

ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ

ନାଟକ

ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ

ରଘୁନାଥ ପରିଷା

ପ୍ରକାଶକ

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ନୂଆ ରାଜଧାନୀ,

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ ୧୮୭୮

ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ ୧୮୯୭

ତୃତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୫୯

ମୂଲ୍ୟ ଏକଟଙ୍କା ପରୁଷ ନୁ: ପ:

ମୁଦ୍ରାକର

ପଣ୍ଡିତ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର

ପ୍ରଭାତୀ ପ୍ରେସ

କଟକ-୨

ଭୂମିକା

‘ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ’ର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଏହା ସବୁଆ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ । ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ଯଦ୍ୟପି ପ୍ରଥମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ନାଟକର ଲେଖକ ରୂପେ ଚିର ସ୍ମରଣୀୟ, ତଥାପି ତାଙ୍କର ପୂର୍ବଜରୂପେ ଓ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଜଣେ ବରେଣ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଥା ରୂପେ ସ୍ୱର୍ଗତ ରଘୁନାଥ ପରିଚ୍ଛା ଅଳ୍ପ ସ୍ମରଣୀୟ ଓ ସମ୍ମାନାପ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ପାରଳାଖେମଣ୍ଡିରେ ୧୭୯୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପରିଚ୍ଛା ଓ ହାରାମଣି ଯଥାକ୍ରମେ ତାଙ୍କର ଜନକ ଓ ଜନନୀ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଉପନାମ ବା ସଜ୍ଜା ଥିଲା ‘ପଣ୍ଡା’, କିନ୍ତୁ ପରେ ପୂର୍ବସ୍ୱରୂପଙ୍କ (କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରର ଅନୁରୂପ) ରାଜଦଣ୍ଡ ଉପାଧିରେ ଭୂତିକ ହୋଇ, ‘ପଣ୍ଡା’ ପରିବର୍ତ୍ତେ ‘ପରିଚ୍ଛା’ ରୂପେ ସେ ହେଲେ ପରିଚିତ । ପାରଳାର ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଲିଙ୍ଗୁରି ଗ୍ରାମରେ, ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ପୂର୍ବ ସ୍ୱରୂପ ରାଜ ନିଯୋଗରେ ଯୋଗ୍ୟତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଏ ଉପାଧି ଲଭ କରିଥିବାର ଜଣାଯାଏ ।

କବିଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଜୀବନ ଚରିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାନ୍ତ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ତେବେ ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣଧରମାନଙ୍କଠାରୁ ପରମ୍ପରାରେ ଶ୍ରୁତ ଓ ଉଜ୍ଜୀବିତ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଘଟଣା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରେ । ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି, ଶ୍ରୀ ଚେନ୍ଦ୍ରରେ, ବିଶେଷରେ ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପ ସଭାର ପଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଳୀରେ ସେ ନିଜର ପ୍ରତିଭା ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଇ ‘ଅଶଶ୍ରୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା’ ଲଭ କରିଥିଲେ । କଟକ ନଗରରେ ମଧ୍ୟ ମହାତ୍ମା ଗୋରାଶଙ୍କର ତାଙ୍କୁ ଏକ ମାନ ପ୍ରସରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ଦ୍ୱିଜୀୟରେ, ଲିଙ୍ଗୁରିରେ ଅବସ୍ଥାନ

ସମୟରେ ଜଣେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଙ୍କ କୃପାବଳରେ ‘ମାଳ ସରସ୍ୱତୀ’ ମନ୍ତ୍ରରେ ସେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ ଓ ହମେ ତାଙ୍କର ଅନର୍ଗଳ କବିତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ।

ଏ ସବୁର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଏକ ପ୍ରକାର ନିରର୍ଥକ, କାରଣ ‘ପରୀକ୍ଷା’ ମହୋଦୟଙ୍କର ଅମର କବିତା, ପ୍ରଗତି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରତିଭାରେ ସନ୍ଦେହ କରାଯିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ‘ରାଧା ମାଧବ ବିଳାସ’ ଶକ୍ତିକ ପାଠକଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବିଲକ୍ଷଣ ଶକ୍ତି-ବିଳାସର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିଚୟ ସହଜରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଭଞ୍ଜଙ୍କର ଶବ୍ଦ-ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଶବ୍ଦ-ସଂଯୋଜନ ପରିପାଟୀ ଓ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଭକ୍ତି-ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—ଏହି ସିତପୁର ମଧୁର ସମନ୍ୱୟ ‘ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ’ର ରଚୟିତା ରଘୁନାଥଙ୍କଠାରେ ପ୍ରଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ହେବ ।

ରଘୁନାଥ ପରିଚ୍ଛା ଏକାଧାରରେ କବି, ପଣ୍ଡିତ, ଭକ୍ତ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ଓ ବହୁଭାଷାଭାଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ପାରଦର୍ଶିତା ଏକ ପ୍ରକାର ଅବିସମ୍ଭାବିତ । ତାଙ୍କର ଗୀତ-ନାଟ୍ୟ ସମୂହ, ଓ ‘ଲକ୍ଷଣ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ’ ତହିଁର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ପ୍ରମାଣ । ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକର ମୂଳରେ ସୂକ୍ଷ୍ମାର ମୁଝରେ କବି ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ନାଟ୍ୟ ନୂତ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱର ବିବରଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ପାଠକଲେ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ନିକଟରେ ମସ୍ତକ ସ୍ପର୍ଶ ଅବନତ ହୋଇପଡ଼େ । ଓଡ଼ିଆ ଗୁରୁ ସାହିତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ସାହିତ୍ୟ ଓ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଯାହାଙ୍କଠାରେ ଏତେଦୂର ଗୁଣୀ, ଯାହାଙ୍କର “କଠିନ” ‘ନାଟ୍ୟକାର ଗଣଗଣନାରମ୍ଭେ’ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ିବ ହେବ, ତାଙ୍କର ସେହି ବରେଣ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ଉଦ୍ୟମର ବଳିଷ୍ଠ ଉତ୍ସ

ପୁଣି ଥରେ ଉତ୍ସାହିତ କରି, ସେ ସମୟର ଓଡ଼ିଆ କବିର ମନୋ
ପ୍ରତି ଆଜିର ଆତ୍ମ-ଭୂତ ପରାୟଣ ପାଠକ ସମାଜର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ
କରାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ କି ?

ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ ନାନା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ
ନାଟକ ରୂପେ ସମ୍ମାନିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ । ୧୮୭୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ
ଅପ୍ରେଲ ୨୭ ତାରିଖରେ ସୁନାମଧନ୍ୟ କର୍ମିଷାର ଓ
ମାତୃସାହିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧିକାରୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ ଏହି ନାଟକଟି
ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମୁଖବନ୍ଧରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ—
“ବର୍ତ୍ତମାନକାଳରେ ଉତ୍କଳ ଦେଶର ଲୋକମାନେ ବିଦ୍ୟା ଓ
ବୁଦ୍ଧିର ତଦ୍ରୂପ ବ୍ୟବହାର କରୁ ଅଛନ୍ତି ନା ଏକଥାର ପରିଚୟ
ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆମ୍ଭେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାନ୍ତର୍ଗତ ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି
ନିବାସୀ କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ପରାସାଙ୍କ କୃତ ଏହି ‘ଗୋପୀନାଥ
ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ’ ମୁଦ୍ରିତ କରାଇ ଜନସମାଜରେ ଉପସ୍ଥିତ
କରୁଅଛୁ ।”

କର୍ମିଷାର ଗୌରୀଶଙ୍କରଙ୍କ ଏଇ ମନ୍ତବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସମସାମୟିକ
ଉତ୍କଳର ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସାମ୍ବୃଦ୍ଧିକ ଇତିହାସ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ
ଜଡ଼ିତ ରହିଛି । ୧୮୦୩ ଖ୍ରୀ: ଅ: ରେ ଏ ଦେଶରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ
ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା । ତାହାପରେ ପଡ଼ୋଶୀ ବଙ୍ଗ ଭୂମିରେ
ଉତ୍କଳର ସୁରାଗୀତ ଅଗ୍ରଗତ ବା ସାମ୍ବୃଦ୍ଧିକ ପରିପୁଷ୍ଟ, ସାଧୁତ
ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଇତିହାସ ଦିଗରୁ ମଧ୍ୟ
ଏଇ ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନା ବିଶେଷ ଉପାଦେୟ । ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର
ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରସାର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଇ
ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିନାଥଙ୍କର ରାୟ ସ୍ୱୀୟ ‘ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ କଳା’ରେ
ଲେଖିଛନ୍ତି :—

“ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ନାନା ଅବସ୍ଥାନର ଇଂରେଜ ରାଜତ୍ବରେ ଦୃଷ୍ଟିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ବିଜୟର ପ୍ରଥମ ୩୦୮୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପରିବାର ସର୍ବସ୍ବାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁଆଡ଼େ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ପ୍ରତିକୂଳ ଆବେଶ ଓ ଆଶଙ୍କା ରାଜତ୍ବ କରୁଥିଲା ! ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସମସ୍ତେ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ତ୍ରୀ ସେଠାରେ ଆମୋଦ, ଆହ୍ଲାଦର ଅବସର କପରି ଥାଇ ପାରେ ? ପୁଣି ଇଂରେଜ ରାଜତ୍ବର ଆରମ୍ଭରୁ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ନବାଗତ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ, ଓଡ଼ିଶାର ନାନା ସ୍ଥାନରେ, ନାନା ବିଭାଗର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତି ଏମାନଙ୍କର କିଛି ସହାନୁଭୂତି ନଥିଲା ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପ୍ରଚାର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକେ ନାନା ଭାବରେ ଚେଷ୍ଟାକରିଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୋର ଅବଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ X X । ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଜଲିସ୍ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଚଳନ ଥିବାରୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ଯାହା ସମୟ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ମ୍ନେ ଓଡ଼ିଆ ଯାହା କୁରୁଚିପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ସର୍ବଥା ପ୍ରତ୍ୟେକ ହେଉଥିଲା ।” (ପୃ. ୩୧)

ଏହି ପୃଷ୍ଠା ଭୂମିକାରେ ଦାଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରଘୁନାଥ ପରିକ୍ଷାକର କୃତ୍ତିତ୍ବର କଳନା କରିବାକୁ ହେବ । ଏକପକ୍ଷରେ ବଙ୍ଗଳା, ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଆନ୍ଧ୍ର—ଏ ଦୁଇ ପଡ଼ୋଶୀ ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆଦାନ ଓଦାନ ଲାଗିରହିଛି । ସୁତରାଂ କେଉଁଠାରେ ଅସ୍ତିତ୍ବଗରୁ, କେଉଁଠାରେ ଅବା ନାସ୍ତି-ଦିଗରୁ ପଡ଼ୋଶୀ ସାହିତ୍ୟସୃଷ୍ଟି ଓ ସାହିତ୍ୟ ସମାଲୋଚକଙ୍କ ଦ୍ବାରା

ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟକମାନେ ପ୍ରେରଣ ଓ ପ୍ରଶ୍ନୋଦ୍ଧତ ହେବାରେ କୌଣସି ବିରୋଧ କିମ୍ବା ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ନାହିଁ । କହିବାକୁ ଗଲେ, ବିଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ କେବଳ ଯେ ୧୮୭୭ ର ନଅଜ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପରି ସ୍ୱାସନ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପତ୍ତି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଗ୍ରାସ କରିଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ, ଦୁଇ ଦିଗରୁ ପ୍ରତି-ପ୍ରତ୍ୟାଶୀଳ ସାହିତ୍ୟିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତଳକୁ ଅଳ୍ପ ମିଥ୍ୟୁମାଣ କରିଦେଇ ନଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ସେନାପତି, ସେନାପତି ପଟ୍ଟନାୟକ ମୋହନ ଧୂବ ଉତ୍ତର କୋଣରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗୁଳି-ଥିବା ଅପପ୍ରତ୍ୟେକାର ବିବରଣୀ ନିଜ ‘ଆତ୍ମ ଜୀବନୀ’ରେ ଓ କେତେକ ଆଲୋଚନାରେ ମଧ୍ୟ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳର ସେହି ରୋମାଞ୍ଚକର ପରିସ୍ଥିତି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଠାଏ ଲେଖିଛନ୍ତି, “ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖର ସହିତ ଗୋଟିଏ କଥା ଲେଖିବାକୁ ହେଉଅଛି; ବର୍ତ୍ତମାନ ସାନ ଲୁଟ ଶ୍ରୀ ଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତରବିନ ସାହେବ ଉତ୍କଳ ଭାଷା ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବା ବେଳରେ ଠେଙ୍ଗାଏ କଷି ଦେଇଗଲେ । ଉକ୍ତ ମହାଶୟ ସମ୍ବଲପୁର ଅଦାଲତ-ମାନଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍କଳ ଭାଷା ଉଠାଇ ଦେଇ ଯେଉଁ କ୍ଷତି କରିଗଲେ, ସେ କ୍ଷତି ସହଜରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାର ନୁହେଁ, ଉତ୍କଳ ବାସୀମାନେ ଚିରକାଳ ଏକଥା ସ୍ମରଣ କରି ଘାବ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇବେ ।” (ଗ୍ର: ପୃ: ୧୦୪୯)

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଦକ୍ଷିଣର ନନ୍ଦନା ମଧ୍ୟ ବିରଳ ନୁହେଁ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ସ୍ୱକୃତ ‘ଜାନକୀ ପରିଣୟ ନାଟକ’ର ‘ଭୂମିକାରେ ଏ ସଂପର୍କରେ ୧୯୧୫ ‘ଶ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କେତେକ କଥା ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ସୁଦୃଢ଼, କି ପରିସ୍ଥିତିରେ ‘ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ’ ନାଟକ ରଚିତ ହୋଇଥିବ ବା ଥିଲା ତାହାର ଅବଧାରଣ ବ୍ୟତିରେକ ନାଟକଟିର ମୂଲ୍ୟ କଳନା ପଥାର୍ଥରେ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜାଶଙ୍କର ରାୟ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ବିକାଶ
 ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲବେଳେ ୦।ଏ ଲେଖିଛନ୍ତି, କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତମ୍ବୁ
 ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାର ଦ୍ୟୋତକରୂପେ ଗ୍ରହଣ
 କରାଯାଇ ପାରେ (୧: ନା: ପୃ: ୨୪) । ଯୁକ୍ତି ଅନ୍ୟତ୍ର ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ
 ଯାତ୍ରାକୁ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥା ରୂପେ
 ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଛନ୍ତି (୨: ନା: ପୃ: ୩୨) । ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରା ସମ୍ପର୍କରେ
 ‘ସମ୍ବାଦ ବାହନୀ’ ଏବଂ ‘ଉତ୍କଳ ଗପିକା’ର ଶଶ୍ୱନ-ମଣ୍ଡାନାମୁକ
 ବିବରଣୀ ସେ ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଏଇ ଯାତ୍ରା,
 ଲୁଲୁ ଓ ସୁଆଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ଥିଲା,
 ସେତେବେଳେ ରଘୁନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ
 ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ୧୮୭୮ରେ ଏହା ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିବାରୁ
 ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ଅନୁଚର୍ଚ୍ଚା ଦଶ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ରଚିତ ହୋଇ
 ଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜା-
 ଶଙ୍କର ରାୟ କାର୍ତ୍ତିକ ଲେଖାଣି ଏ ନାଟକଟି ବିଷୟରେ ଏକାନ୍ତ
 ମାରବ । ୧୮୭୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା
 ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ଓ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଉତ୍କଳ ଗପିକାର
 ମତାମତ ଉଦ୍ଧାର କରି ତତ୍କାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତିର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ
 ଯାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ଏହି ସବୁ ଲେଖାରୁ ଓଡ଼ିଶାବାସୀମାନଙ୍କର ରୁଚି ପରିବର୍ତ୍ତନ
 ଓ ଉଚ୍ଚାଙ୍ଗ ଅଭିନୟ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟଗ୍ରତା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ୁ-
 ଅଛି ଓ ଏଠାରେ ଅନେକ ଲୋକ ବନ୍ଧ ଦେଶରେ ନାଟକର ଅଭିନୟ
 ଦେଖିଥିବାରୁ ନାଟକ ରଚନା ଓ ଅଭିନୟ ନିମନ୍ତେ ମନ ବଳାଇବା
 ସ୍ୱାଭାବିକ X X ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜଗନ୍ନମୋହନ ଲାଲ (ଡ଼େପୁଟି)
 ଉକ୍ତିଏ ଯୁକ୍ତ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଓ ‘ବାବାଜୀ ନାଟକ’ ରୂପେ

ଏହା ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିଲା × × × ×
ବାସ୍ତବିକ ଏହି ‘ବାବାଜୀ ନାଟକ’ ପ୍ରକୃତ ନାଟକ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ
ଏହା ପାଞ୍ଚ ଅବସା ଭିନ୍ନ ଓ ସୁନ୍ଦର ସମ୍ପଦ × × । ଏହା
ଅତି ସୁଦ୍ଧା ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦ ଗୀତ-ନାଟ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।”
(ପୃ: ୩୪) ଅଥଚ ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି
ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ନାହିଁ,--ଏହାର ଅସ୍ତିତ୍ବ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ
ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରିୟରଞ୍ଜନ ସେନ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବହୁତ
ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—“The next dramatist of note was
Gaganmohan Lala who wrote × × × Babaji.
× × × published from Cattack in 1877. × ×
There was a predecessor even to Jaganmohan viz,
Kavichandra Raghunath Pariksha, who in
1868, from Cuttack published a drama Gopinath
Ballabha Natak, probably a translation from a
Vaishnav play in Sanskrit.”

(Modern Oriya Literature pp. 109—110)

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସେନ୍ ୧୯୪୭ରେ ଏହା ଲେଖିଥିଲେ । ଏହା ପରେ
ମଧ୍ୟ ଏଥିର ଆଲୋଚନା ଅନ୍ୟେ ହୋଇଥିଲା । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ,
୧୯୫୪ ଡିସେମ୍ବରରେ ପ୍ରକାଶିତ ‘ଉତ୍କଳ ନୃତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ନାଟ୍ୟ-
କଳା’ ପରିଷଦର ସ୍ମରଣିକାରେ ଅଛି :—

“Raghunath Parichha and Jaganmohan Lala
are two other conspicuous names in the history
of dramatic authorship. Shri Parichha’s Gopinath
Ballabha Natak was published in 1868.” (p. 8)

ପୁଣି ଚତୁର୍ଥବର୍ଷ ୧୯୫୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ‘ଡଗର’ରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଲୋଚନାରେ ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଥିଲା (ଦେଖନ୍ତୁ, ଡଗର, ୧୭ଶ ବର୍ଷ, ୭ମ ସଂଖ୍ୟା ପୃ: ୩୩ ।)

ଏହା ଯତ୍ନେ, ଗିରିଜାବାବୁ ତାଙ୍କ ନାଟ୍ୟ କଳାରେ ଭ୍ରମ-ବଶତଃ ହେଉ, ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ହେଉ, ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନ ଥିବାରୁ, ତାଙ୍କର (ବୋଧହୁଏ) ଅଳ୍ପ ଅନୁବର୍ତ୍ତିତାରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଲେଖକମାନେ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କ ନାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନାହାନ୍ତି ! ଠିକ୍ ଏହି ଭଳି ପରିସ୍ଥିତିର ଅବସାଦକର ନଗ୍ନ ରୂପ ଦେଖି ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ଠାଏ ଲେଖିଛନ୍ତି —

“ବିଦ୍ୟାର ପରଂପରା ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶରେ ଫିଟୁ ନାହିଁ । ଆଲୋଚନା ସୂତ୍ରରେ ପୂର୍ବର ଆଲୋଚ୍ୟ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନଙ୍କ ଉପରେ ନୂତନର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବା ଉଚିତ । ମୁଁ ବରାବର କହେ, ପରଂପରା ପରିସ୍ଥିତି ଓ ପୁରୋଦ୍ଧୃଷ୍ଟି, ଏଇ ତିନୋଟି ଉପାଦାନ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ । ପରଂପରାର ପ୍ରସାର ନ ଥିଲେ ପରିସ୍ଥିତିର ନିର୍ମଳ ଅବବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ ।” (ଫକୀରମୋହନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ, ଭୂମିକା ପୃ: ୧)

ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠଙ୍କ ଏଇ ମନ୍ତବ୍ୟ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ତାହା ଅଭିନବେଶ ସହକାରେ ପାଠ କଲେ ବହୁ ଲେଖକଙ୍କର ପୂର୍ବା ଓ ବିରୁଦ୍ଧମାନତା ସହଜରେ ବୁଝି ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ପାଠକଙ୍କର ମନେଥିବ, କିଛିଦିନ ତଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ସାରଳାଦାସଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଓ ସମୟ ସ୍ଵପକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ, ସେ ସ୍ଵପକ୍ଷରେ ଝଙ୍କାରର ସଂପାଦକାୟରେ ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କ ଭଳି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ—

“ଶଶିଏ ତାଳପତ୍ର ଗୋଥରୁ କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପଡ଼ିଥିବା ଭାବିତ ନୁହେଁ । ବହୁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବିଷୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଆବଶ୍ୟକ × × । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏଥିପୂର୍ବେ ଯେଉଁସବୁ ଲେଖା ବାହାରିଛି, ସେ ସବୁ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ଅଧ୍ୟୟନ କରିବେ ବୋଲି ଆଶା କରୁ × × । ଗବେଷଣା ପାଇଁ ପୂର୍ବ ଲେଖକ-ମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟୟନ ଆବଶ୍ୟକ ।” (ଝଙ୍କାର ୮ମ ବର୍ଷ ୩ୟ ସଂଖ୍ୟା ପୃ: ୩୪୭)

ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ଓ ଡକ୍ଟର୍ ମହତାବଙ୍କ ଉଦ୍ଭୂତ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ବିଶିଷ୍ଟ ଔପନ୍ୟାସିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ମତ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ ।

“Pandit Godavarish Misra is both poet and playwright. × × × Oriya drama, however, was of a later origin than fiction owing to the want of any permanent stage. At the beginning it took the form of mythological presentation dealing with stories like the romance of Radha and Krishna. Raja Radhamohan Rajendra Dev and Ramashankar Ray attempted in this direction with but little success on the stage. They were followed by Kampala Misra.”

(Literatures in Indian Languages, p. 242)

ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଭାରତୀୟ ବିଭିନ୍ନ ବିଶିଷ୍ଟ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟିକ ବିକାଶ ସଂପର୍କୀୟ ବିବରଣୀପୂର୍ଣ୍ଣ ଏଇ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଏ ଯେଉଁ ଐତିହାସିକତା ଓ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ପରିଚୟ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି, ତାହା ଦେଖିଲେ ପଣ୍ଡିତ ମାଳକଣ୍ଠ ଓ ଡକ୍ଟର୍

ମହତାବକ ମନ୍ତବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱ ସହଜରେ ବୁଝିଦେବ । କାରଣ କାଳିନ୍ଦୀବାବୁଙ୍କ ଲେଖାଟିରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଥାନାନଙ୍କର ସମୟ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଦିମ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଜଣାଯାଏ, ଯେପରିକି ଗୋଦାବରୀ ମିଶ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାଟ୍ୟକାର, ତାଙ୍କ ପରେ ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାମଶଙ୍କର ରାୟ, ତାଙ୍କପରେ ଓ ତାଙ୍କର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ଭାବରେ କାମପାଳ ମିଶ୍ର ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଯେଉଁମାନେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ୧୮୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ‘କାଞ୍ଚି-କାବେଶ୍ୱ’ ନାଟକ ରଚିତ ହେଲା (ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳା ପୃ: ୨୩ ଓ ୪୯) । ଅଥଚ ପାଠକମାନେ ଏହି ନାଟ୍ୟକାର ଓ ନାଟକମାନଙ୍କର ସମୟ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତୁ ।

(କ) ୧୮୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାମଶଙ୍କରଙ୍କର ‘କାଞ୍ଚି-କାବେଶ୍ୱ’ ନାଟକ ରଚିତ ହେଲା ।

(ଖ) କାମପାଳ ମିଶ୍ର ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଥିବା ବେଳେ ୧୮୯୮ (ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳା ପୃ: ୫୯) ବା ୧୮୯୯ (Modern Oriya Literature pp. 111—112) ରେ ‘ସୀତାବିବାହ’ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

(ଗ) ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ୧୯୧୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରେମ-ତରଙ୍ଗ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

(ଘ) ପଦ୍ମନାଭ ନାରାୟଣ ଦେବ (ପାରିଳା) ୧୯୦୧ ଓ ୧୯୦୨ରେ ଯଥାକ୍ରମେ ‘ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନାଟକ’ ଓ ‘ଅଦୃଶ୍ୟ ଶାପ ମୋଚନ’ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ (Modern Oriya Literature pp. 111—112) ।

ଏଥିରୁ ଦେଖାଯାଏ କାମପାଳ ମିଶ୍ର ଗୁପ୍ତାବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଥମ ନାଟକ ଲେଖିବାର ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ଚକଟି ଗଜା ଗ୍ରାମୋତ୍ତନ ଗଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ରାମଶଙ୍କର ନାଟ୍ୟକାର ହିସାବରେ ଏ ଦୁହଁଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ । ଅଥଚ କାଳିନ୍ଦୀବାବୁଙ୍କ ସୁଚିନ୍ତ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଅଛି ଯେ, କାମପାଳ ମିଶ୍ର ଗ୍ରାମୋତ୍ତନ ଗଜେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରି ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ସବୋପରି, ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାମଶଙ୍କରଙ୍କୁ ‘ଗୋଦାବରୀ’ ଓ ଚକଟି ଗଜାଙ୍କ ପରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏଇ ଗୋଟିକ ନୁହେଁ, କେବଳ ନାଟ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କଲେ ଏ ଭଳି ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ । ଅଧ୍ୟାପକ କାନ୍ତରାଜ ମିଶ୍ର ସ୍ଵପ୍ରଣୀତ ‘ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା’ରେ ଏହିପରି କେତେକ ଭ୍ରାନ୍ତ କଥା ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ କଥା, ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜାଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କ ପରି ରାମଶଙ୍କରଙ୍କ କାହିଁ-କାବେଶ ନାଟକ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ନାଟକ ବୋଲି ସେ ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ରାମଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କର ‘କାହିଁ-କାବେଶ ନାଟକ’ ରଚିତ ହେଲା ବେଳକୁ ପଦ୍ମନାଭ ଦେବଙ୍କ ‘ବ୍ରହ୍ମାଦ ନାଟକ’ ମଧ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।” (ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ପୃ: ୭୫)

ଏକଥା ଜଣାଶୁଣା ଯେ, ରାମଶଙ୍କରଙ୍କ ଉକ୍ତ ନାଟକ ୧୮୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ପ୍ରିୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ୧୮୮୦ ବେଳକୁ ପଦ୍ମନାଭ ଦେବଙ୍କ ବୟସ ମାତ୍ର ୧୦ ବର୍ଷ (ଦେଖନ୍ତୁ, Modern Oriya Literature p. 111) । କାରଣ ସେ ୧୮୭୨ ଡିସେମ୍ବର ୧୫ରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ।

ତେବେ କ'ଣ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଆଠ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପଦ୍ମନାଭ ତାଙ୍କର ‘ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନାଟକ’ ରଚନା କରିଥିଲେ ? ସୁତରାଂ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତର ପ୍ରମାଦରୂପେ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ ।

ମୋର ପ୍ରିୟ ଛାତ୍ର ଶ୍ରୀମାନ୍ ପଠାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ ସ୍ୱପ୍ରଣୀତ ‘ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଭୂମିକା’ରେ ୧୯୫୭ରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଆଦ୍ୟ ସ୍ତରର ଆଲୋଚନା କଲବେଳେ କେବଳ ଗିରିଜାବାବୁଙ୍କର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରିଛନ୍ତି ମାତ୍ର । (ଦେଖନ୍ତୁ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଭୂମିକା ପୃ: ୨୮ ।)

ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ—

“ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ”—ଏହା ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜାଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ‘ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳା’ ଗ୍ରନ୍ଥର ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦର ଶିରୋନାମ । ଏହି ପରିଚ୍ଛେଦର ଆରମ୍ଭରେ ଅଛି—

“ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରଥମ ନାଟକ ରଚିତ ହେଲା ୧୮୮୦ ମସିହାରେ । ତାହା ପୂର୍ବରେ ଯେଉଁ ‘ବାବାଜୀ’ ନାଟକ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ବାସ୍ତବରେ ନାଟକ ନୁହେଁ X X ୧୮୭୮ ମସିହାରେ କଟକ ନଗରରେ କେତେକ ଯୁବକଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ପ୍ରଥମରେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଗଢ଼ା ହୋଇ ବଙ୍ଗଳା ନାଟକ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହି ସମୟରେ ରାମଶଙ୍କର କଲେଜର ଛାତ୍ର ।

(ପୃ: ୩୯)

ଅଧ୍ୟାପକ କାହ୍ନୁଚରଣ କିନ୍ତୁ ପଦ୍ମାବତୀ ହରିଶଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ନାଟକ ବୋଲି ଧରିଛନ୍ତି । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି—“ଉକ୍ତ ନାଟକଟି ୧୮୩୪ ମସିହାରେ ରଚିତ ଓ ଅଭିନୀତ ହେବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଅଛି ।

(ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ପୃ: ୭୭ ।)

ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ, ଅଧ୍ୟାପକ କାହ୍ନୁଚରଣଙ୍କ ମତରେ ୧୮୩୪ ରେ ଅଭିମତ ହୋଇଥିବା ‘ପଦ୍ମାବତୀ ହରଣ’ ହିଁ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ—ଯଦିଓ ଏଭଳି ନୂତନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ସେ କିପରି ଉପମତ ହେଲେ, ତହିଁର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ସେ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଏକଥା ଲେଖିବା ପରେ ସେ ପୁଣି ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ବାରକିଶୋର ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଏକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ରଚିତ ଓ ଅଭିମତ ହୋଇଥିବାର ଇତିହାସ ମିଳୁଅଛି । ଉକ୍ତ ନାଟକର ନାମ ‘ଗୌରୀ ହରଣ’ ବା ଜଳନ୍ଦର ଉପାଖ୍ୟାନ । X X X । ପ୍ରଥମ ବାରକିଶୋର ଦେବ ୧୭୩୮ରୁ ୧୭୯୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସନ କରିଥିଲେ X X X । ଉକ୍ତ ନାଟକ ସେହି ପ୍ରଥମ ବାରକିଶୋର ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ହିଁ ରଚିତ ଓ ଅଭିମତ ହେବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଏବେ ବି ଉକ୍ତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଅଛି ।” (ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ପୃ: ୭୧-୭୨ ।)

ଅଧ୍ୟାପକ ମିଶ୍ରଙ୍କର ଏଇ ମତ କେତେଦୂର ପ୍ରାମାଣିକ, ତାହା ଜାଣି ହେଉ ନାହିଁ । ତେବେ, ଯୁକ୍ତି ଛଳରେ, ତାଙ୍କ କହିବା ପ୍ରକାରେ ଧରାଯାଉ, ୧୭୯୨ ପୂର୍ବରୁ ବାରକିଶୋର ଦେବଙ୍କ ଶାସନ କାଳର ‘ଗୌରୀ ହରଣ’ ନାଟକ “ରଚିତ ଓ ଅଭିମତ” ହୋଇଥିଲା ।

ଏହା ଯଦି ଠିକ୍ ହୁଏ, ତେବେ ସେ କିପରି ଲେଖିଲେ, “ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକାଭିନୟ ଇତିହାସରେ ପଦ୍ମାବତୀ ହରଣ ହିଁ ‘ସ୍ଥାନ ପାଇବ’ ବୋଲି । (ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ପୃ: ୭୧ ।) ସୁତରାଂ, ତାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥର ଗୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୁଇଟି ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଯାଇଛି ।

ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ବସପୁରେ ଆଲୋଚନା କଲବେଳେ ଆଉ ଦୁଇଟି ଉପାଦାନର ଉଲ୍ଲେଖ ଓ ଆଲୋଚନା ନକରି ରହି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବାବାଜୀ ନାଟକ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାପରେ ଉତ୍କଳ ପାପିକାରେ ୧୮୭୭ ନଭେମ୍ବର ୩ ତାରିଖ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖା ଥିଲା:—

“ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଟକ ରଚନା ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏ ପୁସ୍ତକ (ବାବାଜୀ) ଚର୍ଚ୍ଚିତ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ ଅଟଇ । X X ଏହା ଦ୍ଵାରା ନାଟକର ବାଟ ଫିଟିଲା । ଅଗରେ ପ୍ରକୃତ ନାଟକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବାହାରି ପାରେ ।”

କଟକର ପତ୍ରିକାରେ ଏଭଳି ଟିପ୍ପଣୀ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ବେଳେ, ତେଣେ (ସେତେବେଳର ଆନ୍ଧ୍ର ଅଞ୍ଚଳ ରୂପେ ବିବେଚିତ) ପାରଳାର କବି ଅପର୍ଣ୍ଣା ପଣ୍ଡା ସ୍ଵରଚିତ ‘କବିଜୀବନୀ’ରେ ୧୯୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରି ଲେଖି-ଥିଲେ :—

“ରଘୁନାଥ ପଣ୍ଡା ହେ ପାରଳା ନିବାସୀ
କବିତା ପ୍ରଭାବେ ହେଲ ତୁମ୍ଭେ କବିଶଶୀ
ଉତ୍କଳେ ନାଟକ ଗନ୍ଧ ନ ଥିଲା ପୂର୍ବରେ
ରଚିଲ ନାଟକ ଏକ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଥମରେ
ନାଟକଟି ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାମରେ
ଖ୍ୟାତ ହୋଇଅଛି ଏବେ ଉତ୍କଳ ଭାଷ୍ୟରେ ।”

(କବିଜୀବନୀ ପୃ: ୩)

କଟକର ସାହିତ୍ୟିକ ନିଜ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଥିବା ‘ବାବାଜୀ’ ନାଟକକୁ ପ୍ରଥମ ନାଟକ ବୋଲି କହିବାରେ ଯେତେକ ସମୀଚିନତା ଅଛି, ପାରଳାର ସାହିତ୍ୟିକ ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକକୁ ପ୍ରଥମ ନାଟକ କହିବାରେ ତତୋଧିକ ସମୀଚିନତା ଅଛି ବୋଲି କୁହା ଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବୋଲି ‘ବାବାଜୀ’ ନାଟକର ପ୍ରକାଶ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ପର୍ଶିତ ଅପଣ୍ଡା ପଣ୍ଡାଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଥିଲା ବୋଲି କହିବା ବୋଧ ହୁଏ ସାମୀଚିନ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ଯାହା ହେଉ, କାଳ ବିରୁଦ୍ଧରେ “ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ” ସବୁଥା ଯେ ‘ବାବାଜୀ ନାଟକ’ର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳାର ବିକାଶ ଧାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଏକ ଆଲୋକ ପ୍ରମୁ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ୧୯୧୭ରେ ‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ’ର ଲେଖକ ସ୍ପର୍ଶିତ ତାରିଣୀ ଚରଣ ରଥ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତିକାରେ ଲେଖିଥିଲେ—“ଏ (ରଘୁନାଥ ପଣ୍ଡା), X X X ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ ନାମରେ ଶାନ୍ତିଏ ନାଟକ ଲେଖିଛନ୍ତି (ପୃଷ୍ଠା ୭୪) କିନ୍ତୁ ବୋଧହୁଏ, ‘ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳା’ରେ ଶ୍ରୀ ଗିରିଜାଙ୍କର ସ୍ବପ୍ନ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କର ନାମ ଲେଖି ନ ଥିବାରୁ ଆଜିର ବହୁ ଆଲୋଚକ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ।

ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ

ଅପଣ୍ଡା ପଣ୍ଡାଙ୍କ “କବିଜୀବନ”ରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କର ଅନ୍ୟ କେତେଗଣ୍ଡି ରଚନାର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଅଛି—(୧) ରାଧା କୃଷ୍ଣ ଲୀଳା (୨) (ସଂଗୀତରେ) ଶ୍ରୀ ରାମାୟଣ (୩) ତାଳ ସବ୍‌ସାର । କିନ୍ତୁ କବିଙ୍କ

ରାଧାମାଧବ ବିଳାସ (୧୯୫୭ରେ ପ୍ରକାଶିତ) କାବ୍ୟର ଭୂମିକାରେ ସର୍ବମୋଟ ଦଶଶତ୍ରି ଗ୍ରନ୍ଥର ବିବରଣୀ ଦିଆଯାଇଛି, ଯଥା :—

- (୧) ସଂଗୀତ ରାମଲୀଳା
- (୨) ସଂଗୀତ କୃଷ୍ଣଲୀଳା
- (୩) ମାତ ଶତକ
- (୪) ସଂଗୀତ ରତ୍ନାକର
- (୫) ବାସୁଦେବ ନାଟକ
- (୬) କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରମା ନାଟକ
- (୭) ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ
- (୮) ରାଧାମାଧବ ବିଳାସ
- (୯) ମୁକ୍ତାନାଟିକ
- (୧୦) ଲକ୍ଷଣ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ

(ଭୂମିକା ପୃ: ୩)

ଏଇ ତାଲିକାର ପଞ୍ଚମ ପୁସ୍ତକଟିକୁ ଅଧ୍ୟାପକ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଆଲୋଚନାରେ “ଗୀତ ରତ୍ନାକର” ବୋଲି ଲେଖିଛନ୍ତି । (ଦେଖନ୍ତୁ—ଆଲୋଚନା ମାଳା ପୃ: ୧୪୯)

ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ନାମକରଣରୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ଅବଧାରଣା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ତେବେ, ଶେଷ ଦୁଇଟିର ଟିକିଏ ପରିଚୟ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେହୁଏ । ‘ମୁକ୍ତା ନାଟିକା’ରେ ମୁକ୍ତା ଫଳକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବ୍ରଜଧାମର ଝିଡ଼ା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଭଳି ନାମ କରଣ କରାଯାଇଛି । ‘ରାଧାମାଧବ ବିଳାସ’ ମୁଖବନ୍ଧରେ ଅଧ୍ୟାପକ ବେଣୀ ମାଧବ ପାଠୀ ଲକ୍ଷଣ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟର ପରିଚୟ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ଏପରି ଉଦୟ ମୁଖୀ କବିତା ଛନ୍ଦ ସାହିତ୍ୟ ବା ସଙ୍ଗୀତ ଜଗତରେ କୃତ୍ତିତ୍ବ ଦେଖାଯାଏ ” । ବୋଧହୁଏ ଲେଖକ ‘ଲକ୍ଷଣ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ’ ନଦେଶି କେବଳ ପ୍ରଣୟି ମୂଳକ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ନାନା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସୂତ୍ରରେ କବିତାର ଉଚ୍ଚତ୍ତ ଥିଲେ ହେଁ ଗଦ୍ୟାଂଶ ମଧ୍ୟ କମ୍ ନାହିଁ ।

ନାଟକ ଆଲୋଚନା—ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ନାଟକର ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଆଧୁନିକ ପରିଭାଷାରେ ଏହା ଗୀତିନାଟ୍ୟରୂପେ ଅଭିହିତ ହୋଇପାରେ, କାରଣ ଅଙ୍କ ବିଭାଗ, ପଞ୍ଚସନ୍ଧ୍ୟା, ପଞ୍ଚଅବସ୍ଥା ପଞ୍ଚଅର୍ଥ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରଭୃତି ନାହିଁ । ନାଟକର ମୂଳରେ ନାଦୀ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମଧାର ଥିଲେହେଁ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରଗତ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ଶ୍ରୀରାଧା ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମିଳନ ହିଁ କବିଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ବିଷୟ । ଗୌଡ଼ୀୟ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଗଣର ଭକ୍ତି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନଦେଲେ ନାଟକଟିର ପ୍ରେମଗନ୍ଧ ବଡ଼ ପ୍ରଗଲ୍ଭ କମ୍ବା ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନପରି ପ୍ରକାଶ ହେବ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଏଥିରେ ମଧୁମଙ୍ଗଳ, ବିଶାଖା ପ୍ରଭୃତି ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପିତ୍ତି ଓ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣର ସହାୟକରୂପେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଚମ୍ପୂରେ ଭାବର ଯେଉଁ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଯେଉଁ ସୁଷୁକ୍ତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ତାହା ଅବଶ୍ୟ କବିଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏଇ ନାଟକରେ ସହଜ ଲଭ୍ୟ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କାନ୍ତିର କମଳାୟତା ଯେପରି ବିରହା ବିରହଣୀଙ୍କର ଅନ୍ତରକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରେ, ଭଗବତ୍ ବିରହ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ କବିଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏଇ ରସାଳ ରଚନା ସେପରି ଆଲୋଡ଼ିତ କରିବ । ଭକ୍ତ କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତ ସିଂହାର କଣୋରା ଶ୍ରୀ ରାଧାଙ୍କ ସେବିକା

ହେବାପାଇଁ ସେହିପରି ବ୍ୟଗ୍ରତା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି, (ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣିର ପ୍ରଥମଛନ୍ଦରେ) ପରିଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆବେଗ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଲାଲା, ଭରତଲାଲା ଓ ରାମଲାଲା ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଶାର ଯାଦୁକୃତ ଜୀବନର ଏକ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ବିଭାଗରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା । ଭାଷାର ଆଡ଼ମ୍ବର, ଛନ୍ଦର ନୂତନତା ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ସେଇ ଚିର-ପରିଶୀଳିତ ରାଧା-କୃଷ୍ଣ ଲାଲାକୁ ରୂପାୟିତ କରିବାପାଇଁ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କର ଏଇ ଉଦ୍ୟମ ‘ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ’ରେ ରୂପ ପରିଗ୍ରହ କରିଅଛି । ରାୟ ରାମନନ୍ଦଙ୍କର ‘ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ’ ଏ ଦେଶର ଭକ୍ତ ଓ ପଣ୍ଡିତ ମଣ୍ଡଳୀର ଏକ ପରମ ଆଦରଣୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ । ସୁତରାଂ ନାଟକଟିର ନାମକରଣରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥାଇ ପାରେ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ, ପରିଚ୍ଛା ଥିଲେ ଲିପ୍ତର ‘ଗୋପୀନାଥ’ ମନ୍ଦିରର ତତ୍ତ୍ଵାବଧାରକ । ସୁତରାଂ, କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବହୁନାମ ମଧ୍ୟରୁ ‘ଗୋପୀନାଥ’ ନାମଟି ନିର୍ବାଚନ କରିବାରେ ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନରେ ଥିବା ସେଇ ମନ୍ଦିରର ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ସବୁପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ନାଟକଟିର ନାମକରଣରେ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଯାଇ ପାରେ । ତେଣୁ ‘ଗୋପୀନାଥ ମନ୍ଦିର’ରୁ ଗୋପୀନାଥ ଓ ‘ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ’ରୁ ବଲ୍ଲଭ ନେଇ ଏହିଭଳି ଭାବରେ ହୁଏ ତ-ନାଟକଟିର ନାମକରଣ କରାଯାଇ ଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରେ ।

ରାଧା-କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣରେ ସେଭଳି କିଛି ନବୀନତା ନ ଥିଲେହେଁ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରେ ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ନୂତନତା ରହିଛି । ସାଧାରଣରେ ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟରେ, ବିଶେଷରେ, କାବ୍ୟ କବିତାରେ ଯେଉଁ ଭକ୍ତି ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ତାମସୀ ଭକ୍ତି ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି । କାରଣ, ସାଧାରଣ ପାଠକର ମନକୁ ଭଗବତ୍ ଚରିତ ପ୍ରତି

ଆକର୍ଷଣ କରିବାର ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ପ୍ରେମଚିତ୍ର ଏକପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକ ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଯାହା ଆଭିଧାନିକ ଅର୍ଥ, ତାହା ଅତିସମ୍ପର୍କ ଆଧୁନିକ ଚିନ୍ତାରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା ଏଭଳି କାବ୍ୟର ଅଧିକାଂଶ ପାଠକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବପରି ନୁହେଁ । ସେ ଯାହାହେଉ, ତାହାହିଁ ସାଧାରଣତଃ କୃଷ୍ଣଚରିତ ପରିବେଷଣରେ ଆମ କବି ସମାଜର ଏକ ପରିଚିତ ଶୈଳୀ । ତେବେ ସେହି ଶୈଳୀ ମଧ୍ୟରେ କବି ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କାର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ପୁଞ୍ଜାବିବାରେ ନିଜର ଶକ୍ତି ଓ ମୌଳିକତା ପୁଞ୍ଜାବିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ।

ନାଟକ ମୂଳରେ ସୁସ୍ଥପାରଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ବନ୍ଧୁତା ଶାସ୍ତ୍ର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବିଧ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଗଦ୍ୟରେ ରଚିତ, ଅନ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ ଗଦ୍ୟର ସମାବେଶ କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଭଳି ଗଦ୍ୟର ପରିମାଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ । ଯେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ଗଦ୍ୟର ଅଶ୍ରୟ ନିଆଯାଇଛି, ସେଠାରେ ଅନୁପ୍ରାସାଳଙ୍କାର କିମ୍ବା ଗୌଡ଼ୀଶ୍ଵର ସମାବେଶରେ ରଚନାର ଶୁଭଶ୍ରାବ୍ୟତା ବର୍ଦ୍ଧନ ଲାଗି ପ୍ରବଳ ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ୧୦, ୩୦, ୪୭, ୫୩, ୫୪, ୭୦ ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ଗଦ୍ୟାଂଶ ମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ପାରେ । କେବଳ ଦଶମ ପୃଷ୍ଠାରୁ ଦୁଇ, ଚାରି ଧାଡ଼ି ଏଠି ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଉଛି :—

“ଅଥ ଶାନ୍ତ ଦାନ୍ତଧୀମନ୍ତ ନିତାନ୍ତ ସ୍ଥାନ୍ତ ଏକାନ୍ତ—ବିହାରି ମଧୁ-
ହାରି । କାଳିକାକାନ୍ତ କାଳିକାକାନ୍ତ ପରଦୁରନ୍ତ ବୃଦ୍ଧନ୍ତ କୁନ୍ତ ସମ-
କେତକା । ବସନ୍ତବାସ ବସନ୍ତବାସ ବନ କଲ୍ଲେକି ଅତ୍ୟନ୍ତରେ
ସନ୍ତପରେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କାନ୍ଦାମଣି । କୁମୁଦବନ୍ଧୁ କାରବନ୍ଧ
କୁଦଗନ୍ଧର୍ବ ମନ୍ଦାର ସିନ୍ଧୁବନ୍ଧନ ଚନ୍ଦନ ଗନ୍ଧବନ୍ଧ ସମ ହାସଅଧର
ମୁଖ ଦଶନ ନାସାବନ୍ଧନ ଗମନ ଗନ୍ଧର ଶୀତଳ ଅଗ୍ନିରେ ।”

ଏ ଭଲ ଶୈଳୀର ଉଦ୍‌ବାଧକ ଦେଉଛି ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ । କେବଳ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ, ଅର୍ଥର ଅବବୋଧ ବ୍ୟତିରେକେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୋତା ମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତବିନୋଦନ ଓ ମନୋନନ୍ଦନ କରିବା ଏଭଳି ପଦବିନ୍ୟାସ ଭଙ୍ଗୀର ଅନ୍ୟତମ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଗଦ୍ୟର ସ୍ୱଳ୍ପତା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟର ସମାବେଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଚମ୍ପୂ ଜାଣାୟୁ ହେଲେ ହେଁ ସୁସ୍ଥାସୁସ୍ଥ ସମାବେଶରୁ ଓ ଚରିତ୍ର-ମାନଙ୍କର ନାଟକୀୟ ସଳାପ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଯଥାର୍ଥରେ ଏକ ନାଟାଙ୍ଗୟୁ ଲକ୍ଷ୍ୟଶୟକ୍ତ ସାହିତ୍ୟଦୃଷ୍ଟି । ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ରଚନାର ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଏଇ ରଚନାଟିକୁ ନାଟକ କହିବାରେ କୌଣସି ଅସୌକ୍ତିକତା ନାହିଁ । କାରଣ ଯେ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ ବିଭାବର ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଏହାହିଁ ହୋଇଥାଏ ।

ଏ ନାଟକରେ ନାନା ଭାଗ ଓ ତାଳ ବିଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ ସହ ସଂସ୍କୃତ ବୃତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକ ସନ୍ନିବେଶିତ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦ ଅନୁସରଣରେ ଭାଷାଗୀତ ରଚନାର ଆଦର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଶୀ । କବିଙ୍କର ଏଇ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦ-ପ୍ରୀତି ଦକ୍ଷିଣୀ ପ୍ରଭାବରୁ ଉଦ୍‌ଭୂତ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୌକ୍ତିକତା ଥିଲା ପରି ଜଣାଯାଏ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥନନ୍ଦ ଏଇ ଭଳି ଶ୍ଳୋକ ରଚନାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିମଣ୍ଡ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମେଘଦୂତର ଅନୁବାଦରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁସ୍ତକରେ ଏ ଭଳି ରଚନାର ମୂଳଦୁଆ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ପଡ଼ିଛି । ଏପରିକି କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ମଧ୍ୟ ଏଇ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଅହଳା ପ୍ରବଚିତ ରଚନା କରିଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଗତ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ରାଜଗୁରୁ ସ୍ୱୀୟ ‘ପ୍ରବନ୍ଧାବଳୀ’ରେ ଏଇ ଛନ୍ଦର ବିବରଣ କରିଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା, ଏଠି ବିସ୍ମୟର ସନ୍ନିବିଧ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ହେଉଛି । ପରିଚ୍ଛା ମହାଶୟ ନିଜେ ଛଦ ଶାୟ ସମ୍ପର୍କରେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି, ଅଥଚ, ତାଙ୍କର ଏଇ ନାଟକରେ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକରେ ଗୁରୁତର ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ ଦୋଷ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ୧୮୯୭ର ସଂସ୍କରଣକୁ ମୂଳ କରି ଏଇ ସଂସ୍କରଣ ଏବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ତେବେ ମୂଳଟିର ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି ଦେଖିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ସେ ଭଳି ଅନେକ ଦୋଷ ମୁଦ୍ରାକର ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ହୁଏତ ଧରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେତିକିରେ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେଉ ନାହିଁ । କାରଣ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକରେ ଗୁରୁତର ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ ହୋଇଛି । ଏବଂ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ସେ ଦୋଷ ଘଟିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଦ୍ରାକର ପ୍ରମାଦ ବୋଲି କହି, କବିଙ୍କୁ ଦୋଷ-ମୁକ୍ତ କରି ଦେବ ନାହିଁ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ୧ମ ପୃଷ୍ଠା ୨ୟ ଶ୍ଳୋକର ଚୂଷାୟ ପାଦ, ୧୫ ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ଶ୍ଳୋକଟିର ପ୍ରଥମ ପାଦ, ୨୮ ପୃଷ୍ଠାର ଶ୍ଳୋକଟିର ୨ୟ ପାଦ, କମ୍ପା ୫୦ ପୃଷ୍ଠାର ‘ପୃଥ୍ୱୀ’ ବୃତ୍ତର ଶ୍ଳୋକଟି ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ । ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ଏଠି ଏଇ କେତୋଟିର ମାତ୍ର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା । ତେବେ ଏଭଳି ପ୍ରମାଦ କାହିଁକି ଯେ ଘଟିଲା ତାହା ସବୁଥା ଚିନ୍ତ୍ୟ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୃତ୍ତର ଶ୍ଳୋକ ଠାଏ ଠାଏ ଅଭ୍ରାନ୍ତ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଏଡ଼େ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଯେ କାହିଁକି ହେଲା, ବୁଝି ହେଉ ନାହିଁ ।

ଏ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ, ‘ସ୍ୱଧା ମାଧବ-ବିଳାସ’ ରଚୟିତାଙ୍କର ମଧୁର କବିତା ରଚନା ଶକ୍ତିରେ ସନ୍ଦେହ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଶ୍ରୀ ଓ ଶ୍ରୀବର ସୁସଙ୍ଗତ ବିନ୍ୟାସରେ ଓ ଆଲଙ୍କାରକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଛଟାରେ

କବିତା ଯେ ହୃଦୟଗ୍ରାସୀ ହୋଇଛି, କହିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ଏଠି
ଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଉଛି ।

ହା ଲାଲାବତୀ ହା ସୁନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବରନେ
ହା ଚନ୍ଦ୍ର ବିମ୍ବାନନେ
ହା ଲୋଳାୟିତଲେଚନେ ପ୍ରିୟତମେ
ହା ଭାବନେ ଶୋଭନେ ।
ହା ଲକ୍ଷ୍ମୀଗୁଣଭୂଷିତେ ସୁରସିକେ
ମଦ୍‌ବନ୍ଧୁହାସେତ୍ତମେ
ହା ଲକ୍ଷ୍ମୀଗୁଣସେବିତେ ମମହୃଦେ
ପ୍ରାଣାଧିକେ ରାଧିକେ ।
(ପୃ. ୧୭)

କମ୍ପା

ନବରସା ବନିତା ବନ ନେଷରୁ
ନବ ରସାଳବନେ ପିକ ଭାଷୁଛି ।
ନବର ସାରଜନେ ତ ଗଣା ମତେ
ନବରସା ସୁରତେ ତୁ ଥରେ ମତେ ।
(ପୃ. ୨୧)

ଉପସଂହାରରେ ବକ୍ରବ୍ୟ ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ
କବିଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଥିଲା । ଠାଏ ଠାଏ ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ
ଦୋଷ କମ୍ପା ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରୁତି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ହେଁ, ଓଡ଼ିଆ
ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଆଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନାଟ୍ୟ
ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶପ୍ରାପ୍ତ ଦର୍ଶାଇବାରେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଅଶେଷ
ସହାୟକ ହେବ ବୋଲି ଆଶା । ପୁଣି ଓଡ଼ିଆ ଛନ୍ଦ ଓ ଓଡ଼ିଆ

ଗଦ୍ୟର ଇତିହାସରେ ମଧ୍ୟ ଏ ନାଟକ ଆଲୋକପାତ କରିବ ।
 ‘ପ୍ରଥମ ନାଟକ’ର ସମ୍ମାନରାଜନ ହେଲେ ହେଁ ପୁସ୍ତକଟି ଦେଖିବାକୁ
 ମଧ୍ୟ ମିଳୁ ନ ଥିଲା । ଏଇ ସମସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାର ପୁନର୍ମୁଦ୍ରଣର
 ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ ହେଲା ।

ପାରଳାନିବାସୀ ଓ କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ପରିଜ୍ଞାଙ୍କ ନାମରେ
 ନାମିତ ‘କବିଚନ୍ଦ୍ର ପାଠାଗାର’ର ସଂପାଦକ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗନ୍ତାୟତ
 ୧୮୯୭ର ପୁସ୍ତକଟି ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଧନ୍ୟବାଦର ପାତ୍ର
 ହୋଇଛନ୍ତି । ‘ପରୀକ୍ଷା’ ବଦଳରେ ଜନପ୍ରିୟ ‘ପରିଜ୍ଞା’ ହିଁ ଏଥିରେ
 ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଗୌରୀ କୁମାର ବ୍ରହ୍ମା

ସେକ୍ସଟେଣ୍ଟ .

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ବିଜ୍ଞାପନ

ଉତ୍କଳଭାଷାରେ ଅନେକ ପୁରାତନଗ୍ରନ୍ଥ ପୂର୍ବକବିଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚନା ହୋଇ ଏତେବେଳେ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ରର ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଶ ବଦେଶରେ ପ୍ରଚାର ହେବାରୁ ଉତ୍କଳର ଗୌରବ ଯଥୋଚିତରୂପେ ବସ୍ତାର ହେଉଅଛି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳରେ ଉତ୍କଳ-ଦେଶର ଲୋକମାନେ ବିଦ୍ୟା ଓ ବୁଦ୍ଧିର ତଦ୍ୱାସ ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛନ୍ତି କି ନା ଏ କଥାର ପରିଚୟ ଦେବାନିମିତ୍ତ ଆମେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାନ୍ତର୍ଗତ ପାରଳାଖେମଡ଼ି ନିବାସୀ କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ପରିଷାଙ୍କକୃତ ଏହି “ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ” ନାଟକ ମୁଦ୍ରିତ କରାଇ ଜନସମାଜରେ ଉପସ୍ଥିତ କରୁଅଛୁ । ଏଥିରେ ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ରାସଲୀଳାଚରିତର କପୁଦଂଶ ସଙ୍ଗୀତ ନାଟକ ପ୍ରକାରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ପାଠକମାନେ କିଷ୍କର୍ ଶ୍ରମସ୍ୱୀକାରପୂର୍ବକ ଥରେ ପାଠ କଲେ ଏଥିର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଜାଣିପାରିବେ ଏବଂ ଏତିକରେ ଆନ୍ତର ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।

ଏ ପୁସ୍ତକାନ୍ତର୍ଗତ ସଙ୍ଗୀତମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କବି ଲେଖି-ଅଛନ୍ତି ଯେ “ଏଥିରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଗୀତମାନଙ୍କରେ ରସ ସମାପ୍ତି ନ ହେଉଣୁ ମିଳନ ହେଉଅଛି ସେହି ଗୀତମାନଙ୍କୁ ଗାଇବ ନାହିଁ । ସେହି ଗୀତମାନଙ୍କୁ ଲେଖିବାର ନଥିଲା, କେବଳ କେଉଁମାନେ ଏଥିରୁ ଗୀତମାନ ନେବାକୁ ହେଲେ ଗୀତ ଉଣା ହେବ ବୋଲି ଲେଖିଲୁଁ । ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସିନା ଉଣା ହେବ ଏକେତ ଗୀତ ଗାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।”

ତା ୨୭ ରଖ ଅପ୍ରେଲ
ସନ ୧୮୭୮ ସାଲ

}

ଶ୍ରୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ

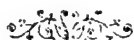
ଏ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ଅନେକ ଦିନରୁ ଶେଷ ହୋଇଅଛି ଏବଂ କିଛି ମଧ୍ୟ ଏ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଏ ପୁସ୍ତକ ଅନେକ ଲୋକ ଲେଖିବାର ଦେଖି ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶ କଲୁଁ । ଭରସା ହୁଅଇ ସମ୍ଭବ ଆଦରରେ ସବୁ ସାଧାରଣରେ ଗୃହୀତ ହେବ ।

କଟକ
ଡା ଟାଉନ ଅଫିସ୍
ସନ ୧୮୯୭ ସାଲ

{

ଶ୍ରୀ ଗୌରୀନାଥର ରାୟ

ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ

ଶିଶରଣୀ ଦୃଢ଼

ହୃଦେ ବନ୍ଦେ ମୋଦେ ହରେକୃତ ସେ ଶ୍ରୀଗୁରୁପଦେ ।
ମୁଦେ ଶ୍ରୀରୂପ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିତ ରଘୁନାଥାଂସି ଯୁଗରେ ।
ହିତେ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦେ ଅତି ଶୁଭସୁତେ ଗୌରଚରଣେ ।
ନ ତେଜି ଶ୍ରୀରାଧା ନଟବର ତୁଲେ ସର୍ବ ସହିରେ । ୧ ।

ହରେ ପାଦାକାରେ ଅଛି ତଳକ ଯା ଭଲପଟରେ,
ଉରେ ମୁଦ୍ରାଶ୍ରେଣୀ ହରି ମନୁମୟେ ଶୋଭନଧରେ ।
କରେ କଣ୍ଠେ ଶୋଭା “ସନତୁଳସୀ ମାଳା ଲଗ୍ନବଶରେ ।
ଶିରେ ବନ୍ଦେ ନିତ୍ୟ ଶୁଭସହିତ ସେ ବୈଷ୍ଣବ-ପଦେ । ୨ ।

କରେ ଶୋଭା ବଂଶୀ କଟି-ଚରଣ-ବନ୍ଧେ ମୁଖ ତୁଲେ ।
ଉରେ ଗୁଞ୍ଜାହାର ଅରୁଣ ଅଧରେ ମନ୍ଦ ହସିବା ।
ଶିରେ ବର୍ତ୍ତାପିଚ୍ଛା ଶୁକ କନକଜାଭା ତରୁଣଜେ ।
ସ୍ଵରେ ସେ କୃଷ୍ଣକୁ ସତତ ମନ ରାଧା ସହିତରେ । ୩ ।

ଗଦ୍ୟ

ନନ୍ଦ ତନୟବର ସୁନ୍ଦର ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦ ମକରନ୍ଦ
ସନ୍ଦୋହ-ପାନ-ମିଳନ୍ । ବ୍ରଜାଦିକନ୍ଦ ଗୋବିନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ ପାଳିତ
ବୃନ୍ଦାରକବନ୍ଧିତ ତରୁବୃନ୍ଦାତୀଶୋଭନ ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟ । କଞ୍ଜ
ଶଞ୍ଜନେଷଣୀ । ମଦକୁଞ୍ଜର ମଦଗଞ୍ଜିତ ଗମନା । ଧୃତ-ଭଞ୍ଜନାସହ

ମଞ୍ଜୁଳ ବଞ୍ଜୁଳ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ । ପୁଣ୍ୟକେଶଣ ଦୁର୍ଜନ ବ୍ରଜାଜ-
ପୁଣ୍ୟକ । କୁଣ୍ଡଳଭେଗୋପମ ବାହୁଦଣ୍ଡ । କୁଣ୍ଡଳ ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡିତ
ରତିପଣ୍ଡିତ ଦୈତ୍ୟଦଣ୍ଡିତ ଦରଖଣ୍ଡିତ । ବ୍ରଜ-ମଣ୍ଡଳସାଳୀ ।
କଳକଣ୍ଠକଣ୍ଠ-କଣ୍ଠୀରବ ବିହମ । ବୈକୁଣ୍ଠ ବୈକୁଣ୍ଠୋପରି
ବିରଜମାନ । ବୈକୁଣ୍ଠ ହିତକାରୀ । ନିର୍ବିକାରୀ ତବ ପାଦାମ୍ବୁଜେ
ସନ୍ତତ ଭଜେହଂ ଭଜେହଂ ।

ରାଗ ମାଳବ । ତାଳ ଟିପୁଟା ।

ବନ୍ଦେ ବନ୍ଦେହଂ । ବନ୍ଦେ ଶ୍ରୀଗୁରୁବନଜଚରଣକୁ । ଗୁରୁଙ୍କୁ
ଦୈଷ୍ଠବତୁଳକୁ । ରୂପ ସହିତ ସନାତନ ଚରଣ ଭଟ୍ଟ ରଘୁନାଥ
ଜୀବଙ୍କୁ । ୧ ।

ନିରନ୍ତରେ ଗୋପାଳ ଭଟ୍ଟ ଶ୍ରୀପଦକୁ ରଘୁନାଥଦାସଙ୍କୁ ।
ଅଦ୍ୱୈତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଗଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କୁ । ୨ ।

ବନ୍ଦେ ଶ୍ରୀରାଧା-କୃଷ୍ଣ ପଦଯୁଗ ଲଳିତାସହ ବିଶାଖାଙ୍କୁ ।
ଭୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା ସହିତ ସଖିବୃନ୍ଦାଦି ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟକୁ । ୩ ।

ଯୁଗଳ କୁଣ୍ଡଳକୁ, ଯମୁନାପୁଳିନକୁ, ରାସସ୍ଥଳୀ ମାପମୂଳକୁ ।
ଧାୟେ ରଘୁନାଥ ବଂଶୀବଟ ଗୋପାଳ ଗୁରୁଙ୍କ ନିବାସକୁ । ୪ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ, ତାଳ ଆଦି ।

ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟ ବିହାର ହେ । ଶ୍ରୀ ନନ୍ଦାମୁଖ । ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟ ବିହାର ।
ବୃନ୍ଦାରକ ଭଞ୍ଜାର । ବୃନ୍ଦାରବିନ୍ଦସହ ମନ୍ଦାରମାଳାଧାର । ୧ ।

ସଜଳ ଜଳଦ ସୁନ୍ଦର । ନିଜ ଶରୀର । ସଜ'ମାଳୋତ୍ପଳ-
ରୁଚିର । ଦ୍ୱିଜରାଜ ସୁହିମ । ଦ୍ୱିଜ ସ୍ୱାରକ ସମ । ବ୍ରଜତାପ ନାଶନ ।
ସୁଜନଚିତ୍ତ ଧାମ । ବୃନ୍ଦା... । ୨ ।

ସଦନ ଭୂମି ତ ଗୁଣର । ବଦନ ଛବି । କଦନ ଦୁର
ନାଶକର । ମଦନମାୟନ ଶୋଭା । ହୃଦର ଭାବ ମୁଁ ଲେଖି ।
ଉଦୟ ହୁଅ ମୋ ଚିତ୍ତ । ସଦୟ ଭାବ ମନ୍ତ୍ରରେ । ୩ ।

ନିରନ୍ତେ କବି ସୁଧାକର । ରଘୁନାଥର । ସୁରଶ ଶ୍ରୀଧର-
ପୟର ହରଷେ ଜନେ ଚନ୍ଦ୍ର । ସରସ କରି ଚିତ୍ତ । ଦରଶନ ସେ
ଦେବେ । ଶରଣ ହେଲେ ସତ୍ତ୍ୱ । ୪ ।

ରାଗ ବରାଳ । ଏକତାଳି ।

ଜୟ ବୃଷଭାନୁନନ୍ଦନ ରାଧେ ।

ଜୟ ସୁଷମା ଗୁଣ ବଦନ ରାଧ୍ୟ ।

ଜୟ ବିଷମାଶ୍ରୁଣ ମାନସମୋହନ ।

ଜୟ ରସନାଗରି ପଙ୍କଜ ବାସିନୀ । ୧ ।

ନନ୍ଦନପୁ ଜଗଦ୍ ବନ୍ଦନ ମନ୍ଦରଧର ଆନନ୍ଦକାରଣୀ

ସୁନ୍ଦରୀ ଅରବିନ୍ଦ-ବଦନ ମଦସିନ୍ଧୁର ଗାମିନୀ । ୨ ।

ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ ଧନ ସଜନୀ କୁମୁଦବିଜରଜନକରମ ଉଲ୍ଲାସିନୀ,

ନଜର ରାଗ କୃପାରେ ।

କବିବିଜରଜ ରଘୁନାଥକୁ ମନେ ନିଜ ଦାସୀ ବୋଲି ଏ ଶେନ । ୩ ।

ନାନ୍ଦ୍ୟନ୍ତେ ସୁଧିଧାର ।

ଗଦ୍ୟ । ହେ ନର୍କିକରୂପାମଣି । ସୁରମଣିମଣିବରନ ଗୁଣ-
ଗଣ ପଠନ ଗୁଣି । ନାଦ ଶ୍ରୁତି ଚକ୍ର-ଦନା ଶୂଳନିକା ଦ୍ରାବଣ
ସଞ୍ଜ୍ଞାତ ସପ୍ତସ୍ୱର ସଞ୍ଜ୍ଞ ମଧ୍ୟମ ଗ୍ରାମ ମୁକ୍ତିନା । ପଞ୍ଚ ସହସ୍ର
ସପ୍ତସ୍ୱିଂଶ ତାନବର୍ଣ୍ଣ ବିବାଦ ବାଦ ଅନୁବାଦ ସମ୍ବାଦ ସ୍ୱର ଜ୍ଞାନ,
ନିରତମାନ, ମନ୍ଦ୍ରମଧ୍ୟତାର ଅନୁବାଦେବାତ ସ୍ୱରତ ସାତ ବାତବ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବେଦଣାବେଦଣ ସଞ୍ଚର, ଦନ ନୟ ଦେଶୀୟ ସ୍ୱରତ

କାମିତାହି ଦଶବିଧ ଗମକ ସାଧକ, ଅବାଧକ ମାଳବ ନଟଟ ନାଟ
 ଆଶାବର ସାବେର ଗୌରୀ ପୁର ଗୁଣ୍ଡକେର ମୁଖାବର । ଶ୍ରୀ ବରଳ
 ଭୈରବାଦି ସତ୍ତ୍ୱଦଶ ସଦ୍‌ସ୍ତ୍ର ରଗ ଗାୟକେ, ସୁଖଦାୟକେ ।
 ଅନବେଶ ନବେଶ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଚନ୍ଦ୍ରପଦା ପଞ୍ଚାଳ ଲହରୀ ଆଦି
 ଗୀତବେଦୀ, ଅଦିବାଦି । କାଳମାର୍ଗ ସିଂହାଙ୍ଗ ବ୍ରହ୍ମ ଜାତକଳୀ ଲୟ
 ସତ ପ୍ରସାସନ ଦଶାମ୍ବିକ-ଧ୍ରୁବ ମହତକ ରୂପକ ଝମ୍ପା ସିଂହାଙ୍ଗ
 ତାଳେକତାଳାଦି ସପ୍ତ ଚକ୍ରପୁଟ ଚତୁର୍ଥ ସିଂହନନ୍ଦନ ଝଙ୍କାର ଗଜ
 ଝଙ୍କାର ନାହିଁ କୁନ୍ଦାଦି ଏକୋତ୍ତର ଶତତାଳ ପ୍ରବର୍ତ୍ତ, ଅତିନବର୍ତ୍ତ ।
 ମର୍ଦ୍ଦଳ ମୃଦଙ୍ଗ ମୁରଜ ପଶାବଜାଦି ଆନନ୍ଦଭୋଗ, ଅତିସହ୍ୟ, ଲୟ
 ବିଜୟ ନନ୍ଦ ମହାନନ୍ଦାଦି ବଣୀ ବାଦନାଭିଳାଷୀ । ମହତା ବୃହତା
 କଳ୍ପପୀ ତୁମ୍ଭୁରାଦି ସାଣା ପ୍ରଭୁଳି, ଗୁଣ୍ଡଶାଳୀ । ଦେରଣି ବହୁରୂପ
 ତାଣ୍ଡବ, ଯୌବତ, ହଲ୍ଲିସକ, ରାସକାଷ୍ଠ କାକତାଦି ଲୟ ନର୍ତ୍ତକେ ।
 ସୁଖପ୍ରବର୍ତ୍ତକେ । ପତାକ ସିଂହତାକାଞ୍ଚ ପତାକ କର୍ଣ୍ଣସମ୍ପାଦ
 ମୟୁରବର୍ତ୍ତକେ ଅରାଳ ଶୁକଭୃଷ୍ମ ମୁଷ୍ଟଶିଖର କପିଥ ଶଟକାମ୍ପା
 ସୂତାମ୍ପା ପଦ୍ମକାଷ ବାଣ ସର୍ପଶିର ସିଂହମ୍ପା ଲଙ୍ଗାଳାଳେଶ୍ୱର
 ତେର ଭ୍ରମର ହଂସାସ୍ୟ ହଂସପକ୍ଷ ସନ୍ଦଶ ମୁକୁଳୋର୍ଣ୍ଣନାଭ
 ତାମ୍ରଚୂଡ଼ାପଧାନ କଦମ୍ବ ନିକୁଞ୍ଜତାଦି ସଂଶ ଅଂଶୟୁକ । ଅଞ୍ଜଳି
 କପୋତ କର୍କଟ ସ୍ତ୍ରୀକ ଦୋଳ ପୁଷ୍ପପୁଟୋତ୍ତା ଶଟକା ବର୍ଦ୍ଧମାନକ
 ଗଜଦନ୍ତ ଅବହତ୍ତ ନିଷେଧ ମକର ବର୍ଦ୍ଧମାନାଦି ସପ୍ତୋଦଶ ସଂଯୁକ
 ସିଂହକାର୍ଯ୍ୟ ମୁଷ୍ଟବୃଷଭ ବୃଷ୍ଟି କଳିଦିଶିଖାଦି ସଷ୍ଠାଧିପତ୍ର କେଶବନ୍ଦ
 ଲତା ଗରୁଡ଼ପକ୍ଷ ରେଚିତ ଫଲ୍ଲବ ତଳ ମୁଖ ବକ୍ଷ ବଞ୍ଚିତ ପକ୍ଷ
 ପ୍ରଦ୍ୟୋତକ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱମଣ୍ଡଳ ଦଣ୍ଡପତାକ ଲଳିତ ବଳିତାଦି ସିଂଶ
 ନୃତ୍ୟ ହସ୍ତାଭିନୟୀ ସବିନୟୀ । ମଲରସତଜଭିନାଷ୍ଟଗଣ,
 ମାଳିନୀ ମାନସା ହରିଣୀ ହାରିଣୀ ବଶସ୍ଥା ବସନ୍ତଜଳକ ରଥୋଦତା

ଶାଦୁର୍ଲବ୍ଧୀତ୍ୱ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ବୋଦନ କୋଟି ପଞ୍ଚାଶତଲକ୍ଷ ବୃତ୍ତି
 ପ୍ରବୃତ୍ତି । ଅତିନିବୃତ୍ତି । ଋକ୍ ଯଜୁ ସାମାଧବଚରାବେଦ
 ଶିକ୍ଷା କଳ୍ପ, ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ, ଛନ୍ଦ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଷଡ୍ବେଦାଙ୍ଗ
 ପୁରାଣ ନ୍ୟାୟ, ମୀମାଂସା, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, ଚରାଚରପାଞ୍ଚ ଆୟୁର୍ବିଦ୍ୟା
 ଶ୍ଳାଘ୍ୟ ଚରାଚର ଉପବେଦାଧ୍ୟାୟିନେ, ସୁଖଦାୟିନେ, ଧୀରୋଦାତ୍ତ
 ଧୀରୋଦତ୍ତ, ଧୀରପ୍ରଶାନ୍ତ ଧୀରଲଳିତ ଦକ୍ଷିଣାମୁକୁଳ ଶଠାଦି
 ଅଷ୍ଟଚରାଚର ନାୟକ, ଧୀରାଧ୍ୟା ଧୀରାଧୀର ପ୍ରଲେଭାଦି
 ସିଂହତ ଚରାଚରମ ସ୍ୱାଧୀନଭର୍ତ୍ତୃକା ଶ୍ରେୟୋଦୟାଶିକା କଳ-
 ହାନ୍ତଶିକା ବିପ୍ଳବ୍ୟା ପ୍ରୋଷିତଭର୍ତ୍ତୃକା ବାଶକଶୟ୍ୟା ବିର-
 ହୋଦ୍ଧୃତାଦି ଅଷ୍ଟନାୟିକା ଶୃଙ୍ଗାର ଶର କରୁଣାଭୁକ୍ତ ନାୟ୍ୟ
 ଭୟାନକଶାଭୟରୌଦ୍ର ଶାନ୍ତାଦି ନବରସ । ନାବ ଶ୍ରବ ଲଳା ବିଳାସ
 କଳକଞ୍ଚିତ ମୋଟ୍ଟାୟିତ ବିବ୍ବୋକାଦି ଅଷ୍ଟବିଂଶତି ଅଳଙ୍କାର
 ବିଷୟିନ ରଚୟିତ୍ୱ । ଏ ବୈଷ୍ଣବ ଗୋଷ୍ଠୀରେ କି ନର୍ତ୍ତନ କରିବ ହେ ।
 ସୁଖ ବିଚରବ ହେ ସୁଚରଚରେ । କହ କହ ରସ ଭରିତ ହେ ।

ନଟ କହୁବାର । ତେପସପସନେସ ମିତ୍ରଜାତର ବିହାର
 ଗୋଷ୍ଠୀର ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାଧ୍ୟାପକ ମହାମନୁଜାପତି, ପବିତ୍ର ଦେଶଧାରେ,
 ଶୁଣ ଶୁଣ ମତି ଗତି ସରଧାରେ । ଶ୍ରୀ ରୁରୁ ଦୈତ୍ୟାବଦ୍ଧିତ
 ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀ ଗୌର ଗୋବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀ ରାଧା ଶ୍ରୀ ରାଧାକାନ୍ତ ଭକ୍ତି ଭାବୟୁକ୍ତ ।
 ଲଳିତା ବିଶାଖା ଭୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାଦି ସଖୀ ମାର୍ଗ ନୁସାରି ଯଶ ପ୍ରସାରି ।
 ଅଦ୍ୱୈତ ମତ ଶଶ୍ୱନ, ଦ୍ୱୈତ ମତ ସ୍ଥାପନ, ବ୍ରହ୍ମସପ୍ରଦାୟ ନିଜଭକ୍ତି
 ସପ୍ରଦାୟ ଶ୍ରୀ ବନ୍ଦେଶ୍ୱର ପଣ୍ଡିତ ପରିବାର ରଘୁନାଥ କବିନନ୍ଦ୍ର
 କରିବାର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଧା “ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ” ପାଟବ
 ବଚନ ରଚନ ନିରାଟଙ୍କରେ ପାଠ କରିଥାଇ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେ
 ନର୍ତ୍ତନରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା ଅନ୍ୟ ବିଷୟରୁ ନିବର୍ତ୍ତିବା ।

ସୁପ୍ରଧାନ—ହେ ନର୍ତ୍ତନରୂପାମଣି ଭଉଁମୋଡ଼ମ । ଏଥିରେ କାଳ
ବା କେଉଁକାଳ ରସ ବା କେଉଁରସ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଛନ୍ତି ଶୁଣିବା
ଶୁଣିବା । ଶ୍ରୀରାଧାକୃଷ୍ଣ ନରୀର ସୁଧା କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରେ ସୁଧାରେ
ହଞ୍ଜାରେ ପାନକରି ସଫାର ପରଣି ଗତାୟାତ ତୃଷା ବାଧା ହରିବା
ହରିବା । ବେଗରେ ଚରିବା ଚରିବା । ଶ୍ରୀକୃତ୍ତାବନ
ଚସବର୍ତ୍ତନ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃତ୍ତାବନଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ପଦାରବିନ୍ଦରେ ଆନନ୍ଦରେ
ରୁରୁ ରୂପ ସନ୍ନି ସନ୍ନତରେ ପର-ମଞ୍ଜୁଷା ଆନୁଗନ୍ଧ୍ୟରେ ନିତ୍ୟରେ
ସତ୍ୟରେ । ସିଦ୍ଧ ଦେହରେ ସ୍ନେହରେ ପ୍ରତ୍ୟହରେ ସେବା କରି
କରିବା । ୩ ।

ନଟ—ମନ୍ଦାହାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ଯା ସେବାରେ ଭବ ବିନ୍ଦି ରହେ ଯୋଗରେ ଧ୍ୟାନ ହୋଇ ।
ଯା ଶୋଭାରେ ମଦନବଶିଷ୍ଠ ପ୍ରେମଶେ ନାୟ ମୋହେ ।
ଯା ସ୍ନେହେ ସେ ବ୍ରଜ ବିଧୁ ରହେ ଜାର ହୋଇ ନିତାନ୍ତେ ।
ସେ ଶ୍ରୀରାଧା ପ୍ରଣୟଭର ମୁଁ ଚିନ୍ତଇ ନିତ୍ୟ ଚିତ୍ତେ । ୪ ।

—ବସନ୍ତ କାଳ ବର୍ଣ୍ଣନା । ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।
ବକୁଳ ମୁକୁଳ ପାନେ ପଞ୍ଚମ ଗ୍ରାମ ଗାନେ ।
ପ୍ରବଳ ତ ପିଙ୍କରାଜ ପୁଷ୍ପରେ ଭୁଞ୍ଜରାଜ ।
ଉପବନେ ବନ ବାସେ କେତକୀ ମଲ୍ଲୀ ବାସେ ।
ପ୍ରସରି ସରିତ ମାର୍ଗେ ଶୀତଲେଷୁଣି ବାତ । ୫ ।
ଅବକଳ ବନମାଳୀ ନୃତନେ ପଲ୍ଲିବାଳ ।
ଧରିକରି ବନମାଳୀ ଚୁଚୁ କୃଷ୍ଣେ ପିକାଳ ।
ବିହରିତ ବନମାଳୀ ପୁଷ୍ପରେ ଆଳ ଆଳ ।
ଦରଶନୁ ବନବାଳୀ ଲେଡ଼ିବେ ବାଳ କେଳ ।

ପୃଥ୍ଵୀ ବୃତ୍ତ ।

ବିକାଶ ବନମାଳିକା ବକୁଳ ମାଧବୀ ମଲ୍ଲିକା ।
 ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି କୁତୁହଳେ ଭ୍ରମର ହୋଇ ସେ ମେଳିକା ।
 ପ୍ରମତ୍ତ ମଧୁ ବାସରେ ପ୍ରବୁର କେତେଜା ବାସରେ ।
 ଥରେ ମଦନ ବାସରେ ରମଣୀ ନାହିଁ ଯା ପାସରେ । ୬ ।

ମାଳିନୀବୃତ୍ତ ।

କୁସୁମ ସୁସମଜାଳେ ମାତଲେ ଭୁଞ୍ଜ ଲେଳେ ।
 ବକୁଳ ମୁକୁଳ ଲେଳେ ସାରତା ରୁଚ ଡାଳେ ।
 ନିନଦ କରି ବିନୋଦେ କାନନେ ସପ୍ରମୋଦେ ।
 ବିରହି ବିରହିଣୀରେ ସେ ରବାଧିକ୍ୟ ବାଧେ । ୮ ।

ପୃଥ୍ଵୀ ବୃତ୍ତ ।

ପ୍ରସୁନ ମଧୁ ପାନରେ ମଧୁ କରକ ଗୀତ ସୁନେ ।
 ବିଯୋଗିନି ନିକୁନ୍ତନେ ପ୍ରଶର କେତଜା କୁନ୍ତରେ ।
 ସୁକ୍ଳସବର କେଶରେ କରକ କୁମ୍ଭ ସତ୍ପଲ୍ଲବେ ।
 ପ୍ରବେଶ ରତ୍ନ ରଜନ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ବୃନ୍ଦା-ବନେ । ୯ ।

ଗୀତା । ରାଗ କଲ୍ୟାଣୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ମଧୁ ସମୟ ପ୍ରବେଶ । ମନୋହର ବନଦେଶ । ମଧୁର ମଧୁ
 ଲେଉଟେ ମଧୁପେ ହୋଇଲେ ବଶ । ୧ ।

କଶଳୟ ବିଟପିରେ କି ନ କରେ ବିଟପିରେ । ଅଶନ କରି
 ବକୁଳ । ଅଧର କୋକିଳ କରେ । ୨ ।

ବିରହ ବିରହିଣୀରେ । ବିକଳ ଅଧିକ ତରେ । ସୁର ମାରଇ
 ଶରରେ । ସୁରଣ ନ ରଖେ ଧୀରେ । ୩ ।

କୁସୁମ ବାସ ସମୀର । ଯେନ ବଢ଼େ ଧୀର ଧୀର । କି
ସୁଖ ଜାତ ନ କରେ । କାନ୍ତ ସହୃଦା କାନ୍ତାରେ । ୪ ।

କବି ସୁଧାନିଧି ଭଣି । କମଳାୟ ଶାମ ଗୁଣି । ଅବଳମ୍ବେ
ପରବାସୁ । ଅସିଲ ରମିକ ଶ୍ରେଣୀ । ୫ ।

ମଧୁମଙ୍ଗଳଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ଗଦ୍ୟ । ମଧୁର ସମୟ କୁସୁମିତ ଲତା ଲତା ରସାଳ
ରସାଳ ଶିଖରିଣୀ । କେଶର କେଶର ପରାଗ ସରାଗରେ ଭ୍ରମରେ
ଶୋଭିତ ଭ୍ରମରେ । ପ୍ରବାଳବତ ପ୍ରବାଳ ପାଟଳ ନପାରେ ଦେଖି
ପାଟଳୀ ଏ ବାସରେ ସୁମନସବାସରେ କା ମନ ନ ରହେ ଯୁବତ
ପାଶରେ । ୪୦ ।

ମନ୍ଦାହାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ନାସା ଭାଷା ଶୁକ ପିଞ୍ଜ ପର ନାଳିକେ ବକ୍ରସାମ୍ୟେ ।
କେଶେ କୁଞ୍ଜାଳି ଝୁଲି ନୟନେ କେତକୀ କେତକାଳି ।
ହାସପ୍ରାୟେ ବିଚକିଳ ଦିଶେ ହୃଦ୍ୟ ବାମା ସମା ଏ ।
ଏ ଶୋଭାରେ ମନ ହରି ନିଏ ହେଜ ରାଧା ପରାଏ । ୧୦ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରତି ମଧୁ ମଙ୍ଗଳ ।

ଗଦ୍ୟ । ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ସେ ବର୍ଷାରୁ ଭଦ୍ରପ୍ରଦ ଭଦ୍ରପଦ
କୃଷ୍ଣାସୁମୀ ତଥ୍ୟ ସହିରେ ଅଧିକ ସହାର ଲଭନ୍ତି ଅନେକ ଅତିଥି
ତବାହସେକ ମହୋତ୍ସବରେ । ବିପ୍ରେ ସିପ୍ରେ ସିପ୍ରେ ସପ୍ରେମେ ଭୋଜନ
କରନ୍ତି ଯେଉଁ ମହୋତ୍ସବ ରେ । ସେ କି କଥିତ ହେବ ପନ୍ଥଗରେ ।
ଶଶ୍ର ଶଶ୍ର ଶଶ୍ରମିଶ୍ରିତ ଦନାବର୍ତ୍ତ ଦଧି ଯା ସ୍ବାଦନରେ ନରେ ତରବେ
ସପତ ଉଦଧି । ଜାତିପାଶୁଡ଼ା ସମ ସେ ଉଶୁଡ଼ା ହେବା ଲଜାବଳି ।
ସେ ଭୋଜନ ସମୟେ ତୋଷମୟେ ରଖି ନ ପାରନ୍ତି ଲଜାବଳି ।

ଗୋଧୂମ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଶ୍ରି ମିଶ୍ରିତ ଗଜାନନ ରେ । ନିଶେପ କଳକାଳ
 ସୁଖ କି କଥିତ ହେବ ଗଜାନନରେ । କର୍ପୁର ପୂର ପୂରଣ କାକର
 ମତ ଅତି ମୋକକର ସୁପେଷ ମାଷବଟିକା ଯାହା ସୁବାସରେ ଲାଗିବ
 ଛୁଡ଼ିବା ନାଟିକା । ଲାଗିବ ପରିଣତ ସୁବଚନ ବରନାରମ୍ଭା ଯା
 ଅଧରେ । ସେ କି ପ୍ରଶଂସିବ ସୁବଚନବରନା ରମ୍ଭା ଅଧରେ ।
 ରୁଚକ ପଦ ମନ୍ଦିତ ଲବଣ ସହ ଢ଼ାନ୍ଦରେ । ଯା ମନ ପୁରୁଛି ସେ
 ସୁଖରେ ନଗଣିମ ଶନ୍ଦରେ ଯେ ରୁଣି ଆଖିକୁଳ ଆସ୍ବାଦନ କରିଛି
 ଶିଖରିଣୀ । ସେ କାହିଁକି ରୁଣ୍ଡିବ ଏ ବକୁଳ ଶିଖରିଣୀ । ସେ ଦିନ
 ଭୋଜନ ଭୋଜନ ଜନପରିପାଟିକି । ଦେଖିଛି ବଞ୍ଚିବାର ଆସିବ କି ତା
 ପାଟିକି । ୫୦ ।

ମଦାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ପଣ୍ଡା ପିଣ୍ଡା ତଳକୁ ବସିଲେ ମଣ୍ଡପେ ଶାସନାୟେ ।
 ଚୁଣ୍ଡେ ଚୁଣ୍ଡେ ବସି ବସିଗଲେ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ପାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ।
 ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ଲଢ଼ୁ ଗଢ଼ୁସୁମ ଖଣ୍ଡପାକେ ସଜାଡ଼ି ।
 ଭେଣ୍ଡା ଭେଣ୍ଡା ଦିନ ପରସିଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜାଡ଼ି । ୧୧ ।

ଚୁଣ୍ଡିକ । ହେ ସତେ ! ଚଉଦ ପିଣ୍ଡୁକ ରହିବ ତବୋଦରେ
 ଚଉଦ ଗଣ୍ଡା ପିଣ୍ଡୁକ ନ ରହିଲ ମମୋଦରେ । ହେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ !
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଧଇଲ ବାମ କରେ ଆପଣେ । ଦୁଇକରେ ଧରି ନ
 ପାରିଲି ମୁଁ ଲଢ଼ୁ ପଣେ । ସଖାପଣ କରି କୃପାଜଳନଧରେ ନିଜନିଜ
 ଦ୍ଵିଜବ୍ରଜ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରଜମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ବୁଡ଼ିଗଲି ସପା ଜଳନଧରେ ।
 ଘନ ବାଛବ ହେ କଦା ସେ ଦିନ ହେବ ହେ । ତବ ମନ୍ତ୍ରୋଷଧି
 ଘାଷା ଶିଷା କରି । ଭୋଜନ କରିବ । ବର୍ଷଯାଏ ଦୂର୍ଗରେ ଶୁଆ
 ବାଧାରୁ ତରିବ । ୨୦ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନ

(ସ୍ତବ)

ବଦ୍ୟ । ଅଥ ଶାନ୍ତ ଦାନ୍ତ ଧୀମନ୍ତ ନିତାନ୍ତ ସ୍ଥାନ୍ତ ଏକାନ୍ତ
 ବିହାରି ମଧୁହାରି । କାଳିକାକାନ୍ତ କାଳିକାକାନ୍ତ ପର ଦୁରନ୍ତ
 ବୃହନ୍ତ କୁନ୍ତସମ କେତକୀ । ବସନ୍ତବାସ ବସନ୍ତବାସ ବନ ବିଲେକୀ
 ଅତ୍ୟନ୍ତରେ ସନ୍ତାପରେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି କାନ୍ଦାମଣି । କୁମୁଦ
 ବନ୍ଧୁ କାରବନ୍ଧୁ କୁନ୍ଦଗନ୍ଧର୍ବ ମନ୍ଦାର ସିନ୍ଧୁବନ୍ଧନ ଚନ୍ଦନ ଗନ୍ଧବନ୍ଧ
 ସମ ହାସ ଅଧର ମୁଖ ଦଶନ ନାସା ବଦନ ଗମନ ଗଣ୍ଡର ଶୀତଳ
 ଅଙ୍ଗରେ । କହିବାରୁ ଭଙ୍ଗୀରେ ଚିତ୍ତର ଭିତର ଅନୁମତିରେ ।
 ଅତରେ ଅତର ପମାର ମର ଗନ୍ଧସାର ଲଲ ଗୁଲଲ ଅବର ବସନ୍ତ
 ବସନ୍ତକାଳୋଚିତ ଶୀତାକୁ ଗ୍ରୀତାବତି ବତିଶଲକ୍ଷଣା । କଳାପ
 କଳାପମଣ୍ଡନ ସଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗରେ । ଖେଳିବାକୁ ବୃନ୍ଦାବନ ବନେ
 ସକଳ ସମ୍ଭାର ଦେବାରୁ କୁନ୍ଦୀକୁନ୍ଦୁଜସେନା । ଅଦମ୍ଭରେ ଦମ୍ଭରେ
 ଜମ୍ଭାରମଣିଦୁଃଖ ସମ୍ଭାଷଣାଦି ସମ୍ଭାଳି ସମ୍ଭାଳି ଚର୍ଚ୍ଚରି ପ୍ରହାରି
 ପ୍ରହାରି ଖେଳରେ ମେଳରେ ଲେଳରେ ପ୍ରବଳରେ କେବଳରେ
 ନିଶାନଖି ମୁଖାମୁଖି ହୁଦାହୁଦି ହୋଇ ପ୍ରୀତିରେ ସ୍ବାଧୀୟ ସହଚରୀ ।
 ଯମୁନା କୂଳରେ ଅନୁକୂଳରେ । ଖେଳିଲେ ଚର୍ଚ୍ଚଣ । ୭୦ ।

ଗୀତ । ରାଗ ବସନ୍ତ । ଏକତାଳି ।

ଶ୍ରୀରାଧା ସଙ୍ଗରେ । ଶ୍ରୀହରି ରଙ୍ଗରେ । ହୋରି ଖେଳିଲେ
 ସୁଧାରେ ଶ୍ରୀପଦ ଗାନକରେ କେ ତହିଁ ନିସନ୍ତ ରାଗରେ ମନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ
 ଦ୍ରୁତ ତାନରେ । ତା ଡା ଥେଇ ଥେଇ ମୃଦଙ୍ଗ ବାଜଇ ମନ୍ତ୍ରମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତ
 ମାନରେ ଶ୍ରୀ । ୧ ।

ଯଜ୍ଞିନୀ ରଜ୍ଞିନୀ ପୁରତେ ରହି ରହି ଭୁଞ୍ଜ ବଦ୍ୟା ନାନା
 ବାଦ୍ୟ । ମୋହିତ କରିବାରେ ଇନ୍ଦୁ ଲେଖା ମୁଖ ଇନ୍ଦୁ ଭାଳି
 ନାଚେ ମଧ୍ୟେ । ଶ୍ରୀ । ୨ ।

ଦୟା ଦୟା ଦୃଢ଼ ଦୃଢ଼ ସୁନ୍ଦରୀ ନୟା ଲଳିତ । ରୁଆ ଚନ୍ଦନ
ଅକର ପମାର ଅବର ସଙ୍ଗେ ଗୁଲିଲକୁ । ଶ୍ରୀ । ୩ ।

କେ ତାଲେ ବଳେ କେ ଛଳେ କୁତୃହଳେ ମୋହନ ମୁରଲି
ଛଡ଼ାଇ । ଚଞ୍ଚଳେ ଅଞ୍ଚଳ ଧରି କରି ବନମାଳୀ କାହାକୁ ଧରିନ୍ତି
ଗୋଡ଼ାଇ । ଶ୍ରୀ । ୪ ।

ରାଗ ହୃଷୀକେଶ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ହୋରିରେ ହରି ଗୋପୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ । ବୃନ୍ଦାବନେ ବିହରି
ସୁରଙ୍ଗେ । ପଦ ।

କେଉଁ ଗୋପିକା ଦେହେ ଫଗୁମାର ସ୍ନେହେ କାହା ଦେହେ
ଅକରକୁ ଡାଳି । କାହାର ସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦର ଉରଜରେ ରୁଆ ଚନ୍ଦନ
ଦିଅନ୍ତି ବୋଲି । ୧ ।

କାହାର କର ଧରି କହନ୍ତି ମୁଗୁରୀ । ରଖ ରଖ ତୁ
ନବକିଶୋରୀ । କାହା ପଶନ୍ତି ଧରି କୁଞ୍ଜକୁ ଓଟାରି ମଦନ
ସଂତାପକୁ ଦିଅନ୍ତି ବାରି । ୨ ।

କେଉଁ ରସବତ୍ କାମେ ହୋଇ ଉନ୍ମତ୍ତ ଉରଜ ଉରରେ
ଦିଏ ଠେଁସି । କାହିଁ କାହିଁ ବାଳୀ ପାଞ୍ଚ ସାତ ମିଳି କରୁ ଛଡ଼ାଇ
ନିଅନ୍ତି ମୋହନ ବଂଶୀ । ୩ ।

ରମଣୀ ମଧ୍ୟେ ଶ୍ୟାମ ହେମ ମରକତ ସମ ଶୋଭା କହିବ
ଅବା କେହି । ରଘୁନାଥ କହେ ବାଧା ହରିବ ନିରତ ରାଧା ମଦନ
ମୋହନ ପଦକୁ ଧାଇଁ । ୪ ।

ରାଗ ଦଶାବରଣ । ଏକତାଳ ।

ମାତିଲେ ହରି ରାଧା ସଙ୍ଗେ ।

ମୋଦରେ ହୋରିରେ ରଙ୍ଗରେ । ପଦ ।

ରୁଆ ଚନ୍ଦନ ଅତର ଗୁଲ୍‌ଲକୁ ।

ଜୋରରେ ବୋଲି ବୋଲି ଅଙ୍ଗରେ । ୧ ।

କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ସୁରସରେ ବିହରଲେ ରଞ୍ଜିନେ ମଦନ ଚରଙ୍ଗରେ । ୨ ।
ନାଗରାଜ କିଶୋରୀଙ୍କ ବାମ ଶ୍ରୀରେ ରଖି । ନାଚିଲେ ମଧୁର ସୀତଲୀରେ ॥

ଦୁହେଁ ଦୁହେଁଙ୍କି ମାନସ ତୋଷିଲେ !

ମୋହନ ଲଳିତ ଭ୍ରୂ ଭଞ୍ଜୀରେ । ୪ ।

କହେ ରଘୁନାଥ କବି ନିଶାନାଥ ।

କୃଷ୍ଣଚରିତ ସୁପ୍ରସଙ୍ଗରେ । ୫ । ୬ ।

ମଧୁମଙ୍ଗଳଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ରାଧା

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଆଉ ବାଟ ଓଗାଳି । ହଟ ନ କର ବନମାଳି ହେ । ପଦ ।

ହେଲୁ ଉଚ୍ଛୁର । ଯିବି ଏଥର । ଫୁଲିବି ମୁଁ କରମାଳି ହେ । ୧ ।

ଏ ଟାପରକୁ ସହ ଯିବାକୁ । ମୁଁ ନୃହର ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ହେ । ୨ ।

ପଦ୍ମାବି ସହ । ଦେଖି ନ ସହ । ଦେବେ ସିନା କରତାଳି ହେ । ୩ ।

ଏପରି ଗେଲେ । ଅଟକି କଲେ । ରହୁବେ କି ସଙ୍ଗ ଅଳି । ହେ । ୪ ।

ନିଶା ମୁଖରେ । ନ ଗଲେ ସୁରେ । ଶାଶୁ ହେବେ ସିନା ଚଳି ହେ । ୫ ।

ଭଞ୍ଜି ତୁମ୍ଭର । ଦେଖିଲେ ମୋର । ପଦ ହେଉ ନାହିଁ ଚାଲି ହେ । ୬ ।

କହେ ରଘୁନାଥ କବି ନିଶାନାଥ । ଧାଇଁ ରାଧା କୃଷ୍ଣକେଳି ହେ । ୭ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସଖୀମାନଙ୍କର ଉକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସଖୀ—ଦୂରରେ ରହ ହେ ଜାର କଣ୍ଠୋର ।

ନହୁଁ ଅ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ରାଜସୁତାର । ୧ ।

କୃଷ୍ଣ—ସୁର ଚରଣିଣୀ ଭାବରେ ମଜ୍ଜି ।

ମୋ'ମନ ଜଳୁଷ ଦେବ ମୁଁ ତେଜି । ୨ ।

ସଖୀ—ଯାଅ ହେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ କେଳିକୁରଙ୍ଗ ।

ତୁମ୍ଭକୁ ମିଳିବ କି ଶ୍ରୀରାଧା ସଙ୍ଗ । ୩ ।

କୃଷ୍ଣ—ରାଧା ଶ୍ରୀମୁଖ ସୁଧା ନିଧି ଲୋଭରେ ।

କୁରଙ୍ଗ ହୋଇଛି ମୁଁ ଜାଣ ଭାବରେ । ୪ ।

ସଖୀ—ପରବଧୁକୁ ଏବେ ଛୁଇଁବ ଯେବେ ।

ରାଜା କରରେ ଦଣ୍ଡ ଲଭିବ ତେବେ । ୫ ।

କୃଷ୍ଣ—ବାହୁପାଶରେ ବାନ୍ଧି ନଖ ରଦ୍ଧ ଘାତେ ।

ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଥିଲେ ଦଣ୍ଡ ଦିଆନ୍ତ ମୋତେ । ୬ ।

ଏପରି କଉତୁକେ କେଳିକ ବିସ୍ମି ।

ଅଶୋକ-କୁଞ୍ଜରେ ସଙ୍କେତ ଦେଇ । ୭ ।

ଯେ ଯାହା ମନ୍ଦରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ।

ଏ ଭାବ ଚିନ୍ତି ଦ୍ଵିଜ ରଘୁନାଥ ବୋଲେ । ୮ ।

ଶ୍ରୀରାଧା ବିଶାଖାଙ୍କୁ ପ୍ରତି

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ବିନୀତ ବୃତ୍ତ

ଅଶାବୁକେ ମୋଦରେ ଦନନରେ ମୋ ଭାଗ୍ୟ କାଦମ୍ବିନୀ

ବିଦ୍ୟୁହାନ୍ତି ବକାଳି ଅତି ମନ୍ଦବାକୋଦଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଲଥ ।

ବର୍ଷାବନ୍ଧୁ କଳକ୍ଷଣେ ପ୍ରବଳରେ କାନ୍ଦୁ ବଳେ ବେଗରେ ।

ବୁଝୁ ବୁଝୁ କଲଟି ଦୁରକୁ ସଖୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗୀ ଝଞ୍ଜାନଳ । ୧୬ ।

ଟୀକା—ଆଶାବୁଦ୍ଧକ ମୋଦରେ କି ମୋଦ କରିବା ବିଷୟରେ ।

ଗୀତ । ରାଗ ସୁରଟ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଶୟନେ ସ୍ବପନେ ଦିଶୁଛି ସେହି ସତେ କି ରୂପ ଦେଖିଲି,
ସହି ଯମୁନା କୂଳରେ ଯାଇ । ପଦ ।

ଅକଥୁତ ତା ଚରତ, ଅଲଂଘ୍ୟ ପତିବରତ । କରି ପାରଇ ସେ
ହତ, ନେତ୍ରାନ୍ତ ନରୁଇ । ଆହୁରି ଅନ୍ୟାୟ ଶୁଭ । ହରି ନିଏ ନିତି
ନିତି । ମନ ଧନ ଯତନରେ ଥିଲେ ହେଁ ଲୁଚୁଇ । ୧ ।

ରୁହିଁଲେ ଆନ ନ ଦିଶେ, ଦିଶେ ତା ବହନ ଦିଶେ, ନୟନ
ବୁଜିଲେ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶୁଛି । କା ଆଗେ କହିବି ମିତ, କେ ଏହା
କରିବ ସତ । ବାହାରେ ଭଡ଼ିବାକୁ ସେ ବାହାରେ ଆସୁଛି । ୨ ।

ଯିବି ମୁହିଁ ଯେଣେ ଯେଣେ । ଧାଉଁଛି ସେ ତେଣେ ତେଣେ ।
ଆଗେ ଆଗେ ରହି ରହି ପଥ ଓଗାଳୁଛି । କିଗୋ ମା ଏ କି ବିଷମ ।
କରିବା ଗୋ କି କରମ ତା ଆଚରଣେ ଚରଣ ପଦେ ନ ଚଳୁଛି । ୩ ।

ଯେତେକେ ହେଲେ ନିବର୍ତ୍ତି । ରହିବି ବୋଇଲେ ଦୃଢ଼ ପୁନରପି
ଦେଖିବାକୁ ନେତ୍ରତ ଝୁରୁଛି । ରାଧା ଦୁଃଖ ହେବାବାଣୀ ଶୁଣି ରଘୁନାଥ
ଭଣି, ରାଧାକେ ଏଥୁ ଅଧିକେ ତତେ ସେ ଝୁରୁଛି । ୪ ।

ରାଗ ମୂଲତାନ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସହିରେ ସେ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ରୂପ । ବୃନ୍ଦାବନେ ଆହା ଯାହା
ମୁ ଦେଖିଲି କରିଥିଲି କେତେ ଇପ । ମୋ ସହିରେ । ପଦ ।

ସେମୂରତ ଦେଖି, ହୋଇ ଅତି ସୁଖି । ତେ ପିରତ
ବାଞ୍ଛିବ । କାମ ନିରେଖିଲେ । ବାମ ହୋଇଭଲେ । ବାମଦେବେ
ପ୍ରଶଂସିବ ମୋ ସହିରେ । ୧ ।

ରଞ୍ଜିମା ଅଧରେ ମୁରଲି କି ଧରେ । ଦିଭଞ୍ଜି ଭଞ୍ଜିମା ଠାଣି ।
ପତିବ୍ରତା ବ୍ରତ କରିପାରେ ହୃତ । ତା ବଞ୍ଜିମ ଅନାଉଣି ମୋ
ସହିରେ । ୨ ।

ତା ଶ୍ରୀମୁଖ ଗୋଟି । ଅକଳଙ୍କ କୋଟି, ଶଶଧର ଜଣି ଶୋଭା ।
କେଉଁ କୁଳନାଶ କୁଳ ପରିହର ନୋହିବେ ଲୋଭା ମୋ ସହିରେ । ୩ ।

ଶ୍ୟାମ ଦରଶନେ ଛନ ଛନ ମନ ରହେ ଶ୍ରୀକଶୋରାଚର ।
ରଘୁନାଥ ଭଣି । ସମ୍ମା ସେହି ଶଣି । କହେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରିତ ମୋ
ସହିରେ ।

ସଖୀ ଭକ୍ତି । ପ୍ରଥୀ ଦୃଢ଼ ।

କଶୋରମଣି ଜାଣ ରେ କିତବ ନୋହିବ ଭାବଣା ।
କଶୋର ତବ ଭାବନେ କଦନ ପାଉଛନ୍ତି ପ୍ରିୟ ।
ଆଶୋକସୁମବାଞ୍ଚରେ ଅତନୁ ମାରିବାରେ ଦୁଃଖେ ।
ରସୋଦୟ ମନେ କରେ ରମଣୀ ଆସ କୁଞ୍ଜେ ଯିବା ।

ରାଗ ଦୟାରବ । ଏକତାଳ ।

ସଞ୍ଜିମା ତୋ ପ୍ରୀତି ଦେନ ମୋହନ ନରତେ ଝୁରୁଛୁ ରେ । ପଦ ।

ଗୋଷ୍ଠରେ ତୋର ଗୁଣଗଣ ଗୁଣି ଗୁଣି ନୟନୁ ଲେଖକ
ଝୁରୁଛୁ ରେ । ପୁଲଶର ଅତନୁ ମାରିବାରୁ ସୁତନୁ ତା ତନୁ ଅଧର
ଥରୁଛି ରେ । ୧ ।

ସରୁଚର ହାର ପୂର ତାହାର ଆହାର ହେଲଣି ଅରୁଚରେ ।
କୁଞ୍ଜର-ଗମନରେ କୁଞ୍ଜରେ ବସି ଧୀରେ ତୋ ନାମ ଗାନ
କରୁଚି ରେ । ୨ ।

କଳକଳ କୋକିଳବାଣୀରେ କେବଳ ବିବେକ ପଣହିଁ
ସରୁଚରେ । ମନ୍ଦ-ଗନ୍ଧ-ଶୀତପବନ ବନ୍ଧୁ ମିତ ଦେହରୁ ତେଜନା
ହରୁଚି ରେ । ୩ ।

ଆସ ଆସ ସଖି ହାସ ମନେ ନ ରଖି ତା ଲାଗି ତୋ କର
ଧରୁଚି ରେ । ରଘୁନାଥ ନିତି ଯୁଗଳରସେ ମତି ବଳାଇ କି
ଅନୁସରୁଚି ରେ । ୪ ।

ଅନ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ

ମଧୁମଜ୍ଜାଲଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ଦ୍ଵିତୀ ବୃତ୍ତ ।

ଶରୀରୁତନୟା ତଟେ ବନନରେ ସୁସ୍ମରୋଦୟେ ।

ସରଗବଶରେ ଶଶି ସଖିସମୂହ ତାରନ୍ତ୍ରକେ ।

ପୁରକୃତ ତପେ ସତେ ମନତକୋର ତୋଷେ ଥିଲ ।

ଅରୁଚି ବିହସୋଗରେ ପ୍ରତିପଦା ତ ଦୁରେ କଲ ।

ରାଗ ଆନନ୍ଦଭୈରବ । ତାଳ ଟିପ୍ପଟା ।

ଆହା ହେବ କି ବୁଧ । ଯାହା ତେଜଲ କରୁଁ ଜାଣି ଜାଣି
ମୁଁ ନିଧ । ପଦ ।

କରେ ଥିଲ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । କାମ ମୂର୍ତ୍ତି ନୋହିଲ । ୧ ।

ଯୁବତିଏ ଏହିମତ । ଶ୍ରବରେ ହରନ୍ତି ଚିତ୍ତ । ୨ ।

କଂକେଳି-କୁଞ୍ଜରେ ବୋଲି । ସଙ୍କେତ ଦେଲୁ ନିକେଲି । ୩ ।

କହେ ରସେ ରଘୁନାଥ । କୁଞ୍ଜେ ବସି ଦେଖ ପଥ । ୪ ।

ଶାଦୁଲବିନୀତ ବୁଝ ।

ହା ଲାଲାବତ୍ତ ହା ସୁବର୍ଣ୍ଣବରନେ ହା ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବାନନେ ।

ହା ଲୋଳାୟତଲୋଚନେ ପ୍ରିୟତମେ ହା ଭାବନେ ଶୋଭନେ ।

ହା ଲଜ୍ଜାଗୁଣଭୂଷଣେ ସୁରସିକେ ମଦ୍‌ବସତ୍ତାସୋତ୍ତମେ ।

ହା ଲକ୍ଷ୍ମୀଗଣସେବିତେ ମମ ହୃଦେ ପ୍ରାଣାଧିକ ରାଧିକେ ।

ରାଗ ଆହାର । ଏକତାଳି ।

ଆହାରେ ନବାନା ନବାନା । ପଦ ।

କୁନ୍ଦନ ଦେମଗୋର । କମନୀୟ କଂଘୋର । କୁନ୍ଦବତୀନ
ଅରବିନ୍ଦରୁବଦନ । ୧ ।

ସାହା ନୋହିଲେ ମୋତେ । ସୁରସିକା ଜଗତେ । ଆହା
ବୋଲିବ କେହି ଆରତ ଦେଖି ସତେ । ୨ ।

କେଡ଼େ କରମ କଲି । କିମ୍ପା ବୁଧ ଦୁଃଖିଲି । ଏଡ଼େ ଦୟାକୁ
ଲଭି, ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଲି । ୩ ।

କହଇ ରଘୁନାଥ । କବି ରଜମାନାଥ । ରହରେ ରହି ଏହା
କହିଲେ ନୟସୁତ । ୪ ।

ମାଳିନୀ ବୁଝ ।

ଅଥ ନିଶୀଥନିଯୋଗେ ଧ୍ୟାନ ଗାଡ଼ିପ୍ରଭାବେ ।

ଜନ ଗହଳ ନିବର୍ତ୍ତୁ ଶେଷଭାବେ ସତୁଷ୍ଟେ ।

ସକଳ ସହି ସମୋଦେ କେଶ ବେଶାଦି ସାଜ ।

ହସି କଥୁତ ବିଶାଖା ଶ୍ରୀକଣୋରୁ ବାଣୀ ।

ରାଗ-ପରଜ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଯିବା ପର ପରାଶରୀନି ଉଠି ଆରେ । ଦଶୁଧର ଶ୍ୟାମ ବାମ
ପାଶ ପଡ଼ିଆରେ । ପଦ ।

ବ୍ରଜ ଛାଟ ବାଟ ହେଲଣି ନିଗୁଟ, ବସିଥିବେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ
ନକୁଞ୍ଜ ଦୁଆରେ । ୧ ।

ପବନେ ପଲ୍ଲବ, ଚଳିଲେ ମାଧବ, ପଥ ରୁହୁଥିବେ ଧର
କେଶରପୁଆରେ । ୨ ।

ଆଜ ହେବା ସଜ, ପରାଶରୀ ଚଉଟ, ନିଉଁଲୁଇ ହେବେ ହୋଇ
ପଦ ତଳିଆରେ । ୩ ।

ରୁହୁଁ ଶେଷୀଣ, ହେବଟି ପ୍ରକାଶ, ଭକ୍ତ ଭକ୍ତ ଡାକିବେ ତ
କୁକୁଟ କୁଆରେ । ୪ ।

ସାମେ ହେଲ ଆସି, ଉଠାଉଛୁ ବସି, ଶୁଣୁ ନାହୁଁ ଅଛନ୍ତି
କୁଞ୍ଜେ ଏକୁଟିଆ ରେ । ୫ ।

ଆଳୀ କର ଧର, ଶ୍ରୀନବ କଣୋରୁ, ଗୋପାଳ-କୃଷ୍ଣ ଭାଷେ
ଏହି ଟି କାଳିଆ ରେ । ୬ । ୧୧ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ରଜନ ସଜନ ସଙ୍ଗେ ଭାଙ୍ଗି ନୟନକୁ ରଙ୍ଗେ ।

ତମ ତମ କି ନିବାଡ଼େ ଯୋଗ୍ୟ ବେଶାଦି ସାଜ । ୧୨ ।

ହରି ପରିଣତ ଯେବା ପ୍ରୀତି ତା ଭାବ ଭାବ ।

ମିଳି ସକଳ ସର୍ବତେ ଯାଇ କଙ୍କେଳି କୁଞ୍ଜେ । ୧୩ ।

ପୁଅର—ବସନ୍ତଫଳକା ବୃତ୍ତ ।

କୁଞ୍ଜାଳୟେ ବସନ-ଭୂଷଣ ନାଗବଲ୍ଲୀ ।
 କର୍ପୂର ପୁଷ୍ପତଳପାଦି ବିତାନ ସାଜି ।
 ଜାଳି ପ୍ରମୋଦ ବସି ବସୁନ୍ଧି ଚାହିଁ ଚାହିଁ ।
 କୃଷ୍ଣାସିବାଳସ ସୁଗନ୍ଧେ ଗନ୍ଧି ଗନ୍ଧା ।

ପୁଣି—ସେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ତନୁ ପ୍ରଣୟାର ଲୋକେ ।
 ମୋ କାମପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଶିରେ କରିବେ କି ଆସି ।
 ଶୋଭାରେବିନ୍ଦବଦନେ କୁଟିଳାଳକାରେ
 ଲେଖି କି ନୋହିବ ସତେ କୁଳକାମିନୀ କେ । ୧୪ ।

ଗୁଗ ଆହାର । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଶ୍ରୀରାଧା—ଶ୍ୟାମବରୁ ଏ ନିଶିରେ ଆସିବେ କି ଗୋ । ସଙ୍ଗିନି । ପଦ ।
 ଏ ମଦନ କଦନକୁ ନାଶିବେ କି ଗୋ । ।
 ପଲ୍ୟଙ୍କରେ ନିଃଶଙ୍କରେ ବସିବେ କି ଗୋ । ସ୍ତ । ୧ ।
 ମତେ ଦେଖି ଡୋଳା ଡାଳି ହସିବେ କି ଗୋ । ।
 ରଙ୍ଗେ ମୋ ଅଙ୍ଗରେ ଶ୍ରେଣେ ମିଶିବେ କି ଗୋ । ସ୍ତ । ୨ ।
 ହରଷେ ସରସେ ବାଣୀ ଶୁଣିବେ କି ଗୋ । ସ୍ତ । ୩ ।
 ଶ୍ରୀମତୀ ମତି କି ସେ ଉଲ୍ଲାସିବେ କି ଗୋ । ସ୍ତ । ୪ ।
 ଦୁଃଖଭେଦୁନାଥ ବୋଲେ ଚୋଷିବେ କି ଗୋ । ସ୍ତ । ୫ ।

ମନ୍ଦାହାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ଗୁହଁ ଗୁହଁ ଭରିତ ହରିତେ ସେ ହରି ମାର୍ଗ ମୁଁ ଯେ ।
 ଯାମେ ଯାମେ ସଜନି ରଜନୀ ଯାଉଛି ଶ୍ରେଣ ହୋଇ ।
 ପ୍ରେମେ କାହିଁ ନ ରହି ସତ ଗୋ ଯାମିନୀ ଆଉଁ ଥାଉଁ ।
 ଆସିବେ କି କହ କହ ମତେ ନନ୍ଦସୁନୁ ପ୍ରସନ୍ନେ । ୧୫ ।

ରାଗ ଆହାର । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ଆସିବେ । ମତେ ଚୋଷିବେ । ସନ୍ତ କି କାନ୍ତ । ପଦ ।
 ନଶି ରସି ମୋତେ । ମିଶି ମୋର ହୃଦେ ।
 ହସି ହସି ପଦେ । ଭାଷିବେ ସାନଦେ । ଆସିବେ । ୧ ।
 କାମ ପୁଲକରେ । ବାମ ହୋଇ ମୋରେ, ସାମ ସାମ କରେ ।
 ଝାମ ଦେଉଛୁ ବାରେ । ଆ । ୨ ।
 ଏ ମଧୁ କାଳରେ । ପ୍ରେମରେ ଭୋଳରେ ।
 ମୋହନ ମୋହିବାରେ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଥରେ । ଆ । ୩ ।
 ଭାବ ରଘୁନାଥ କି ନିଶାନାଥ ଏ ବଧୁ ରଚିତ ।
 ଅବଳମ୍ବେ ସେ ତ । ଆ । ୪ । ୧୩ ।

ପୃଥ୍ଵୀ ବୃତ୍ତ ।

ରସାଇ କହି ଛଦ୍ମରେ ରଖି ସଖୀ ଲତାସଦ୍ଭର ।
 ପ୍ରସନ୍ନ ମଧୁସୂଦନରେ ରହି ସୁଗାରରେ ପ୍ରୀତିରେ ।
 ଭୂଷାର-କର-ଆନନେ ହରଷୁଁ ଚୁମ୍ବିଲେ କାରସେ ।
 ବସାଇ ସହି ତେଜିଲେ କପଟ-କୃଷ୍ଣ ଜାଗ୍ରଣୀ । ୧୨ ।

ରାଗ ମୁଖାବରୀ । ଆଡ଼ିତାଳ ।

କେତେ କହିଥିଲେ ମା । ଏତେ ସରି କରି ଦେଲେ ମା ।
 ସତେ ସେ ଆସିବେ ବୋଲି । ଚିତ୍ତେ ଚୋଷ ହୋଇଥିଲି । ହିତେ
 ତାଙ୍କୁ ଗଣିଥିଲି । ପ୍ରତେ କରି ମୁଁ ଭାବିଲି । କେତେ । ୧ ।

ଦୂରକଲେ ମା । ସେ ରସିକ ପାଶୋରିଲେ ମା । ବାରୁଁ ବାର
 ପୁଲକଇ । ଶର କରଇ ପ୍ରହାର । ଭାର ଦେଲାନି ସୁଚର । ମୋର
 କି ଗତି ଏଥର । କେ । ୨ ।

ଆଶା ଶୁଣି ମା । ନିଶା ଯାକ ଥିଲୁ ରହି ମା । କଷା ନ କରି
ନୟନ ଆଶା କରି ହେଲି ଘନ । ହସାଇ ବଇରଜନ । ଭସାଇଲେ
ଶ୍ୟାମଦନ । କେ । ୩ ।

ସବିକଳରେ । ଭାବି ରାଧା କହୁଁ ଦୁଃଖ ରେ । କବିଚନ୍ଦ୍ର
ରଘୁନାଥ ଅବିଳମ୍ବେ କହେ ସତ । ସେ ବିଜୟ କରିବେତ
ଏ ବିଚ୍ଛେଦ ଯିବ ମିତ । କେ । ୪ । ୧୪ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ମିତ କହି ହିତବାଣୀ ଭାବିଲୁ ରାଗ ଦେଇ ।
ନଟ କୁଟିମ ନିଶାରେ ହେଉ ଏହି ନିଶାରେ ।
ଦନ ବନକୁ ଅଶାଇ ସାଧୁ ଧର୍ମ ଶସାଇ ।
କଟବ କୁ ନ ଦିଶାଇ ଦେଲୁ ବୈଶ୍ଣବ ହସାଇ । ୧୭ ।

ରାଗ ଆନନ୍ଦଭୈରବ । ଏକତାଳି ।

ସଜନୀ ସେ ଦଶା ମୋର ତୋ ଘେନି । ଆସିବେ ବୋଲି
ଜଗାଇ ଦେଲୁ ଯା ଆଜ ରଜନୀ । ପଦ ।

କଲୁ ଛାଡ଼ା ଆନ । ଦେଲୁ ଯେତେ ଆନ । ମୋର ଅଭିମାନ
କରାଇଲୁ ମନ । ମୁଁ ସଖା-ପଣକୁ । ନ ଗଣେ ଜଣକୁ । ଏବେ
ତାହା ହେଲୁ ହାନି ଗୋ । ସ । ୧ ।

ହେଉ ବଳାଇଲୁ ମନ ଝୁଲାଇଲୁ । ମତେ ଛଳାଇଲୁ ।
ଦୁଃଖେ ଦଳାଇଲୁ । ଏବେ ତୋର କଥା । ହୋଇଗଲା ବୁଝା ।
ଆସିଥିଲି ସତ ମାନ ଗୋ । ସ । ୨ ।

ପାଇ ତୋ ଆଦେଶ, ହୋଇ ମୁଁ ସୁବେଶ, ପିନ୍ଧି ମାଳବାସ ।
ଲଭିଥିଲି ତୋଷ । ଶୁଣୁ ପ୍ରତି ଆଶା । ମୋର ପ୍ରତିଆଶା, ହୋଇ-
ଗଲା ସିନା ଗୁନି ଗୋ । ସ । ୩ ।

ପୁରେ ରହିଥିଲି । କାଳ ବନ୍ଧୁଥିଲି । ଏଥିକ ଆସିଲି ଚନ୍ଦ୍ରାରେ
ଭାସିଲି । କହେଉଥିଲାଥ । ଏ ବନେ ଅନାଥ କରି ଦେଇ ହେଲୁ
ଭୁନି ଗୋ । ସ । ୪ । ୧୫ ।

ରାଗ ସିନ୍ଧୁଡ଼ା । ଏକତାଳ ।

ଜୀବ ସଞ୍ଜିନି । ମତେ ତୁ ବୁଢ଼ାଇଲୁ ରେ । କୁଳଶୀଳ-ରାମ
ଛଡ଼ାଇଲୁ ରେ । ପଦ ।

ସେ ମୋହନର ପ୍ରସଙ୍ଗ । ଶୁଣାଇ ମୋହର ଅଙ୍ଗ । ଦିନୁ
ଦିନୁ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ସଢ଼ାଇଲୁରେ । ଜା । ୧ ।

ତା ନଟ କୁଟରେ ପଡ଼ି । ଅନୁବରତରେ ଅଡ଼ି । ତାଠାରେ
ମୋ ସରଗ ବଢ଼ାଇଲୁ ରେ । ଜା । ୨ ।

ଜାଣୁ ଅବା କି ମନୁର । ମତେ ତୁ କରି ଯନ୍ତର । ସେ
ପ୍ରୀତିରେ ମୋ ମତି ଜଢ଼ାଇଲୁ ରେ । ଜା । ୩ ।

ଦ୍ଵିଜ ରଘୁନାଥ କହି । ତାର କଥା କହି କହି । ନିରନ୍ତରେ
ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଲୁ ରେ । ଜା । ୪ । ୧୬ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ପହଲୁ କହିଲୁ ନାହିଁ ଦୁଇ ତା ଧୂର୍ଜବାଣୀ ।

ନିପଟ କପଟ ବୋଲି ଜାଣିଲି ପ୍ରୀତି ସ୍ଥାନୁ ।

ମଦନ କଦନ ଯେତେ ଦେଉଛି ବାଣୀଦାତେ ।

ସହ ରହିଲି ମୁଁ କୁଣ୍ଡେ ତୋର ଭାଷାକୁ ମାନି । ୧୮ ।

ରାଗ ମାଳବ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଏହିପରି ସେ କଲେ ରଜନୀ । ଏହା ସହବ କି ମୁଁ ପ୍ରାଣ-
ସଜନୀ । କହିଥିଲେ ସେ ଯେତେ । ରହିଲୁ ନାହିଁ ସତେ । ବହୁ
କାହିଁ ରତି ରସ ମୋହିଲେ ନାହିଁ ମୋତେ । ଏ । ୧ ।

ଦେଖି ମଦନ ଏହି ରତି କି । ଶର ଯୋଗି ନରତେ ମୋର
ଛୁତି କି । ଲେଖି ଲେଖି ବିହବ । ରଖି ସେ ତ ନ ଦେବ, ଅଶିଳ
ସୁଖକୁ ଉପେଶିବା ମତି ହେବ । ଏ । ୨ ।

ଜଗାଇ ମୋତେ ସଙ୍କେତ ରେ । ଏବେ ଦଗା ଦେଲେ ମାତି
ସେ ଇତରେ । ଆଗାରୁ ଅଶାଇ । ଲଗାଇ ସ୍ନେହ ସହି । ଲଗାଇଣି
କଥାରେ । ଭଗାରି ହସାଇ । ଏ । ୩ ।

କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ଏ ବାଣୀ । କହେ ଏ ବିରସ ଶୁଭକ ଶୁଣି ।
ଅବଳମ୍ବରେ ଏବେ । ସେ ବିଜୟ କରିବେ । ନଶନା ତୋପଙ୍ଗେ ।
ସେ ବିଶେଷେ ରଖିବେ । ଏ । ୪ । ୧୭ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ଅନୁସରି ଧରି ପାଣି ସେ ଗିରୀଧାରୀ ଏବେ ।
ପରିହରି କସ ପାଇଁ ସେ ପରା ଚିତ୍ର ପ୍ରୀତି ।
ହରିବିଜିତ ସୁମଧ୍ୟା ସେ ହରିନେତ୍ରୀ ଧନ୍ୟା ।
ହରି ହରି ହରିଲୁ ଯେ ଶ୍ରୀହରି ସଙ୍ଗ ରାଣୀ । ୧୯ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ । ଏକତାଳି ।

ସେ ମୋହନକୁ । ସ୍ନେହ କେ ମୋହିଲୁ ଗୋ । ପଦ ।
ସ୍ନେହେ କେ ମୋହିଲୁ । ସୁରତି ବିହିଲୁ । ତାର କାମନା
ଯେତେ ସଫଳ ହୋଇଲୁ । ୧ ।

ସରାଗେ କହିଲୁ, କୁଞ୍ଜରେ ରହିଲୁ । ତା ତରୁକୁ ଅଟରୁ ଶରେ
ନ ଦହିଲୁ । ୨ ।

ଅଙ୍କରେ ବସିଲୁ । ଅଙ୍ଗରେ ମିଶିଲୁ । ସଜନୀ ଏ ରଜନୀ ।
ହରଷରେ ବଞ୍ଚିଲୁ । ୩ ।

କଣୋରା ଘାସିଲ । ଘାବକୁ କହିଲ । କବି-ରଜନନାଥ
ରଘୁନାଥ ଭଣିଲ । ୪ । ୧୮ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ ! ଆଡ଼ତାଳ ।

ସହ କେନ୍ଦ୍ର ମୋହଲ ଗୋ । ପଦ ।

କହିଲେ ଯେତେ । ମୋହଲେ ତେତେ । ରହିଲେ ଲାଳା
କାହିଁ ବହୁ ସେ କେତେ । ୧ ।

କୋପରେ ଅତି ପରତାପ ହୋଇଛି ସୁର । ଧାପ ଦେଉଛି
ଏବେ ମୋ ପରେ ନିରନ୍ତର । ୨ ।

ମନ୍ଦପଣେ ତୁହାଇ । ମନ୍ଦପାଳ ଡାକଇ, ମନ୍ଦ ପବନ ଅରବିନ୍ଦ-
ବନ୍ଧୁ ବହଇ । ୩ ।

ଦ୍ଵିଜ-ରଘୁନାଥ ଭଜଇ ନରତ । ସେ ଜୁଗଳ-ପଥ । ହେଜ
ଜନେ ନରତ । ୪ । ୧୯ ।

ଶିଖରିଣୀ ବୃତ୍ତ ।

ସ୍ତୁତା କାହା ବାହାୟୁଗଳ ପରିରମ୍ଭେ ତ ରହିଲେ ।
ସୁଧାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ବଦନ-କମଳେ ରମ୍ଭେ ବହିଲେ ।
ନଚେନ୍ଦ୍ରେଷେ ଚିତ୍ତେ ସତକି ରଖିଲେ କୌତୁକ ବଣେ ।
ମୁଁ ସେ ଚିନ୍ତେ ଧାନ୍ତେ ଭ୍ରମି କି ରହିଲେ କାନ୍ତ ଗହନେ । ୧୦ ।

ରାଗ ଆଶାବାସୀ । ଏକତାଳ ।

• ଆସିଲେ ନାହିଁ କାହିଁ ପାଇଁ ଶ୍ୟାମ । ପଦ ।

ଆସିବ ବୋଲି କହି । ଆଣି କୁଞ୍ଜେ ଜଗାଇ । ତୋଷିଲେ
କାହା ମନ ସେହି । ୧ ।

ସଖାଏ କଉତୁକେ ସଙ୍ଗ ହୋଇ ଉତ୍ସୁକେ । ରଖାଇଲେ କି
ଅଟକାଇ । ୨ ।

ଅନ୍ଧକାର ବଣରେ । ଆସନ୍ତେ ସଙ୍କେତରେ । ବନ୍ଦ ହେଲେ
କି କେଉଁଠାଇଁ । ୩ ।

କହଇ ରଘୁନାଥ । କବି-ରଜମାନାଥ । ଶ୍ରୀହରି ପାଦପଦ
ଧାଇ । ୪ । ୨୦ ।

ରାଗ ନାଟକୁରକି । ଆଡ଼ତାଳି ।

ଗୁହାଁ ସଜନି କି ହେଲୁ ଗୋ । ପଦ ।

ଯାହାର ତୁଲେ । ବେହାର କଲେ । ତାହାକୁ ସେ ।
ବାହା ବଣେ । ସାହା ହେଲେ । ୧ ।

ପାଣି ଧଇଲେ । ବାଣୀ କହିଲେ । ଆଣି ମିତ ପୁଣି । ସେ ତ
ଆଣି ନେଲେ । ୨ ।

ଅତି ଘୋଷରେ ରତି-ରସରେ । ରତି ହରି ମାତି ହରି
ପ୍ରୀତି କଲେ । ୩ ।

ମାର ନରତେ । ମାରଇ ମୋତେ । ସେ ରସିକବର ଦେଖ
ଦୂର ହେଲେ । ୪ ।

ନାଥ ନଇଲେ ସାର୍ଥ ନ କଲେ । ପଥ ଜଗୁ ବ୍ୟର୍ଥ ରଘୁନାଥ
ବୋଲେ । ୫ ।

ଶାବୁଲବନ୍ଧୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତ ।

ମାଳା ତନ୍ଦନ ନାଗବଲ୍ଲି ତତି ମୁଁ କର୍ପୁର ପଙ୍ଖେ ରଖି ।

ଜାଣ ସେବଣ ପାଖୁଡ଼ା ତଳପରେ ହୁଷ୍ଟେ ତ ସିରୁଇଲି ।

ଦକ୍ଷେ ଦୁଷ୍ଟବିତାନ ବାନ୍ଧ ସଦନେ ଜାଳି ପ୍ରଫାପାବଳି ।

କାନ୍ତି କାନନ ଚନ୍ଦ୍ରକାବତ କଲେ ବ୍ୟର୍ଥେ ତ ଜାଗ୍ରତଶୀ । ୨୧ ।

ରାଗ ମାରୁଆ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଆଜ ବରଜ ଯୁବରାଜ କି କଲେ ମତେ । ମୋ ଜୀବ ସଖୀ
ବୁଝାରେ । ହାଜର ହେବ ବୋଲି । ଓଜରେ ଜଗିଥିଲି । ତେଜହାନ
ହୋଇ । ଲଜରେ ମୁଁ ସଜିଲି । ୧ ।

ସାଜିଥିଲି ଶେଷ । ରାଜାବମ୍ଭଣ ମନ ରାଜିକି ସୁସ୍ୱେଦରେ ଗୋ ।
ଚେଜିବାହୁ ସେ ମତେ । ଦେଜି କାମ ନିରତେ, ରାଜି ରାଜି ବଢ଼ିଣ
ଚନ୍ଦ୍ର ମାରେ ଦେହରେ । ୨ ।

ରାସରସିକ ମୁଦୁରାସକୁ ଶୁଣି ପ୍ରତି ଆଶ ମୋ ବଳିଥିଲ
ଗୋ । ତୋଷରେ ମୁଁ ନିକୁଞ୍ଜବାସରେ ବସିଥିଲି । ବାସ ସୁମନଭୂଷା
ବେଶ ବିଫଳ ହେଲା । ୩ ।

ଜାଲି ଆଜ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବନମାଳି କଳାପ ଭାଳିଥିଲି ମତେ ଗୋ ।
ଆଜ ଗୁରୁକୁସୁମ ଆଜ ମୁଁ ରଖିଥିଲି । ଜାଳଦେଇ ସଖି କାମକୁ
କାଳ ଦେଲେ ପ୍ରୀତିରେ । ୪ ।

ରାସରଜିନୀ ନିରାଶ ଭାଷ ଏପରି ଭାଷନ୍ତୁ ସହିକ ଚାହିଁ ।
ଭାଷଇ ରଘୁନାଥ ବେଷ ନ କରି ଚିତ୍ତ କେଶବକୁ ଆଖିବ ପାଶକୁ
ଦୁଃଖ କହି । ଆ । ୫ ॥ ୨୧ ॥

ମନ୍ଦାହାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ବାରେ ବାରେ କହୁ କହୁ ମତେ କୁଞ୍ଜବାସେ ଥିବାରେ ।
ସାରେ ଗାରେ ଗଣିଥିଲି ସତେ ସ୍ନେହ ମଧ୍ୟେ ରସାରେ ।
କ୍ଷୀରେ କ୍ଷୀର ପ୍ରଣୟ କଲି ଗୋ ବାଣି ତା ପାଣିଗାରେ ।
ଯା ରେ ଦୁଃଖ ପରତେ ନ କରେ ଭାବିଲେ ସେ ହଜାରେ ॥ ୨୨ ॥

ଗଗ-ତୋଡ଼ି । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସହ ଗୋ ଆଉ ଏଣିକି । କହିଲେ କେତେ ପରତେ । ନାହିଁ
ସେ ବେନୁପାଣିକ । ପଦ ।

ଶୟନ ଲବେ ନ ବହି । ଅପ୍ତରେ ଦଣ୍ଡେ ନ ରହି, ଅପ୍ତନକୁ
ରୁହିଁ ରୁହିଁ । ନପୁରୁଁ ତେଜ ପାଣିକ । ୧ ।

ସଞ୍ଜିବେଳୁ ବେଶ ସାଜ । କୁଞ୍ଜରେ ଥିଲି ମୁଁ ଆଜି । କଞ୍ଜ-
ନେତ୍ର ତେଜ ରାଜ । କୁଞ୍ଜନ କଲେ ଆଣିକ । ୨ ।

ଭରମେ ପଡ଼ିଲି ଯାହା । କରମେ ଥିଲି କି ଏହା । ମରମେ
ନାହିଁ ଜିହ୍ଵାହା । ନରମେ ମନ କେଣିକି । ୩ ।

କବିଚନ୍ଦ୍ର ଦେନାଥ । ଭାବ କହେ ତୋର ଚିତ୍ତ । ଅବର
କର ଗୋ ସତ । ଯିବି ମୁଁ ଆଣି ଚେଣିକି । ୪ । ୨୨ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

କୁମୁଦ କୁମୁଦନାନେ କାନ୍ତରେ ନେତ୍ର ମୋଦେ ।
ସୁମନ ସୁମନ ଲଭେ ସାନ୍ତ ବିଧାନୁ ନାଶେ ।
କମଳ କୁଳ ବିନୟେ କାମଦର୍ପ-ପ୍ରଗାଡ଼େ ।
ସୁମନ-ବର-ବିଗଳେ ଚନ୍ଦ୍ରବିଭାଜ ଆସି । ୨୩ ।

ରଥେଷତା ବୃତ୍ତ ।

ଅମ୍ଭରେ ଧରୁତ ଚନ୍ଦ୍ରସାଧକ ।
ଶମ୍ଭର ଶର ପୀଡ଼ିତାଧିକେ ।
ଅମ୍ଭ-ଜାତ ନୟନା ମନେ ମହା—
ଦମ୍ଭରେ କଥୁତ ଆଳି ସମ୍ଭୁଷ ।

ରାଗ-ଆଦାର । ଅଞ୍ଜଳି ।

କାହିଁକି ଏ କୁଞ୍ଜ ବନକୁ ଆସିଲ । ସଙ୍ଗିତ ରେ । ସହଳ ଏ
ଦୁଃଖ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଭାସିଲ । ୧ ।

ସୁଧାକର ଆସି ଉଦୟ ହୋଇଲ । ଉଦ୍ଧାର ହୋଇବା ପଥ ନ
ଦିଶିଲ । ୨ ।

ସେ ଯେହୁ ସଙ୍କେତ ଦେଇ ନ ଆସିଲ । ମୋ ଯଜ୍ଞବନକୁ
ଅକାରଣ କଲେ । ୩ ।

ସଦନରେ ସୁଖ କାଳ ବଞ୍ଚୁଥିଲ । ମଦନ କରରେ ଏବେ
ମୁଁ ପଡ଼ିଲ । ୪ ।

କବିସୁଧାନିଧି ରଘୁନାଥ ବୋଲେ । ଏ ବିଚ୍ଛେଦ ଯିବ
ମୋହନ ଆସିଲେ । ୫ । ୨୩

ଶାବୁଲବିନୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତ ।

ବନ୍ୟାବୃତ୍ତି ପର ନକୁଞ୍ଜ ସଦନେ ବାଞ୍ଛାବିଚ୍ଛେଦେ ରହି ।
ଧନ୍ୟା ହେବି ମଣି ମୁଁ କୃଷ୍ଣସହିତେ ତୋଷେ ତ ପ୍ରେମା ବିନ୍ଧି ।
ପୁଣ୍ୟାତ୍ୟନ୍ତ ପୁର ମୁଁ ଯେ ନ ବିହଲି ପ୍ରାୟେ ପ୍ରୟାଗାଦରେ ।
ଶୂନ୍ୟାଗାରପ୍ରଦୀପପ୍ରାୟ ସହି ତା ସଙ୍ଗେ କଲ କାମନା ! ୨୪ ।

ରାଗ-ହୁସେନି । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଶ୍ୟାମ ଲାଗି ମୁଁ ହେଲି ଦୁଃଖ ଭାଗୀରେ । କାମନା କରି ଏକା
କୁଞ୍ଜରେ ଜଗି । ୧୬ ।

• ହାମ ଲଭିଲି ଏବେ ଯାମ ଯାମକୁ । ବାମଦେବର ପରଶରେ ।
ମୋ ମନେ ହେଉଥିଲି ପ୍ରେମରେ ମଜ୍ଜି । ମୋହନକୁ ମୋହିବ
ବୋଲି, ରକ୍ତ ରସରେ । ୧ ।

ଭାଷିଥିଲେ ସେ ମୋତେ ଆସିବ ବୋଲି । ନାଶିଲେ କପଟେ
ଭୁଲଇ । ଦୋଷୀ ମୁଁ, ନୁହଇ କିଶୋରଠାରେ ସହି । ବସି ବସି ନିଶି
ଆସି ଗଲନି ପାହୁ । ୨ ।

ସାର କରି ମୁଁ ମାନ ତାର ବଚନକୁ ଛୁର କଲି ଧରମ
ଯେତୋ ପାର ମୁଁ ଦେବ କେହି । ମାର ମୁଖରୁ ସହି । କା ରସରେ
ରସି ସେ ଦୂର କଲେ ଯେ ମୋତେ । ୩ ।

ରାସ-ରଙ୍ଗିନୀ ନରାସ-ରାସ ଶୁଣି ଭାଷଇ ଦ୍ଵିଜରଘୁନାଥ ।
ଆସିବେ ତୋ ସେ ବଂଶୀପାଣି ଏହିସଖି । ରସେ ମାତ ସାର୍ଥ କର
ତୋ ମନୋରଥ । ୪ । ୨୫ ।

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବୃତ୍ତ ।

କେ ବା ରେବାଦି ଶୀର୍ଷ ତପ କରି ଜପରେ ତୋଷିବାରେ ଶିବାରେ ।
ଯେବା ତା କାମ ପୂର୍ଣ୍ଣେ ରଖିଅଛି ସହି ଗୋ ଭାବ ହାବାଦରଙ୍ଗେ ।
ସକଳେ କଳ୍ପନାକୁ ଦୃଢ଼ୀକରି ମଣି ସେ ଧୃଷ୍ଣ ସଂଜଳୁନାକୁ ।
କଳ୍ପ ପ୍ରାୟ ଶଶୀର୍ଦ୍ଧେ ବିରହରୁ ନ ସରେ ତଳୁରେ ନାଲୁଦୁଃଖେ । ୨୬

ରାଗ ବରାଡ଼ି । ଅଢ଼ତାଳ ।

କି କରବି କହ ଗୋ । ସଜନି ଏବେ । ପଦ ।

କି କରବି କହ ଏବେ । ନ କଲେ କରୁଣା ଯେବେ । ଅଟକେ
ରହିଲେ କି ଗୋ । ସେ କେଉଁ ରମଣୀଭାବେ । ୧ ।

ସକଳ ବିଷୟ ତେଜ । ଅକପଟେ ଥିଲି ଭଜି । ମୁଁ କରି
ନାହିଁ ତ ଦୋଷ ନିକର କହୁଚି ଆଜ । ୨ ।

କଳପ ସୁକୁତ । ପଦତଳରେ ରହିବ ଆସି । କଳପିଲେ
ପଦେ ସେହି । କଳପ ଉପରେ ବସି । ୩ ।

ମଦନଶରରେ କେତେ । କଦନ ମତେ ସେ ଦେଲେ ।
ସଦନେ କାହାର ରହି । ବଦନ ନ ଦେଖାଇଲେ । ୪ ।

କବି ସୁଧାନିଧି ରାଣୀ । ଏ ବିରସ ବାଣୀ ଶୁଣି । ଅବଳମ୍ବେ
ଦୁଃଖ ବୋଲେ । ଯିବି ମୁଁ ତାହାକୁ ଆଣି । ୫ । ୨୭ ।

ଚଉଦ୍ୟ

ପଞ୍ଚାନନ ପରପଞ୍ଚାନନ ପରତାପ-ସଞ୍ଚାରଣେ ପାଞ୍ଚଶୁଗାଞ୍ଜ
ପାଞ୍ଚ ମାରବାରେ । ବଞ୍ଚକ ବଞ୍ଚକରେ । ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ନ ଥିବାରେ ।
ସଞ୍ଚିତ ପ୍ରୀତି ବିଚ୍ଛେଦରେ । କୁଞ୍ଚିତ କେଶୀ ବିପଞ୍ଚ । ଶ୍ରୀମତୀ କଞ୍ଚିତ
ଥୁର ନୋହି । ଦଞ୍ଚାଳନ ସହି ନିଶ୍ୱାସ ମୁଞ୍ଚି ମୁଞ୍ଚି । ଜଗଦାନନ୍ଦ-
କୁନ୍ଦେନ୍ଦୁକରଣତାପରୁ । ମନ୍ଦ-ଗନ୍ଧ-ଶୀତ-ମରୁତ ଚନ୍ଦନ ବଣ୍ଡ
ବନ୍ଧିବାରୁ । କୁନ୍ଦ ମନ୍ଦାର ବନ୍ଧୁକାରବନ୍ଧ ମକରନ୍ଦ ସନ୍ଦୋହ ପରୁ
ମିଳିତ-ବୃନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ ମନ୍ଦ-ମନ୍ଦ-ସଂଗୀତ ଗାନରୁ । ମନ୍ଦ-ପାଳିତ
ମନ୍ଦ୍ରରୁଚରୁ ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତରୁ । ସ୍ଥାନ । ଥିରୁ । ମଦନ ହିମବର ମଧୁକର
ପିକ-ନିକର ପବନେ । ଶ୍ରୀମତୀ କଥିତ ବାଣୀ ଦୁଃଖିତ ମନେ । ୮ ।

ମାଳିନୀ ଦୃଢ଼ ।

ଅତନୁ ତନୁ ନ ଥାଇ ଧାନକୁ କ୍ଷୀଣ ବହୁ ।
ତନୁ ଥିଲେ ନ ରଖନ୍ତୁ ଧାନମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ।
ହରନୟନ ସକାଶୁଁ ଶେଷ ଯା ନୋହିବୁ ତୁ ।
ବିରହିଣୀରେ କପାଇଁ ନୋହିବୁ ଦୁଃଖ ଭାତା । ୨୭ ।

(ପୁଣି)—ମଦନ କୁସୁମକାଣ୍ଡେ ମାର ନା ଥାଅ ଦଣ୍ଡେ ।

ସଦୟ ମତ ହରିଙ୍କି ସାଦରେ ମାତ୍ର ଚିନ୍ତା ।
 ବଦନ କମଳ ମଧ୍ୟ ମୋଦରେ ରୁମ୍ଭ ଦେବ ।
 କଦନ ଦେଉ ତ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପରେ ବାଣ ବନ୍ଧ । ୬୮ ।

ପୃଥ୍ବୀ ବୃତ୍ତ ।

ମନୋଜ ମନୁଷ୍ୟମ୍ଭା ମନକୁ ମନ୍ତ୍ର ବା କୋପରେ ।
 ସଦାଶିବ ସଦାଶିବପ୍ରକର ବାଞ୍ଛିଲେ ନେତରେ ।
 ତଥାପି ତନୁ ହାନରେ ରହି ତୁ ଭୁବଭ୍ରାତବ ସତତ ।
 ଅନଙ୍ଗ ବିଷମାଶୁରେ ପୁଣି ହି ଭେଦୁ ମୋ ମର୍ମକୁ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ । ଏକତାଳ ।

କଦନ ଦେଉ ତୁ କେତେ ରେ ମଦନ ମୋତେ । ପଦ ।

ସଦନ ହେଲନି ବନ । ବଦନ ଦେଖୁ ମୁନ । ରଦନ
 ଭିଡ଼ିବ ବାଣ । ରେଦନ କରୁ ନିରତେ । ୧ ।

ବିଷମ-ବିଶିଖ ବାର । ବିଷମ ବିଶିଖବାର ।
 ଅସମୟରେ ମୋହର । ସାସ ନ ଧର ତୁ ଚିତ୍ତେ । ୨ ।

ତୋହର ଅଟଇ ପର । ସେ ହର ତାକୁ ପ୍ରହାର । ମୋହର
 ଠାରେ ସଭର । ସହର କୋପ କିଞ୍ଚିତ । ୩ ।

ନକର କହୁବ ବାଣୀ । ନକର ମୋହର ଶୁଣି । ମକରଧ୍ବଜ
 ତୁ ପୁଣି । ନ କର ହୋଧ ସନ୍ତେ । ୪ ।

ସବିକଳେ ଏହି ପର । ସନ୍ତାପ କହୁଁ କିଶୋରୀ । କବିସୁଧାନିଧି
 ଭଣି । କର ସ୍ମରଣ ନିରତେ । ୫ । ୬୭ ।

ଚନ୍ଦ୍ରନିଦା । ପୃଥ୍ଵୀ ବୃତ୍ତ ।

ହିମାଂଶୁ ତୁ ହିମାଂଶୁରେ ଦହ ରମାର ଯେ ବାସକୁ ।
ଅମାର୍ଗ ଗୁରୁଶାପରେ ନ ରହିଲୁ ସମାନେ ବସୁ ।
ଜମା ନୋହୁ ତୁ ସେଞ୍ଚଣେ ସତ ସୁମାର୍ଗ ଦେବାଦିରେ ।
କ୍ଷମା ବିହର ଯା ତତେ ଗଞ୍ଜତମୋତ୍ତମା ଜାରନ୍ତୁ । ୩୦ ।

ମନ୍ଦାହନା ବୃତ୍ତ ।

ଦୋଷା ଯୋଷାବର ବିହବସା ନାଶିବାରେ ତୁଷାରେ
ରୋଷାବେଶେ ବିହତ ବି ସତେ ବିଦ୍ୟ ସେ ମଧାରେ ।
ଆଶା ହାସାବଶୁ ଶଶି ଶଶା ନାଶ ହେଲୁ ତୁଷାରେ ।
କ୍ଳେଶାତ୍ୟନ୍ତେ ବିହ ନୁହ ମତେ ତୁ କଳଙ୍କୀ ରସାରେ । ୩୧ ।

ସ୍ତବ୍ଧା ବୃତ୍ତ ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ମର୍ଯ୍ୟାଦଭଙ୍ଗେ ବିଟପିକୁଳ-ଗଡ଼ା ଗୃତ୍ତମାର୍ଗ ପ୍ରକାଶେ ।
ଦୋଷା ଯୋଷାଜସଙ୍ଗେ କମଳଜ କମଳା-ବାସ ନାଶପ୍ରଭାବେ ।
ଚନ୍ଦ୍ର ଶିଖା ବିଭନ୍ନେ ବିରହିଣୀ ବିମୁଦେ ଏଶଜୀବା ପଦାରେ ।
ଏତେ ଦୋଷେ ପ୍ରକାଶେ କୁମୁଦିନ ରସିକାକାନ୍ତତୁ ଲଞ୍ଜିନାଙ୍ଗେ । ୩୨ ।

ରାଗ ଆହାର । ଆଡ଼ତାଳ ।

ବିଧୁ ରେ । ବଡ଼ ବାଧୁରେ । ବିରହିଣୀ ରେ । ପଦ ।
ମଧୁର ହାସକୁ ମୋହନର ଧାଇଁ । ଅଧୁନା ପାଉଛି ।
ଅନୁତାପ ମୁହିଁ । ୧ ।

ଆଶା ହରିଶର । ହରି ତୁ କଳଙ୍କୀ । ନାଶିଲେ ତୁ ମତେ ।
ଦୋଷୀ ନୋହିବୁ କି । ୨ ।

ଶୀତକର ତୋର । ସଂସାରେ ପ୍ରସ୍ତର । ହୃଦକର ନୋହି ।
ହେଲୁ ବାଧାକର । ୩ ।

ବଡ଼ବାନଳ ର । ଭ୍ରାତ ତୁ ନିକର । ପୀଡ଼ିବୁ ନାହିଁ କି ବସଧର
ଧର । ୪ ।

କବି ନିଶାନାଥ । କହେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ଅବିରତ ଶ୍ରୀଧର । ହରିଙ୍କ
ଚରିତ । ୫ । ୨୮ ।

ରାଗ—ବେଲୀହୋର, ଏକତାଳ

ସୁଧାକର ତୁ ନିରତେ । ବାଧା ଦେଉଅଛୁ କେତେ । ସାଧାରଣ
ମାର୍ଗେ ରହି । ଉଦ୍ଧାର କର ସନ୍ତତେ । ୧ ।

ଉଦୟ ହେଲେ ତୋହର । ମୋଦ ହୁଅଇ ଲୋକର ।
ହୁଦୟ ଭିତରେ ମୋର । କଦନ ଦେଉ ମାତର । ୨ ।

କାମ ସଖା ତୁ ହେବାରେ । ବାମ ହେଉ ବାରେ ବାରେ ।
ହିମ-ଗୁଣ ଛୁଡ଼ି ଏବେ । ଝାମ ଦେଉ ନିରନ୍ତରେ । ୩ ।

କବି ସୁଧାନିଧି ଭଣି । କୃଷ୍ଣପାଦ-ଯୁଗ ଗୁଣି । ଅବିଳମ୍ବେ ରାଧା
ପାଣି । ଆର୍ତ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜେ କହି ବାଣୀ । ୪ । ୨୯ ।

ଭ୍ରମର ନିନ୍ଦା । ମନ୍ଦାକିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ମଧୁକର ରହ ଦୂରରେ ଦୂରରେ ।

ରବି ନ କର ତୁ ପାଶରେ ପାଶରେ ।

ସୁମନ ସରସ ପାନରେ ମତ୍ତରେ ।

ଅବିରତ ବସ କାନନେ ମୋଦରେ । ୩ ।

ବସନ୍ତଭଲକା ବୃତ୍ତ ।

କୁନ୍ଦାର ବିନ କରବାର ସୁବନ୍ଧୁକାନ୍ଦ ।

ନନ୍ଦାର ଜାତି ନବ-ମାଳିକ ଯୁଥ ମଲ୍ଲୀ ।

ମାକନ୍ଦ-ବୃନ୍ଦ-ମକରନ୍ଦ ମିଳନ୍ଦ ତେଜ ।

ସନ୍ଦେହ* ନୋହି କୁଟଳେ ମିଳୁ ମନ୍ଦମନ୍ଦେ । ୩୪ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

କୁସୁମ ସମୟ ଶ୍ରାବେ ଫେରି ତୁ ବେଗବେଗେ ।

କୁସୁମ ସମୟ ଜାଣି ରୁମ୍ଭ ଦେଉ ସରଗେ ।

ଯୁଣି ତୁ ମଧୁପ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇରୁ ଲୋକେ ।

ବଳି ନ ବହିବୁ କିନ୍ୟା ଦୁଃଖ ବାହୁଲ୍ୟ ମତ୍ରେ । ୩୫ ।

ରାଗ କାମୋଦି, ତାଳ ଆଦି ।

ଅଳି ପରମ ସୁଖରେ । ନଳିନ ପୂର୍ଣ୍ଣକାସାରେ । ମିଳି ମନ
ଆନନ୍ଦରେ । କେଳି କର ଅତ୍ୟନ୍ତରେ । ୧ ।

କେତେ କରୁରୁ ଝଙ୍କାର । ମତେ କରି ଅହଙ୍କାର । ଏତେ
ସରି ହେଲେ ତୋର । ଚିତ୍ତେ କିଛି ନୋହେ ଥର । ୨ ।

ମାନବଞ୍ଚକର ଚିତ୍ତ । ଗାନରେ କରୁ ବ୍ୟଥା । ଅନବରତ-
ରେ ଧୂର୍ତ୍ତ । ତୁ ନ କର ସନ୍ତାପିତ । ୩ ।

କହେ କବିନିଶାନାଥ, ଗୁଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରିତ । ରହେ
ଶ୍ରୀକିଶୋରୀ ପୁଣି । ରୋଷେ କହେ ଏ ଶ୍ରାବିତ । ୪ । ୩୦ ।

କୋକିଳ ନିନ୍ଦା । ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

କାନନ ପ୍ରିୟ ତୁ କାନନେ ରହି ।

ଗାନରେ ଦ୍ରବ କରାଇ ରସାଳକୁ ।

ପାନରେ ରସ ତୁ ଚିତ୍ତ ତୋଷରେ ।

ମାନସେ ନକରୁ ତୋ ରବ ବ୍ୟଥା । ୩୬ ।

କାନନ ପ୍ରିୟ ନାମ ତୋ ସଦା । କାନନେ ପ୍ରିୟ ଶ୍ରବ କୁହାଇବୁ ।

କାକରଷ ପିକ ତୁଚ୍ଛ ନାମରୁ । କା କରେ ନ ପଞ୍ଜୁମାତ ଶ୍ରବରୁ । ୩୭ ।

ରାଗ ପୁନ୍ନାଗ, ଏକତାଳ ।

ମନ୍ଦ ପାଳ । ପିକ ମନ୍ଦ କାଳ । ଆରେ ଆରେ । ପଦ ।

କଳକଣ୍ଠ ନାମ ତୋର । କଳପିତ ବେଦବର । କାଳକଣ୍ଠ
ହେବା ବଶୁ । କାଳ ତୁ ବିରହଣୀ ର । ୧ ।

ପରଭୂତ ନାମ ବହୁ । ପରକୁ ସନ୍ତାପ ବହୁ ପରମ ବିବେକ
ଜନେ । ପରଶଂସା ହେବୁ କାହୁଁ । ୨ ।

ଚର ପ୍ରୀତିକ ହଜାଇ । ପରରେ ମାଡ଼ୁଛ ସେ ତୁହି । ତାର
ମନ ମୋହିବାକୁ । ତୁ ରବ କର ସେଠାଇ । ୩ ।

କବି ସୁଧାନିଧି ଭଣି । କିଶୋରୀ ବଚନ ଗୁଣି । ସବିକଳ ମନ
ହୋଇ । ଶ୍ରୀମତୀ କହନ୍ତୁ ପୁଣି । ୪ । ୩୧ ।

ପବନ ନିନ୍ଦା, ପୃଥ୍ବୀ ବୃତ୍ତ ।

ସଦାଗତି ସଦା ଗତି ନ କର ଯାଅରେ ଦୁରରେ ।

ତୁ ମନ୍ଦପଣ ଛାଡ଼ରେ ନ ବହୁ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦେ ସତେ ।

ଜଗଜ୍ଜନ ପରାଣ ତୁ ନ କର ପ୍ରାଣପୀଡ଼ା ମତେ ।

ଦୁଇନ୍ତେ କିମ୍ବ ନୋହିବୁ ବଳିବୁ ଯା ଭୁଜଙ୍ଗାଶନୁ । ୩୯ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

ମନ୍ଦ ଶୈବ୍ୟ ଗୁଣ ବ୍ରାତ ତୋ ଥିଲୁ ।

ମନ୍ଦ ସଙ୍ଗ ବଶୁ ବାତ ତା ଗଲୁ ।

ଗନ୍ଧସାର ନଗ-ସର୍ପ ତୁଣ୍ଡରୁ ।

ରୁଣ୍ଡରେ ବଳି ତୁ ତାପ ସଞ୍ଚରୁ । ୪୦ ।

ଶିଖରିଣୀ ବୃତ୍ତ ।

ଜଗନ୍ନାଥାଣ ପ୍ରେତ ପ୍ରଭୁଦିଗୁ ବହୁ ମନ୍ଦଗୁଣରେ ।

ନ ଦେଇ ସନ୍ତାପ କ୍ଷଣକ ଶିବୁକ ମୋ ନିକଟରୁ ।

ନବାମ୍ବୋଦଣ୍ୟାମ ପ୍ରତିକସହ ମୋ ସଙ୍ଗମ ବିହି ।

ତହୁଁ ସୁଲେ ପଛେ ବିକଳି କର ରେ ତୋ ନିଜ ଗୁଣେ । ୪୧ ।

ରାଗ ଆହାର । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ସମୀରଣ ଶୁଣ ବାରେ ରେ । ଏବେ ବାମ ଦୁହ
ମୋଠାରେ ରେ । ପଦ ।

ଦୈତ୍ୟନାମ ଯେବେ । ସତ୍ୟ ବହୁ ତେବେ । ଦୈତ୍ୟାରି କି
ବାମକର ମନ୍ଦଭାବେ । ୧ ।

ଜଗତପ୍ରାଣ ତୁ ଜଗତେ ପ୍ରମାଣ । ଅଗତ ନ କର ଦୁଃଖିନୀ କି ପୁଣ । ୨ ।

ଅବଳାରେ କପାଁ ତୁ ବଳୀ ନୋହିବୁ । କବଳୁ ବଳରୁ
ଭୁଜଙ୍ଗରୁ ଠାରୁ । ୩ ।

କହେ ରଘୁନାଥ କବି ନିଶାନାଥ । ରହେ ଶ୍ରୀ କିଶୋରୀ
କହିବା ଭୁବିତ । ୪ ।

ସଖୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀରାମ । ମାଳମା ।

ରଜନି ଚରମସ୍ତ୍ରଗେ ଆସିଲେ ନାହିଁ ଯେବେ ।

ସଜନି ତୁ କିସ ବାରେ ଚିତ୍ତରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବାରେ ।

ରଜନିକର ସୁରସେ ମୋହିଲୁ ତାଙ୍କୁ ଯେବେ ।

ସଜବନଜ ସୁନେନ୍ଦ୍ରୀ ଧନ୍ୟ ତା ପ୍ରୀତି ଶୁଭ । ୪୨ ।

ରାଗ ରେଗୁପୁ । ଆଦିତାଳ ।

ଏ ନିଶି । କି କଲେ କାନ୍ଦୁ ନ ଆସି ବିଷମଦଶାରେ । ଲୋକ
ହସାରେ । ବସିଲୁ ବସାରେ ସଡ଼ିଗଲି ମୁଁ ଆସି । କହିଲେ ସେ
ଯେତେ । ଦେନି ତାହା ଚିତ୍ତେ । କରୁଥିଲି ସତ ପ୍ରତି ଗୋ । ଏବେ
ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତେ । ନ ରହିଲୁ ସତେ କପାଁ କଲେ ଏତେ । ସରି ଗୋ
ପ୍ରାଣମିତେ । ୧ ।

ଆସିବେ ଅବଶ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରାଣଛାଣ । ଚାହୁଁଥିଲି ଦଶଦଶ
ଗୋ । ସେ ମୋହର ଦୋଷ । ନ ଦେଖି ନିରାଶ । କଲେ ତ ସେ
ରାସରସିକ ଏହା କିସ ! ୨ ।

ସେ ଯେଉଁ ଅନାଥା କରିଦେଲେ ନାଥ । ଶୁଦ୍ଧ ପୁରୁଷାର୍ଥ
ବ୍ୟର୍ଥ ଗୋ । ଆଜ ମନୋରଥା ନୋହିବ କି ସାର୍ଥକ ହେ ରଘୁନାଥ ।
ଆସିବେ ଏବେ ନାଥ । ୩ ।

ରେଗୁପ୍ତ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସହ କେକି, ମୋହିଲକି, ପ୍ରାଣନାଥକୁ । ପଦ ।

ମୋହିଲକି, କହିଲକି, ରହିଲେକି, କାହିଁକି କି, ବିହ୍ନ ସେକି । ୧ ।

କାମନାରେ କା ମନାରେ, ବାମ ହେଲେ ଶ୍ୟାମ ଭଲେ,
ପ୍ରେମ କଲେ । ୨ ।

ଅନ ଦେଲେ, ଆନ କଲେ, ଭିନ୍ନ ହେଲେ, ସେ ନଇଲେ,
ଦିନ ନେଲେ । ୩ ।

ରାଧାକୃଷ୍ଣ, ରାଧାକୃଷ୍ଣ ସୁଧାନରେ ସୁଧା ନରେ, ବାଧାହରେ । ୪ ।

ଶାଦୁଲବିହୀଡ଼ିତ ବୁଡ଼ ।

ନିଶ୍ଚେ ଆସିବିବୋଲି ଭାଷି କପଟେ କୁଞ୍ଜେ ଜଗାଇ ମୋତେ ।

କାହା ସ୍ନେହ ବସେ ଅଶେଷ ରସରେ ସେ ମଜ୍ଜିଲେ ତୋଷରେ ।

ବୁଝି । ଶ୍ୟାମ ସୁଧାନୟ ପ୍ରିୟବଶେ ଯା ନୋହିଲେ ମୋ ରସେ ।

ବ୍ୟର୍ଥେ କାନନ ମାଳତୀ ପରି ସତେ ଏ ଶବ୍ଦ ଯାଉଛି । ୫ ।

ରାଗ ମୁଖାବର । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଏଣିକି ମୁଁ ଜାଣିଲି । ତାର ବିବେକ ଏତିକି ବୋଲି
ଚିହ୍ନିଲି । ଆଣି ନିକୁଞ୍ଜକୁ ଆସିବି ବୋଲି ସେ । ଏଣିକି ନ ଆସି
ରହିଲେ କା ରସେ । ପଦ ।

ସତ ବୋଲି ହେଜି ତା ଭାଷା । ସହ ରହିଲି ଏ ଦୁଃଖକୁ
ନିଶା । ହିତ ତେଜି କଲେ ଏ ଲୋକ ହସା । ହେଲି ଏତେପରି
କରି ମୁଁ ଆଶା । ୧ ।

ମଧୁ ନିଶି ଆସି ପାଉଁ । ବଧୂ-କରଣ ଅଧୁକେ ବାଧୁ ।
ମଧୁକର-ରବ ଧୃତ ନେଉଛି । ମାନ ତା ଭାଷାକୁ ଯାହା ହେଉଛି । ୨।

କବି ସୁଧାନିଧି ଏ ବାଣୀ । କହଇ ଶୁଣ ଗୋ ସୁବାଣୀ ।
ନ ବରୁର ନହେ ମୁଲେ-ପାଣି । ନାଗର ଆସିବେ ସମୟ ଜାଣି । ୩।

ବଂଶସ୍ତ୍ର ବୃତ୍ତ ।

ନିଶାବସାନେ ତ ପ୍ରିୟାବଲେକନେ ।

ମୁରାରି ଫଣାଶୁଗ ବାଣ ଭେଦନେ ।

କୁଞ୍ଜାଳୟ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ହେଉ ସଜ୍ଜରେ ।

ସକୌତୁଳେ ଭାଷିତ ଭାଷି ରାଧିକା ।

ରାଗ ବିହାର । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ଏହିପରି । ସେହୁ କରି । ଥିଲେ ଦୁଃଖ କି ରହିବ ଗୋ । ପଦ ।

ଜଗି ବସିଥିବ ଯାହାପାଇଁ । ରଜନୀ ଗଲ ଉତାରୁ ପାଇ
ସେହି ଆସି ହସି ଯେବେ ବଚନ କହିବ ଗୋ । ୧ ।

ଅନେକ ଯହେ ଲେଡ଼ାଇ ପୁଣି । ପକ୍ଷ ତାମ୍ବୁଳ କୁସୁମ ଆଣି ।
ରଖି ରଖି, ଗଲେ ପୁଣି । ତହିଁକି ସୁଖ ନୋହିବ ଗୋ । ୨ ।

ଆଉ ଜଣକର ଧରିତୁଲେ । ଏକାନ୍ତରେ ବସି ଭାବୁଥିଲେ ।
ଜାଣି ଜାଣି, ଶୁଣି ଶୁଣି । ତାହା ଦେହ କି ସହିବ ଗୋ । ୩ ।

ରଘୁନାଥ କବିନିଶାନାଥ । କହଇ ସଜଳ ମନୋରଥ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପାଇଁ ଦିବାନିଶି ପଥ କେ ରହିବ ଗୋ । ୪ । ୩୭ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପ୍ରତି ରାଧା ।

ରାଗ ଲଳିତ । ଏକତାଳ ।

ଏତେ ବେଳକୁ । ଏତେ ବେଳକୁ ମୁଖ ଦିଶିଲ ଆଜ ।
ପଥ ବଣା ହୋଇଲେ କି ଗୁଜ-ଯୁବରାଜ । ପଦ ।

ପରି ହରି ଚର ପ୍ରୀତି । ଆନ ରମଣୀରେ ମାତି । ମୋ ପାଶକୁ
ଆସିବାକୁ ପାଇଲ କି ଲଜ । ୧ ।

ଯା ତୁଲେ ମାଡ଼ିଲ ନିଶା । ସେବା କେମନ୍ତ ସୁରସା । ବୁଝିବାକୁ
ଭଲଭୁଲେ ମୋ ସଖି-ସମାଜ । ୨ ।

ମିଳିବାରୁ ଡେଇଁ ସୁଧା । ଜିବାରୁ ଅନଙ୍ଗ ବାଧା । ତେବୁ କୁ
ଏବେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଦିଶେ, ଭଲ ତେଜ । ୩ ।

ତୁମ୍ଭେ ଆସିବା ସମୟ । ଜାଣି ହୋଇ ତୋଷମୟ । ଜଗି
ବସିଥିଲି କୁଞ୍ଜେ ସାଜି ଫୁଲ ଶେଜ । ୪ ।

ଶୁଣି ରାଧା ଭାଙ୍ଗି-ଟିରି । ମଥା ପୋତିଲେ କିଶୋର । ଭାବ
କହେ ରଞ୍ଜନାଥ କବିଦ୍ବିଜରାଜ । ୫ । ୩୭ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

ଏପରି ସପରିହାସ ଭାଷକୁ ।

ଭାଷିଲେ ତ ବୁଝିବୁ-ନନ୍ଦନା ।

ନନ୍ଦନୁ ତହୁଁ ଯା ତ ପାଶକୁ ।

ବୋଲିଲେ ଅଟକି ଏ ବିଶାଖିକା । ୫୫ ।

ପ୍ରଥମୀ ବୃତ୍ତ ।

ନ ଯାଅ ଧନ ପାଟରେ ନବକିଶୋର ଜାଗରଣୀ ।

ସୁଜାତ ନୁହ ପ୍ରୀତିରେ ସବୁକଥା ବୁଝା ଜାଣିଲି ।

ମଜାଇ କହିଲ ପରା ମଣିବ କି ପଡ଼େ ଚିତ୍ତରେ ।

ସୁଜାତ ପଣ ଛାଡ଼ ହେ ନଳିବ ନାହିଁ ତା ଏଣିକି । ୫୬ ।

ରାଗ ଦଶରାଜା । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ରାଧା ପୁରତକୁ ଯା ନା । ଶଠ ଲକ୍ଷ୍ମୀଟ କା,ନା । ଜାଗର
କରି ସେ, ନଗନ କିଶୋରୀ । ଲଭିଲୁ କେତେ ଯାତନା । ୧ ।

କେଉଁ ସୁବତ୍ତି । ସଙ୍ଗରେ ନିଶି ମାତି । ପୂରିଲୁ ମନ କାମନା । ୨ ।

ପ୍ରିୟ ସଖିକ । ପାଇବୁ ଆଉ ନିକ । ମନ କରନ୍ତୁ ଭାବନା । ୩
 ଦେନ ମୋ ବାଣୀ । ଏଠାରୁ ଦେନୁପାଣି । ଚଳ କଳହ ଲଗାନା । ୪
 ଶର ପ୍ରତାପ । ଶଙ୍କର ଦେବ ଭୂପ । ଭାଷେ ଭଗାରି ହସନା । ୫

ଲଳିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶାଖା ।

ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ର । ବୃତ୍ତ ।

ହେ ପାଣ୍ଡୁଲେ ୧ ଲଳିତେ ତୁ ଜାଣେ ।

ଏ ପ୍ରାୟ ପ୍ରୀତି କରନ୍ତି କେ ବା ।

ଯେ ପ୍ରାୟ ସେ ବାସି ନ ଆସି ରାସେ ।

ସେ ପ୍ରାତୁ ଆସି ପ୍ରିୟଭାଷ ଭାଷେ । ୪୭ ।

ରାଗ ଧନାଶ୍ରୀ । ଏକତାଳି ।

ସହ ସେ ପ୍ରୀତିରେ ସତେ କି ଲଭି ଗୋ । ଶଯ କଥାରେ
 ସତ ଯା ନ ଥିବ । ପଦ ।

ନିତି ଆନ ଦେଇ ଦେଇ । ନିକର ବୋଲି ଏ କହି, ତେତିକି
 ବେଳରେ ଯେନେ, ତା ପାସୋରି ଦେବ । ୧ ।

ସରାଗ ଥିବ ବାହାରେ । ନିରାଶ ଥିବ ଭିତରେ । ପରାଶ
 ବକିଲେ ତାକୁ । ଫଳ କି ମିଳିବ । ୨ ।

ହିତ ବୋଲି ଭଜିଥିଲେ । କିତବ ପଣ ସେ କଲେ । ଲିତାଏ
 ହେଲେ ତାଠାରେ । ଲେଉଟି କି ବଳିବ । ୩ ।

କହେ ରସେ ରଘୁନାଥ କବି କୁମୁଦନାଥ । ସ୍ନେହେ
 ମିଶିଥିଲେ ମନ ଛୁଡ଼ି କେ ପାରିବ । ୪ ।

ବିଶାଖାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ଶିଖରିଣୀ ବୃତ୍ତ ।

ବିଶାଖେ ଏବାଣୀ ବିତର କର ଗୋ କାହିଁକି ସତେ ।

ବିଶୋରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବିହିତ କରିବା ଉତ୍ତମ କଥା ।

ନିଶାରେ ଆଶାରେ ନିମଜ ଭମିଲି କୁଞ୍ଜଗହନେ ।

ମିଥାରେ ଯୋଷାରେ ମିଳିବ ସବୁ ସମ୍ପଦପଦ ଯେ ।

ରାଗ ଧନାଶ୍ରୀ । ଏକତାଳ ।

ଏଡ଼େ ବମ୍ବୁଟ ମୋଠାରେ କାହିଁପାଇଁ ଗୋ । ତେଡ଼େ ଅପରାଧୀ
ମୁହଁ ହୋଇ ନାହିଁ ଗୋ । ପଦ ।

କଂକେଳି-କୁଞ୍ଜରେ ବୋଲି, କହିଥିଲୁ କୁନ୍ଦବଲ୍ଲୀ । ସକେତ
କଥା ମନେ ରହିଲୁ ନାହିଁ ଗୋ । ୧ ।

ବକୁଳକୁ ଜବା ବୋଲି । ବଞ୍ଚିଲୁ-କୁଞ୍ଜକୁ ଗଲି । ସୁକୁମାରୀକ
ଲେଖିଲି । କେତେ ଠାଉଁ ଗୋ । ୨ ।

ଲଳିତାନନ୍ଦଦା କୁଞ୍ଜେ । ଲେଖି ଲେଖି ଗଲି ମୁଁ ଯେ ।
ଅଳୀକ ନୁହଇ ସହି ସତ ଏହି ଗୋ । ୩ ।

କହେ 'ରସେ ରଘୁନାଥ । କବିକୁମୁଦନାଥ । ରହେ
କାହାର ଆୟତ୍ତ ହେଲେ ସ୍ନେହା ଗୋ । ୪ । ୪୦ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀରାଧା

ଶାଦୁଁଲବିନୀତ ବୃତ୍ତ ।

ଓଷ୍ଠେ କଞ୍ଜୁଳ ଶୁଭ ମିୟର ଚିତା ଲକ୍ଷା ସୁବିଧାନୁରେ ।

ପାଶୁର୍ କଙ୍କଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଗଣ୍ଡସୁଗଳେ ତାମ୍ବୁଲ ମୁଦ୍ରାଦରେ ।

କେ ବା ସାଜିବି ଏ ସୁବେଶ ଯତନେ ଧନ୍ୟା ତ ସେ ସୁନ୍ଦର ।

ସୁଗନ୍ଧ ଚୁର୍ଚ୍ଚିଲ ମାଳବାସଛବି ମୁଁ ରାସେ ରହି ଜାଗରେ । ୪୧

ରାଗ ପରଜ ଆଡ଼ିତାଳ ।

ଆନେ ପରା ନ କର ପ୍ରୀତି । କହ ଯେ ନିତି । ପଦ ।

ଏହି ଦେହେ ଦେଇ କର । କେତେ ଯେ ନିୟମ କର ।

ଲଲିତେ କାହା ସିନ୍ଦୂର । ଦେଖ ତ ଥରେ ମୁକୁର । ୧ ।

ଭୁଲେ ତ ବଞ୍ଚକ ନୁହ । ଜାଣି କେତେ ପରି ସ୍ନେହ ।
 ଅଙ୍ଗେ ଯା ପାବକ ବହୁ । ଦେଖି ସହେ କାହା ଦେହ । ୨ ।
 ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ଅଳଙ୍କାର । ପ୍ରତି ପ୍ରାଣେ ଭୁଲୁର ।
 ମଣ୍ଡନ କରଜ ଖାର । ଦିଶେ କେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର । ୩ ।
 ତା ଗୁରୁ ନେତ୍ର ଅଞ୍ଜନ । ଅଧରେ କରି ରଞ୍ଜନ ।
 ପିନ୍ଧିତ କାହା ବସନ । ଭଲ କରି ଥରେ ଚନ୍ଦ୍ର । ୪ ।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାମକୃଷ୍ଣ ଗିର ପ୍ରୀତିକ ମୋର ଜୁଁହାର ।
 କହୁଛି ମୁଁ ଯୋଡ଼ି କର । ମୋ ପରି ତାକୁ ନକର । ଆ । ୫ । ୪୧

ଶିଖିରଣୀ

ପରାଣକ ପ୍ରାୟେ ଦୁଇତରୁ ସଦା ଶ୍ରୀ ସନ୍ନିଧେ ।
 ମୁଦେ ପ୍ରେମା ଭେଦେ ମିଶରଦ ଥିବା ସନ୍ନିଧେ ପୁଣେ ।
 ତବାଙ୍ଗେ ସେ ରାମା ନଖରଦପଦେ ବାଧଇ ମତେ ।
 ମୁଁ ସେ ହୃଦୟାନ୍ତେ ପରା କଲି ତା ସମ୍ପ୍ରତି ମନେ । ୫୦
 ରାଗ ଯଦୁକୁଳ କାମୋଜି ।
 ତାଳ ଆଦି ।

ଦୁଇ ଦେହ ଏକ ପ୍ରାଣ ବୋଲିବା କଥା ।
 ମୁହିଁ ହେଉଛି ଏବେଣୀ । ସେହି ନୁହଇ ଅନ୍ୟଥା । ୧ ।
 କରଜସତ ଭୁଲୁର । ଉପରେ ଦେଖି ସଭୁର ।
 ମୋର ଶରୀର ହେଉଛି । ବ୍ୟଥିତ ପ୍ରବଳତର । ୨ ।
 ଅଧରେ ଅଞ୍ଜନ ଗୁରୁ । ସଧରେ ଧରି ଥିବା ।
 ବାଧକ ସେହି ହେବାରୁ । ହୃଦ ମାନ ସେ ହେବାରୁ । ୩ ।
 ଶୟନ ନୋହି ଥିବାରେ । ନୟନ ଦୃଷ୍ଟି ତରେ ।
 ଥୟରେ ମୁଁ ଗୁହ୍ୟବାରେ । ଆସୁତ ନ ରହେ ଥରେ । ୪ ।

ଶୁଣିଥିଲି ଯାହା ମୁହିଁ । ଜାଣିଲି ପ୍ରତ୍ୟେକେ ତାହା ।
କଣିଛି ତୁମକୁ ସେହି । ପୁଣି ରଘୁନାଥ କହି । ୫ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ

ଅର୍ଯ୍ୟା । ବୃନ୍ଦ ।

ପିନ୍ଧୁର ନୁହେଁ ନିଶ୍ଚୟକ
କଳ୍ପଲ ଏକ ଚାନ୍ଦ୍ର ମୃଗମଦ-ରେଖା ।
ରଦକ୍ଷତ କି ଭୁଜାଘାତ ।
କେତକୀ ନ ନଖରେଖ ସତ । ୫୧ ।

ରାଗ ମରୁଆ, ଆଡ଼ତାଳ ।
କି ବୁଦ୍ଧି କଳିବୁ ଧବୁ ଜାଣି ଜାଣି ।
ହେବୁ ଯେବେ ଏପରି । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରମଣୀ ଅବୁଝାଣ ପରି ।
ଦେବୁ ଯେବେ ଅପବାଦ ନବିରୁରି । ୧ ।

ପିନ୍ଧୁରଗମନୀ ବନ୍ଧୁ ଶୁଣ ଶୁଣ
ଛନ୍ଦ ନହୋଇ ଏହା ସୁନ୍ଦର କେମନ୍ତେ ହେବ ବୋଲି ମିତ୍ର
ଗୈରିକ ହେଲେ ପିନ୍ଧୁର କି ଗୋ ଏହା । ୨ ।

ଅଂଜନ ନୋହେ ରଂଜନ ମୃଗମଦ
ଗଞ୍ଜନ ନେତ୍ର ଘେନ କଞ୍ଜିଆଣ ବଶୁ ଭୃଂଗାରେ ଫରେ ।
ଓଷ୍ଠେ ଶତ କଳ ହୃଦେ ସତ ମାନ । ୩ ।

ନଖରେଖ ବୋଲି ଦୁଃଖ ରଖନା ରେ ।
ଦେଖ ନେତ୍ର ସୁମୁହିଁ ମୁଖରେ ଆଶୁ କେତକୀ ତଳଦଳ ।
ବସରେ ଲାଗିଲ ରଘୁନାଥ କହି । ୪୦୩ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

ନୂତନେ ଲଭିଲ କାର ପ୍ରୀତିକ ।

କେଳିରେ ରହିତ କାଳି ସୁତିକ ।

ସୁଗଣେଶ୍ଵର ସୁଧାର ଏନିକ ।

ଏଣିକି ନ କହ ଭଞ୍ଜ ବାଣିକ । ୦ । ୧୨ ।

ସୁଗ ସାରଙ୍ଗ । ତାଳ ଟଲୁଆ ।

ଏ ଜାର ଶୁଭ ଜାଣିଲ ଏଣିକ । ପଦ ।

ଯାର ସହିତ ରଜନୀ ଯାକ । ଜାଗର କଲେ ହେ ରସିକ ।

ତାର ତାର କରଜଗାର । ହାର ହୋଇଛି ହୃଦୟ ଉପର । ୧ ।

ଦନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଧରେ ଦେଖି ।

ଅନ୍ତରେ ମୁନେ ହୋଇଛି ଦୁଃଖି ।

ଅନ୍ତର ନୋହିବାକୁ ଚଣ୍ଡିକାନ୍ତ

ପରର ଯନ୍ତର ଏ କି । ୨ ।

ପାଥୋଜ-ମୁଖି କଣୋର କଥୁକ ।

ଏଥର ହେଲେ ହୁଅ ନିବର୍ତ୍ତ ।

ହାତଧରି କହେ ରଘୁନାଥ ।

କବି ଯାମିନିନାଥ ଏତିକି । ୩ । ୪୪ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ

ମହାହାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ରମ୍ଭା ରମ୍ଭା ଉରୁ ଉରୁ ବଣେ ଲେକରେ ଲେକରେ ଯେ ।

ନାହିଁ ରମ୍ଭା ସୁରବରବଧୂ ଶ୍ରେଣୀ-ଜମ୍ଭାରି ଠାରେ ।

ସମ୍ଭାଷଣେ ବଚନ ହସିତ ପ୍ରେମ ସଂସାରନାରେ ।
ମନ୍ଦାଳିନି ରହସି ପୁରତେ ଶମ୍ଭୁଶୟନ ପାଇ । ୫୩ ।

ରାଗ କଲ୍ୟାଣୀ । ଏକତାଳ
ଏ ରସମୟ ବସନ୍ତ ।
ବରଷ ନକର ଚିତ୍ତ ।
ସରସରେ ପ୍ରାଣ ମିତ ।
ହରଷ କର ଉଦ୍ବିତ । ୧ ।
ଭ୍ରମର ଝଙ୍କାର ଶୁଣି ।
କାମର ବଢ଼ିଛି ଆଣି ।
ପାମର ପଟରେ ପୁଣି ।
ମୋ ମରମେ ବନ୍ଧେ ଝାଣି । ୨ ।
ଜାନନ ପ୍ରିୟ ଜାଳରେ ।
ମନ ନ ରହେ ଥିରରେ ।
ଦିନ ନ ସରେ ଦୁଃଖରେ ।
ଆନନକୁ ଟେକ ବାରେ । ୩ ।
କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ।
ଭାଷ କହେ ମନୋରଥ ।
ଅବଳମ୍ବେ ହେବ ସାର୍ଥ ।
ସେବିଲେ ଯୁଗଳ ପଥ । ୪ । ୪୪ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରାଧା ।

ଯାମିନୀ ନେଲେ ଯା ସଙ୍ଗେ । କାମୀ ସେ କାମିନୀ ତୁଲେ ।
ରସ ହେ କେଳି ରସରେ । ବାସଙ୍ଗେ ଭୁଞ୍ଜବର୍ଦ୍ଧନେ । ୫୪ ।

ରାଗ ଶାବେଶ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଯା ତାକୁ ମଜ୍ଜା । ଜାଣିଲି ଜାଣିଲି ମଜ୍ଜା । ଯା କୁଲେ ଯାମିନୀ
ନେଲ । ଜାଣୁ ମଣି ସେ ଜାଗରେ ଯା ତାକୁ ମଜ୍ଜା । ୧ ।

ସୁନ୍ଦର ଅଞ୍ଜନ ଚନ୍ଦ୍ର । ସୁନ୍ଦରତରେ ବନ୍ଧୁ ହର ହେ ତା ମନ । ୨ ।
ନିଶା ଜଗାଇ କୁଞ୍ଜରେ । ଚପାଇବାକୁ ଦିଶାଅ ମୁଖ
ପ୍ରାତରେ । ୩ ।

କହଇ କବି ସୁଧାଂଶୁ କହିଲେ ରାଧା ମୋହନ କୁହନା ବଞ୍ଚି । ୪ । ୪୫ ।
ପଦ୍ୟ—ମଉମତ୍ରେ ଭଗମନେ । ପ୍ରିୟକେ ପ୍ରିୟକେଷଣେ ।
କାନ୍ତେ କାନ୍ତେ ମୟ ରସେ । ଭାଷ ଭାଷ ହିତାନନେ । ୫୫ ।
ରାଗ ଶ୍ରୀ । ଏକତାଳ ।

ଏକ ଭଞ୍ଜି ତୁ । ଅଙ୍ଗୀକାର ନ କରୁ । ରଞ୍ଜିମାଧର ଜବ-
ସଞ୍ଜିନରେ । ପଦ ।

ସଙ୍ଗରେ ମୋହର । ରଙ୍ଗରେ ବିହାର । ଭୁଞ୍ଜସୁଖରେ ତୁ ନ
ଭଞ୍ଜ ଆଶାକୁ ଭୁରୁ ଭଞ୍ଜିନରେ । ୧ ।

ବାମ ନୟନ ତୋ ବାମ ଦେଖି କାମ । ଯାମ ଯାମକରେ ।
ହାମ ଦେଉଛ ହେମବରନରେ ।

ସୁନ୍ଦର-ମଣି ଅସୁନ୍ଦର ଏ ଶୁଭ । ମନ୍ଦ ଦୁନ୍ଦ ବନ୍ଦ ବନ୍ଦ ।
କୁନ୍ଦରଦନ ରୁଣ-ବନ୍ଦନରେ । ୩ ।

ପାଶରେ ବସ । ଦୋଷକୁ ନ ଦୋଷ । ଭାଷଇ ରଘୁନାଥ
ଭାଷ ଭାଷ ବଧୂହାନିନରେ । ୪ । ୪୭ ।

ରାଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି

ଗଦ୍ୟ—ସୁକୁମାର ନୃପ-କୁମାର । ନୃତନ ମାର କେଉଁ
ବାମାର । ଗଞ୍ଜନାଞ୍ଜନ ଦରପଣ ନୁହ ଦେଖ ଦରପଣ ଯାବକ ବୁକ

ଅଶ୍ୱନେ ନୟନେ ଅଶ୍ୱନ ରହେ ଅଶ୍ୱନେ ନ ହୁଏ ପହୁଡ଼
ବାସରେ ବାସରେ ରହି ନାଶପାଶରେ ।

ରାଗ ଝିଞ୍ଜୋଟ । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।

ଆହେ ବ୍ରଜସୁର ନରବଜ୍ରା ସୁନ, ମୋ ପୁରୁଷ ଯା ଯା ।
କରି ବିନତି କହ ତାଠାରେ । ଯହିଁ ଜାଗର କଲ ତାଜା । ପଦ ।

ହୃଦେ ଅଳିତ କରଜରେଖ । ମୁଁ କେତେ କହିବି ଅତି
ଅଲେଖ । ଆହେ ବିବେକ । ମୁକୁର ଦେଖ ଦିଶେ ମୁଖ ପ୍ରତିଭା ଯା । ୧ ।

ଅରୁଣାଧରେ ଦଶନଦାତ । ଧୃଷ୍ଟିକ ନୟନ ପଲକପାତ ।
କହୁଁ କହୁଁ ଗିର ହୁଅ ଅଚେତ । ବାସରେ ଥରେ ଶୋ ଯା । ୨ ।

ବନଜବଦନ ମଳିନ ତୋର । ମାଳ-ବସନ ପାଲଟ କର ।
ଯାବକ ହୃଦ ବହିଷ୍ଟ ଯାର । ମାନସେ କର ହେଡ଼ା । ୩ ।

ସ୍ୱପନ ଦିନ ପଦ୍ମନାଭ ଶ୍ରବରେ ଯଦୁ କଲ ଅସ୍ରବ । ଲଭିବି
ପୀରତି ପରମ ଲଭ । ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ଧୋ ଯା । ୪ । ୪୭ ।

ଶ୍ରୀ ରାଧାଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ।

ପଦ୍ୟ

ରହରେ ରହରେ ବନ୍ଧୁ । ନିରଖରେ ନିରେଖରେ । ଆଦର
ଆଦର ଯା ନା । ସ୍ୱପନ ସ୍ୱପନ ହିତାନନେ । ୫୭ ।

ରାଗ ଭୈରବୀ । ଏକାତାଳ ।

ଦରଦାସି ଏବେ ଆଦର । ଦର ନାଶ ହୃଦର । ହର ଦୁଃଖ
ମୋହର । କର ଉଦ୍ଧାର । କାର ଶୁଭ ଗିର ସାର ନ କର ଶର ।
ବାର ବାର ମାର ମାରଇ ଉଦ୍ଧାର ତାର । ୧ ।

ଯଶ ଶଶିକ ଝୁ ପ୍ରକାଶ । ନାଶ ସୁର-ତମସ । ବଶ କୋଳେ

ନାଶୁଣ ରସ ବରସ । ଦାସ ଆସ ତୁ ନ ନାଶ ସରସ ରସ । ଭାଷ
ଭାଷ କାଶଦାସ ବଶେ ତୋଷ । ୨ ।

ବିହ ରଘୁନାଥ କହଲ । ଏହି ଭାଷେ ସୁନେହି । ତହିଁ କ କର
ସହି । କହିଲି ମୁହିଁ । କାହିଁ ପାଲି ସହି । ରୁହିଁ ବସିଛୁ ମହା । ନାହିଁ
ନାହିଁ କେହି ଯାହି ବିହିବୁ ତୁହି । ୩୪ ।

ମନ୍ଦାହାନ୍ତା ।

ରାଧା ହୋଧାବଶରୁ ଅଧକେ ଭାଷିବାରେ ନିରାଶେ ।
ବାଧାହାନ୍ତେ ରହି ରହି ପୁନଃ ପଛକୁ ରୁହିଁ ରୁହିଁ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧା ନୋହି ହୃଦୟଭିତରେ ଭାବରେ ଚିନ୍ତାବାରେ ।
ରାଧାତ୍ରେ ଏ ବଚନ କହିଲେ ସଙ୍ଗିନୀ ପ୍ରେମ ଭାବେ । ୫୭ ।

ଶିରେଶୀ ।

ସୁଧା ରାଧା ବାଣୀ ନ କହି ସହି ଶ୍ରଦ୍ଧାବଶୁ ପୁଣି ।
ମୁଧା ହୋଧାବେଶେ ଚିରୁତ ନିଶଅଗ୍ରେ ବସୁନ୍ତା ।
ସୁଧାରେ ରାଧା ତୁ ସଦୟ ହୁଅ ବାରେ ପରଶନେ ।
ବିଧାନେ ସୁନ୍ଦେହ ରସ ମଦନ ଭାବେ ପରଶନେ । ୫୮ ।

ରାଗ ଆଶାବରା । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ଏବେ ଦେଲେ ମନ । ମୋହନକୁ ଧନ । ଦୁଃଖରୁ ରଖ
ଉଧରି ଧରି । ପଦ ।

ନିକଟରେ ଘୋର । ଥିବାକାଳେ ଫୁଲ-ବାରଣକୁ ସେ କେଶେ
ସରି । ଟାଣପଣେ ମାର । ମାରିବାରେ ଶର । ରହିଲେ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ
ହାରୀ । ୧ ।

ଯାହାକୁତ ରୁହିଁ । ମୋହିତ ହେବେ ସେହି ରମା ଆଦି
ମଦନାରିନାରୀ । ସେ ତୋର କଥାରେ । ନ ଡେଇଁ ତ ଗାରେ ।
ରହିଛନ୍ତି ନଡ଼ କରି କରି । ୨ ।

କୁଞ୍ଜ ପଦନକୁ ସେ ଯିବା ବେଳକୁ । ଦେବାରୁ ତୋ ପରିବାସ
ବର । ଶୁଣ ତୁ ଏଣିକ । ନ ଯାଇ କେଣିକ, ରହବେ ଯେହୁ ଆଦର
ଦର । ୩ ।

ବୋଲୁଥିଲୁ କାଳ । ତୁ ପରା ଛଇଲୀ । ଜୀବର ଜୀବ ମୋହର
ଧର । ଆଜ ଗଲେ ଫେର । ଆଶ ବୋଲିକର । ପଡ଼ିବ ସିନା
ଆହୁର ହୁର । ୪ ।

କହେ ରଘୁନାଥ । କବି ନିଶାନାଥ । ମୁଁ କହିବାର ପରୁର
ରୁର । ସଖୀ ସଙ୍ଗେ ବସି । ଦୟାକର ହସି । ତୋ ଯଶ ରହୁ ଏ
ପୁର ପୂର । ୫ । ୪୯ ।

ସଖୀଙ୍କି ରାଧା ।

ଶିଖରିଣୀ ।

ପ୍ରସାଦେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେ ରଦ ପଦ ମୁଁ ସେ ବୁଝିବି ସଖି ।
ଲଳଟେ ସିନ୍ଦୂର ପ୍ରକଟରୁ ଥିଲୁ ସୁନ୍ଦରତରେ ।
ଅନିଦ୍ରେ ତା ନେତ୍ରେ ପଲକତ ପଡ଼େ ଦୃଷ୍ଟିତ ବଶେ ।
ସଦା ଆହା ତାହା ବଚନ କହିବା ଦୂରକୁହନା । ୫୯ ।

ରାଗ ଜିଜ୍ଞାସକ । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ନୋହିଲେ ନୋହୁ ସେ ପୀରତ । ସହ କେ ନିତ ସହବ ଗୋ
ଏଡ଼େ ଅମାତ । କହିବା କଥା ସେ ଛୁଡ଼ି । ନୋହିବ ଭାବରେ
ବୁଡ଼ି । ବହୁ ଭିନ୍ନେ ଭିନ୍ନେ ସଙ୍ଗତ । ରହିଲେ ନିତ । ୧ ।

ରଖିଥିଲୁ ଯେହୁ ରାତିରେ । ଅଖିଳ ସୁଖେ । ସୁଖୀ ହୋଇଥିବ
ମତରେ । ଦେଖିବି ମୁଁ ସାକ୍ଷାତରେ । ଲେଖିଲୁ ପର ଚକ୍ଷରେ ।
ଅକ୍ଷୀଣରେ ଅଛି ଜୀବକ । ସୁଖିବି ମୁଖ । ୨ ।

ଏ ବିରହ ବାଧା ମଙ୍ଗଳ । ଅବଳମୁଚେ । ସବଧରେ କହୁଁ
ଶ୍ରୀମତ । କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ । ଭାବ କହେ ପ୍ରେମପଥ । ସେବିଲେ
କି ଗତି ରହି । ଛବି କି ରୁହିଁ । ୩ । ୫୦ ।

ସଖୀଙ୍କ ପ୍ରତି ରାଧା ।

ପୃଥ୍ବୀ ବୃତ୍ତ ।

ଭୁଜଙ୍ଗିନୀ ବିମୋହନେ ପ୍ରଚଳନ୍ତୁଲ୍ଲସା ନର୍ତ୍ତନେ ।
ଭୁଜଙ୍ଗିନୀ ବିମୋହନେ ମଧୁର ବଂଶୀଗୀତସ୍ବନେ ।
ବନେ ଭ୍ରବନରେ ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି କରାଇ କୁଞ୍ଜାଳୟେ ।
ନିତାନ୍ତ ସୁରତାଥୀ ସେ କି ତବ ସଗତି ଭାଷ ନା । ୬୦ ।

ରାଗ ବୃଷୋଟ । ଆଡ଼ତାଳ ।

କହନା ସଜନୀ ରେ ଆଉ । ସହି ନ ପାରେ ଶ୍ୟାମ
ପ୍ରେମ ଦାଉ । ପଦ ।

ସଙ୍କେତରୁ ଆଶା ବଳି । ଥିଲି ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ଭାଳି । ନ ଦେଖି
ଦୁଃଖ ପ୍ରବଳି । ଭେଦି ଗଲୁନି ମରମକୁ ବଳି । ୧ ।

ଆସିବ ବୋଲି ସେ କହି । କୁଞ୍ଜରେ ମତେ ବସାଇ । କାହା
ପ୍ରୀତିରେ ସେ ଯାଇ । ରହିଲେ ନିଶି ମାନସ ମଜ୍ଜାଇ । ୨ ।

ତୋ ବାଣୀ ପରତେ କରି । କୁଳ ଶୀଳ ପରି ହରି ।
ମୋହନେ ପ୍ରୀତି ଆଦରି । ଏବେ ଆସି ମୁଁ ନୋହିଲି କାହାର । ୩ ।

ଦ୍ବିଜ ରଘୁନାଥ କହି । ଶ୍ରୀମତୀ ବିରସ ରୁହିଁ । ନ ଭାଳି ଆଉ
କି ସହି । ଆଖିବ ତାଙ୍କୁ ମାନସ ରସାଇ । ୪ ।

ମାଳିନୀ ।

ସରସମୟ ବସନ୍ତେ କାଳ ନେବୁ କେମନ୍ତେ ।

ନ ଦେଖି ନୟନ ପ୍ରାନ୍ତେ ଦୁଃଖ ଦେଇ ତୁ କାନ୍ତେ ।

ବ୍ରଜବିଧୁ ସୁରତାନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଥାନେ ପଶ୍ୟନ୍ତ ।

ସେପରି ସୁରସବନ୍ତେ ବୁଦ୍ଧ ନହୁଁ ତୁ ଶାନ୍ତେ । ୭୧ ।

ରାଗ ପଞ୍ଜେ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଜ୍ୟାମ ପ୍ରୀତିକି କଶୋର ରେ । ସନ୍ତ ଦେବୁକି ପାଶୋର । ପଦ ।

ଏରସ ବସନ୍ତ ସମୟ ହୋଇଛି ଯେ ପିକ ଡାକରେ ଧୃତି କସୁତି ।

ଯେତେବେଳେ ବିଧୁ ଜନ୍ମେ ହୋଇଯିବ ଆସି ଗୋ ।

ଯାହା ହେବ ସେ ନର ଅରାଜକରେ ରାଜକି । ୧ ।

ଯାହାର ହାର ବିହାର ଆହାର ସହିତେ ଗୋ । ବାହାର

ହେଲୁନି ତୋ ବାହାରେ । ଯେତେକେ ହେଲେ ତୋ ମନ ନହେ

ସମାଧାନ ଗୋ । ଏଥୁବଳି ଦେବୁ କି ବିପତ୍ତିକି ରେ ପତିକ । ୨ ।

ଦେନା ଦେନରେ ମନାଇ ଥିବାର ପରତି ଗୋ । ମନା

ହୁଅଇ ସେ ଯେବେ ଆସି । ମନାକରି ପୁଣି ଲେଉଟି ଆଣିବି

ବୋଇଲେ ଗୋ । ଆଉ କେହି ଅଛୁ ଗଜଗଣାକରେ ଗତି । ୩ ।

ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ପଶୁପକ୍ଷମତ୍ତ ହୁଲେ ଗୋ । ଯତି ସଙ୍ଗ

ସାଥ କେ ପରୁର । ତୋହାର ଯେହୁକୁ ସେ ଚାହିଲେ

ଅନୁସରି ଗୋ । କାହିଁକି ନୋହୁଛି ସେ ମୁରତି କି ରେ ରତିକ । ୪ ।

କବି କୁମୁଦବାନ୍ଧବ ରଘୁନାଥ କହେ ଯେ । ହାସରସ

କଜ୍ଜୁରକ ମାତି । ସୁଗଳ ହୋଇ ଯେ ରହୁଥାଇ ନିତି ନିତି ଯେ ।

ଦୂର କରେ ଆସିଲେ ମୁଁ କତିକି ରେ କତିକି । ୫ ।

ସଖୀଙ୍କି ରାଧା ।

ମାଳିନୀ ।

ପରିହରି ସହି ରାଜାରାଜରେ କାହିଁ ମାତି ।

ବିଚରି ମଦନ-ଭାତି ଏହିକି ସାଧୁ ମାତି ।

ବଳି ନ କହୁ ତୁ ଦୁଃଖ କାଲୁ ସେ ନାଶୁଦଳ ।

କି ତବ ବରଜଜାତି ଜାରଠାରେ କି ମାତି । ୭୩ ।

ରାଗ ଯଦୁକୁଳକାମୋଜି । ତାଳ ଆଦି ।

ମୁଁ ହେଲି ଅସାର ଯେବେ ସେ ହେଲୁ ସୁସାର ମା । କହୁ
କହୁ ସ୍ନେହପାଇ ମହତ ନ ସାର ମା । ପଦ ।

ଶ୍ୟାମବରୁ ପ୍ରେମ ପାଇଁ । ବାମ ଯେ ହୋଇଛି ଯହିଁ । ତା ମନ
ଧରିବାରେ ତୁ ପଶତ ପ୍ରସାର ମା । ୧ ।

ଦେଖିଛି ମୁଁ ସାକ୍ଷାତରେ । ଦେଖିଲୁ ପରି ଚିତ୍ତରେ ।
ଲୁଗିଅଛି ଅଳତାଦି ସେ କେଉଁ ଯୋସାର ମା । ୨ ।

ପାଟକକୁଳର ଲେଖେ । ଅଟକ ନ ମାନି ମୁଁ ସେ । ବିଟ
ସଙ୍ଗେ ଭୁଲିବାର ଫଳ ମୋ ଦଶାର ମା । ୩ ।

କବିଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ । ଭାବ କହେ ଏତ ସତ । ଧର
ନାହିଁ ଯାହାର କହିବା ଭାଷାର ମା । ୪ ।

ରାଧାଙ୍କ ସଖୀ ।

ମାଳିନୀ ।

ବ୍ରଜସୁତ ବ୍ରଜସଙ୍ଗ ଧେନୁମାନଙ୍କୁ ରଙ୍ଗେ ।

ଧରି ବନକୁ ଯିବାରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ବାରେ ବାରେ ।

କମଳ-ମୃଦୁଲପାଦେ ଷ୍ଟୁପାସାଣ ବାଛି ।

ବ୍ୟଥିତ ଭୟରୁ ଦୁଃଖ ନେତରେ ବାରି ଆଶୁ । ୧୪ ।

ରାଗ ଝଞ୍ଜୋଟ । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ତୋତେ ଯଦି ନ ଲୁଗିଲନି ଶ୍ୟାମ ବାଧା ।

ସଜନି ମୋର, କି ଗଲ ଗୋ । ପଦ ।

ସେ ତୋ ଅପଦନ, ତୁ ତାର ଜୀବନ ପରାଏ ଦିଶୁଥିଲୁ ଗୋ । ୧ ।

ଗୋ ପଛରେ ଯାଇ, ଆସୁ ପ୍ରାଣ ଥାଇ, କରେ ପରା ଛଇଲା ଗୋ । ୨ ।
 କଥା ପଛତରେ, ବହଳ ମ ଥରେ, ହେଉ କମ୍ପା ରୁଣିଲା ରେ । ୩ ।
 ଆଉ ମୁଁ ଏଣିକି, କହବି କାହିଁକି, ସରି ବୁଦ୍ଧି ଆସିଲା ରେ । ୪ ।
 କହଇ ଗୋପାଳ, କୃଷ୍ଣସ୍ୟା କୋଳ, କରି ସଖୀ ଭଣିଲା ଗୋ । ୫ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ନ କହ ନ କହ ଦୁଃଖୀତାର ଠାରେ କି ମାତ ।
 କିତବକୁ ଲଭି ଶୁଣି କମ୍ପୁଛୁ ମୋର ଗୁଣ ।
 ମଧୁପ ମରି ସୁନାଶ ମଲ୍ଲିକା କୁଦ ଯୁଥୀ ।
 କରଇ କି ତବ ପ୍ରୀତି ସେ କି ପ୍ରେମ ସୁନାତ । ୬୫ ।

ରାଗ ସୁରଟ । ଏକତାଳ ।

ଯା ଯାରେ ସଙ୍ଗିନି ତୁ । ତା ଠାରେ ସାର ନାହିଁ ରେ । ପଦ ।
 ମଣକ-କଥା ଶିଶୁକୁ ଯାର ନାହିଁ ରେ । ତା ଭାବରେ
 ଭୁଲିଲେ ଉଦାର ନାହିଁ ରେ । ୧ ।

ପେମନ୍ଦ ଘନେ ବଜୁଳୀ ଥିର ନାହିଁ ରେ । ସେନିପରି ତା
 ସ୍ମରରେ ଚିର ନାହିଁ ରେ । ୨ ।

ତୋ ତାରେ ତ ଭିତର ବାହାର ନାହିଁ ରେ । ସେ ଘେନି
 କହୁଛି ମୋର ନାହିଁ । ୩ ।

ରଘୁନାଥ କହେ ଯା ସ୍ତ୍ରୀକାର ନାହିଁ ରେ । ତାକୁ ବଳେ
 ନେବାକୁ ତ ଜୋର ନାହିଁ ରେ । ୪ ।

ଗଦ୍ୟ

କିଶୋରବର କିଶୋରୀ ନିରାଶ-ପୁରୁଷ-ବଚନ-ରଚନ
 ଶ୍ରବଣେ ଶ୍ରବଣେ । ନାଗର ନାଗକେଶର କୁଞ୍ଜରେ ତଳ ତଳପରେ
 ବସି ବସିଭୁତ ନୋହିବାରୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟରୁ କରଭେରୁ ମଦନ ଭେଦନ
 କଳରୁଚରୁ, ଭୁଞ୍ଜ-ଭୁଞ୍ଜୀ ସଙ୍ଗୀତରୁ, ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବାତ ପଲ୍ଲବ -

ଖଣ୍ଡନ । କୁଣ୍ଡଳୀମଦଗଞ୍ଜନ ଗୁଳ୍ମମଣ୍ଡଳମଣ୍ଡନ ଦୈତ୍ୟଦଣ୍ଡନ
ମଦନରେ । କହିଲେ ବାଣୀ, କୁଞ୍ଜସଦନରେ । ୮୧ ।

ମାଳିନୀ ।

ମଦନ କଦନ ଦେ ନା ବାଦରେ ମୋଦ ହୋ ନା ।

ସଦୟମତି ତୁ ନୋହି ନିର୍ଦୟାକୁ କୁହା ନା ।

ମଦଗଜଗତି ରାଧା ଆଜ ଦେବାରୁ ବାଧା ।

ପଦ ପଦେ ଚଳୁ ନାହିଁ ଭେଦ ନା ପଞ୍ଚବାଣେ ॥

ରାଗ ଭୈରବୀ । ଏକତାଳ ।

ମାର ଫୁଲଶର ନମାର । ସାର ଯଶ ନ ସାର । ସାରସଗମନୀ
ନରାଗ ପରାଗରେ । ଧୀର ହଜାଇ ଅଧର ହୋଇଛି ମୁହିଁ । ପଦ ।

ହର ସିନା ପର ଚୋହର । ପର ହାର ଚାପର । ୧ ।

ଭାବ ଗୁଡ଼ି ନୁହ ଅଭାବ । ଭାବ ତେଜ ପ୍ରଭାବ । ୨ ।

ଭଣି କବଚନ୍ଦ୍ର ନ ଭଣି । ବାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ର ସୁବାଣି । ୩ । ୫୭ ।

ପୃଥ୍ବୀ କୃତ୍ତି ।

ହରାରି ତୁ ନିରାଶରେ ଶର ଶରାସନେ ଯୋଗ ନା ।

ପରାଭବ ଧରାପରେ ନ ଦିଅ ମୋପରା ଦୁଃଖରେ ।

ଖରାଣୁ ତନୟାତଟେ ବର ସରାଗ ହେଲାମିସା ।

ମରାଗମନା ଅନାଉଣି ପରାଗରେ ଭେଦିତ । ୬୭ ।

ରାଗ ସୁରଟ । ଏକତାଳ ।

ବାଦକରି ମଦନ ତରଜନା । ସଂଶୟ ପରିହର ମୁଁ ହରି
ହର ତୋ ପର । ପଞ୍ଚସୁମନଶର ବରଜ ନା । ପଦ ।

ମମ ହୃଦ ହାର । ମାର ସେ କି ବିଷଧର । ମଳୟୁଜ ରଜ ତୁ
ଭସ୍ମ ମଣିନା । ଅତିଶୟ ମଞ୍ଜୁଳ ନବକୁବଳୟଦଳ । କଣ୍ଠେ ନୁହେଁ
ଗରଳ ଗରଜ ନା । ୨ ।

ରାଧା-ନୟନ-ବାଣେ ତନ୍ମୁ ଜରଜର । ଦୁଃସନ୍ତ ଧୃତି
ରକ୍ତ-ପତି ହର ନା । ସୁବୁଧ ଗୁଣନଧି ମୂର୍ତ୍ତିକ ଜନ ବଧ ଦୁଷ୍ଟକୁବୁଧ
ପିତ୍ତି ଅରଜ ନା । ୪ ।

କହେ ଦ୍ଵିଜ ପଦ୍ମନାଭ ଶୁଣ ମାଧବ । ଆଶିବ ରସମୟୀ
ସୁଖସଦନା । ବିହରତ ସଙ୍ଗର ଦର୍ପକ ଦର ଦୁର, କର ସବନପୁ
ଠିର ସରଜ ନା । ୫ । ୫୮ ।

ଅର୍ପ୍ୟା ବୃତ୍ତ ।

ବରହେ ରହି ହରି ବରହେ ।

ସୁମନେ ଭୁଞ୍ଜ ଦେଖି ଅତିଶୟ ବିମନେ ।

ବାଣୀ କହି ତଳିବାରେ ।

ବନମାଳିକ କହିଲେ ବନମାଳୀ । ୬ ।

ରାଗ ଯଦୁକୁଳକାନ୍ତୋଜ । ତାଳ ସିଧୁଟା ।

ଏହି ବାଣୀନିକର । କହିବୁ ମଧୁକର । ଏହିକ ମୋର
ନିକର । ଅହତ ହତବାଣୀ । ସେହି ନ ଜାଣି ପୁଣି । ରହିତ
ହୋଧଉରେ । ଯହି ରମଣୀମଣି । ୧ ।

ଦିନକରେ ସୁଦେହ । ତା ନଖେ ଲେଖୁ ମନ୍ତ୍ର । ଆନନ ମୋ
ସୁଖିଗଲ ସେ ନବ ବାଳା ଚୁର୍ଣ୍ଣ । ମାନସକୁ ମନାଇ ମାନ କରିବା
ଧୂକ । ମାନବଣୀ ବୋଇଲ । ୨ ।

ସଞ୍ଜବେଳରୁ ଆସି । କୁଞ୍ଜପଦନେ ବସି । କୁଞ୍ଜରଗମନା
ବାଳା କୁଞ୍ଜ ପ୍ରକାଶ ପାଇ । ରଞ୍ଜନ କରୁଥାଇ । ଅଞ୍ଜନକେଶୀ ସୁଖ ।
ଭଞ୍ଜନ ଏବେ କଲ । ୩ ।

କହଇ ରଘୁନାଥ । କହ ରଜନନାଥ । ଅବିରତ ଶ୍ରୀହରି
ଥାଇ । ଭୁବରେ ଯେତେ ଜନ । ଭଜ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ଅବିଳମ୍ବେ
ହେବ ପାର । ଆନ ଏଥେ ନ ଦେନ । ୪ । ୫୯ ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ।

ଅଥ ରଜନନାଥ ବଦ ନାମତ ରତି ଚକ୍ଷୁଲେ ସୁଖ ସଦନା ।
 ଭୁଞ୍ଜର ଗୁଞ୍ଜନ ସହ । ଚମ୍ପକମୂଳେ ବସିଲେ ମୁଖ ଶୁଖାଇ । ୬୯ ।
 କୁଞ୍ଜରଗମନା ବିମୁଖେ । କୁଞ୍ଜରେ ରହୁ ନାଗରେନ୍ଦ୍ର ଅତି ବିମୁଖେ ।
 ଲଳିତା ଅତିମତି ବିରସେ । କହି ଭରଣୀକ ବିଶାଖିକା ପାଶେ । ୭୦ ।

ରାଗ ହୁଣ୍ଡେନ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଆସି ଯାଇଛି ସିନା କରମକୁ ଗୋ । ରାଧା ରୁଷିବା ଥାଇ କ
 ଶ୍ୟାମକୁ ଗୋ । ବ୍ରଜଯାକ ସବେ ତାର । ସେ ବୃଷଭନୁ ଜେମାର ।
 ଏଥୁରୁ ନ ଜାଣେ ତାରତମକୁ ଗୋ । ୧ ।

କେ ହେଲେ ବିଲେକିତ କି । ସଜନି ଦୁହେଁ ଦୁହିଁକି । ଭ୍ରମରେ
 କରିବାର ଚରମକୁ ଗୋ । ୨ ।

ଅପରାଧ କେତେ ଥର । ଶମାକର ନାହିଁ ତାର । ଯାଉ
 ବୋଲି ପଛ କରି ତମକୁ ଗୋ । ୩ ।

ଆଳୀନ ଦେଖିଲେ ଯାର । ପରିବ୍ରାଜ ପରିଚର ହୋଏ ସେ
 ତେଜି ଲଜ ସରମକୁ ଗୋ । ୪ ।

ଗୋଟାଳକୃଷ୍ଣ ଭାଷିତ । ଜାଣି ସଙ୍ଗେନ ଛଣିତ । କଲ ଦୋଷ
 ଭେଦିତ ମରମକୁ ଗୋ । ୫ ।

ଲଳିତାଙ୍କୁ ପ୍ରତି ବିଶାଖା ।

ପଦ୍ୟ—ଲଳିତେ ଶୁଣ ମୋ ବାଣୀ । ଚଳିବାର ନୁହେଁ କ
 ସେ ଆସିବ ବୋଲି ସେ ଭାଷି ନିଶା ରହିଲେ କା ଘୁରେ । ୬୧ ।

ରାଗ ରେଗୁଡ଼ି । ଆଡ଼ତାଳ ।

ରୁଷି ପାରିଲେ ସେ ପାରେ ରୁଷି ଗୋ । ତୋଷିବେ ବୋଲି
 ସେ ରହି ପ୍ରତିଆଶେ । ବସି ସାରିଲି ସେ ନିଶି ଗୋ । ପଦ ।

ସଜ କରାଇ ଯେ କେଳିଗୁହକୁ । ସଜଡ଼ାଇ ସୁବେଶରେ
ଦେହକୁ । ସଜପଦ୍ମମୁଖୀ ସଜନୀ ନ ରଖି, ଯଜ୍ଞରୁ ଯେ ଥିଲ ଆସି
ଗୋ । ୧ ।

ସୁମନସ ଲାଗି ହେବେ ସେ ବୋଲି । ସୁମନରେ ଗୁଚ୍ଛିଥିଲ
ଛଇଲୀ । ପ୍ରେମରସେ ପୁର, କାମନା ସେ କରି କାମଶରେ ହେଲ
ସାସି ଗୋ । ୨ ।

କାନନକୁ ସଖୀସଙ୍ଗେ ଯେ ଯାଇ । ଇନ ସବଧରେ ନିତି
ପୂଜଇ । ସେ ନ ଆସିବାରେ ଦିନ ବଞ୍ଚିବାରେ । ଆନ ସେହିତୁଲେ
ରସି ଗୋ । ୩ ।

ପରଜନ ଗୁରୁଜନ ନିକର । ତରଜନକୁ ସହି ଯେ ନିକର ।
ବରତରେ ମିତ । ଅରଜନ ଚିତ୍ତ । ନରତ ହୋଇ ଯେ କ୍ଳେଶୀ ଗୋ । ୪ ।

ସବଧରେ ସହି କହୁ ଏ ବାଣୀ । କବିସୁଧାଂଶୁ ରଘୁନାଥ ଭଣି ।
ଭାବ ଏହା କହି ସୁବିବେକୀ ହୋଇ । ନ ବିରୁଦ୍ଧ ହେଲେ ଦୋଷୀ
ଗୋ । ୫ । ୭୧ ।

ବିଶାଖାଙ୍କ ପ୍ରତି ଲଳିତା ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ।

ଯାରେ ଭୁବି ସମଜାରେ । ଯାରେ ଧରଣ ସମ୍ମୁଦୁଷଣ ମଜ୍ଜାରେ ।
ବାରଣରତ କି ନିବାର । ବାରଣ କରୁ କରନ୍ତେରୁ ମାନକୁ । ୭୨ ।

ଲଳିତାଙ୍କୁ ବିଶାଖା ।

ଦ୍ରୁତବଳମୈତ ବୃତ୍ତ ।

କରନ୍ତୁ ଯେ ଅପରାଧ 'କୃପାବଧରେ (ବଧ) ।

ଧରି କରେ ପଦ ତାର କହୁ ସ୍ବୟଂ ।

ଅରକରେ ଯଦି ନୋହିବ ବୁଦ୍ଧି ତା ।

ଅରଥରେ କହିବ ଗୋ ବୁଝାଇ କେ । ୭୩ ।

ରାଗ କାମୋଜ । ତାଳଆଦି ।

ସମଯାଉ ଗୋ ସେ ଶ୍ୟାମ ଯାଉ ଗୋ । ପଦ ।

ରାଧା ଗୁମାନ ଦେଖି ହରି ହେବାରୁ ଦୁଃଖୀ । ସଖୀକ କେଉଁ
ସଖୀ କହିବାରୁ । କୃଷ୍ଣ କିତବସ୍ତୁତ । ଭାବ କହେ ସେ ଦୁଃଖୀ । ୧ ।

ହରି କରିବା ଦୋଷ । ମୋହରି ବୋଲି ବାସ ଶେଷ ପ୍ରସାରି
ମାଗିବାର ବେଳେ । ତନ୍ତ୍ରଲ ଅଶ୍ରୁଜଳେ । ପଡ଼ି ଚରଣ ତଳେ । ୨ ।

ଆସିବ ବୋଲି ରାତି । ଭାଷି ଇଚ୍ଛାରେ ମାତି । ବାସି ଯେ କଲତାର
ତେଡ଼େ ବେଶ । ଏହା ନିକ ଭାରିତ । ଏଥୁ କି ହୋଏ ଚିତ୍ତ । ୩ ।

ହେବ ବୋଲି ସୁଭାଗୀ ରଜନୀକାକ ଜଗି । ଧରାରେ ତେଜୁଅଛି
ଯେହୁ ଶ୍ରୀପ । ମାନସ ତୋଷିବାକୁ । କିସ କହିବ ତାକୁ । ୩ ।

ଶିଖଣ୍ଡମୟ ରୂପ । ଯାକ ଅନିତା ବୋଲ । ଅଧରେ କ୍ଷତ
କେହି ହେଲ ବୋଲି । ପୁଣିବ ଯେବେ ପଡ଼ି । ଖୋଇବ କି କହି । ୪ ।

ଭାଷିଲେ ଜଳନ୍ତର । ଅବନୀ-ପୁରନ୍ତର । ଯଶୀ ବୋଇଲେ ଏହା
ସତ ସିନା । ଦୂତ ଏଥୁ ମଦନ । ହୋଇ ଦୁହିଙ୍କ ମନ । ୬ । ୬୨ ।

ଗଦ୍ୟ—କହି ଏପରି ପରିଚିତବିମ୍ବାଧରା ଧରିଶୀରୋଭିମ୍ବା ମତି
ଅତିଲେଭିମ୍ବା, ଲଳିତା ଲଳିତାଗମନେ । ବିଲେକ ସୁମନେଷୁ ମୋହ
ସୁମନେ । ବିରହରେ ରହରେ । ହେହରେ ତଳପରୁ ଉଠି
ବେଗରେ । କହିଲେ ପଡ଼ିଲେ ସରାଗରେ । ୧୨ ।

ଶିଶ ପଦ୍ୟ—ସଞ୍ଚାରି କହଯାଇ ପଞ୍ଚାସ୍ୟ-ଉଦୟକ ବଞ୍ଚାଇ
ଦିଅ ନା ତୁ ସଞ୍ଚି ଯଶକୁ । ମନ୍ଦାର ଅଧରକୁ ଫନ୍ଦା ମୁଁ କରିଥିଲି ।
କୁଳ ଉର ଦଶନା ତ ଦ୍ରବ ବହିଲି । କଞ୍ଚାତନୟନାକୁ ରଞ୍ଜାଇ କହ
ପଦେ ସଞ୍ଚାତ କରୁ କେଳିକୁଞ୍ଜି ସୁଦନେ । କାନ୍ଦାର ପରସରେ

ସନ୍ତାପ ଭୂଟିବରେ ସନ୍ତାନ ସତ ସେ ତ କାନ୍ଦୁ-ରସରେ । ଜାଣୁ
ମଣିକ ଶୁଷ ଯାଇ ଶୁଷ ବେଗେ । ଆଶୁ ମଡ଼ି କି ତାର । ଆଜ ଅନଙ୍ଗ-
ରଙ୍ଗେ । ଟାଣ ଶୁଭ ନ ଆଉ ଚିତ୍ତେ । ପ୍ରାଣ ମୋ ରଖୁ ସତେ
ପକ୍ଷଜାଣୀ । ୧ ।

ରାଗ ଆହାର । ପଡ଼ିତାଳ ।

କହ ଗୋ । ଭୁବି ଯାଅ ଗୋ । ସହା କି ଥରେ । ପଦ ।
କହ ସରଗରେ । ରହ ତା ଆଗରେ ।

କୁହନା ନ କର ମୋହ ବସୟରେ । ୧ ।
ମନ୍ଦପାଳରୁତ । ମନ୍ଦମନ୍ଦରୁତ ହୃଦ କରୁଚି ଏବେ ।
ସୁନ୍ଦରୀ ବରହେତ । ୨ ।

ଶୁଣି ବନୟ ମୋର । ଜାଣି ଦୁଃଖନିକର ।
ଏଣିସୁନୟନାର । ପାଣିଧର ସଭର । ୩ ।
କହେ ରଘୁନାଥ । କର ନିଶାନାଥ ।
ମୋହନ ସଖୀକି କହବା ଚରିତ । ୫ ।
ଆର୍ଯ୍ୟ ।

ଦୋଷ ନ ଚାହିଁ ବାଳା । ରୋଷରେ କରିବି ମତେ ହେଲା ।
କହ ଗୋ ଯାଇ କୃପାରେ । ମାନବଣୀ ମାନକୁ ବୋଧୁ ନ ପାରେ । ୭ ।
ରାଗ ଆଶାବର । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ସହଗୋ କହିବୁ ତୁ ଏହା । ସେହି ନ କଲେ କରୁଣା ।
କେହି ନାହିଁ ସାହା । ପଦ ।

ଆଶା କରି ଶଶି ନାଶ ଆଜଯାଏ ଅଛୁ ।
ନିଶାନାଥର ହୃଦରେ ବସା କରିବି । ୧ ।
ଶଶୀ କେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସମସ୍ତେ ତ ଲାଣ ।
ନିଶିକ ଆସି ରସୁଚି ନ ଥିଲେ ହେଁ ଗୁଣ । ୨ ।

ଗୁଡ଼କ ସାନ ତାବାଞ୍ଜି । ଜଳଦ ତ ଉନ୍ନେ ।
 ପାତଳା ଦେଖି ଶ୍ରୀକ । ପାବନ ନ କରେ । ୩ ।
 ଅଳିନ ନଳିନ ରସେ । ଅନୁଗତ ମାନ ।
 ବଳିଶାନ୍ତନା ନ ବେଳୁ । କଳାରୂପ ଦେନ । ୪ ।
 କବି ନିଶାନାଥ ରଘୁନାଥ ଏହା ଭଣି ।
 ଅବଳମ୍ବେ ଦୁଷ୍ଟା ବୋଲେ ଅତି ମୃଦୁବାଣୀ । ୫ । ୬୪ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଢ଼ୀ ।

ପୃଥ୍ଵୀ ବୃତ୍ତ ।

କଳାପ ସୁକରଟ ହେ ଦନବଳାଗି ରହୁଦୁଷ୍ଟା ।
 କଳାବତୀ କଲ ପରା ହରଷରେ କୃପା ଚିତ୍ତରେ ।
 ବଳାସବତୀ ବାଳିକା ଭ୍ରମରମାଳିକା କେଶୀ କ ।
 ବଳାଇ କହିବି କଥା ନ କରୁବା କୁଣେ ସେ କରୁ । ୬୫ ।

ସ୍ଵର ଖମାଚ । ଚଉତାଳ ।

ଜଣାଇବି ସିନା ବାରେ ବାରେ ରସ-ବତୀ କ ।
 ଶୁଣି ନୋହିଲେ ମୋର କି ଉପାୟ ଅଛି ଏଣି କ । ମଦ ।
 ଶିଖାଇ ପ୍ରୟୋଗ ଶୁଭ । ଦେଖାଇ ଅନେକ ମାତି ।
 ଦେଖା ଦେଖି ହେଲ ପରି ଭବିତ ଭାବଣୀ କ । ୧ ।
 ହେଲାଇ ମନ ମନରେ । ଛଳାଇ ତାକୁ ପ୍ରେମରେ ।
 ହେଲା ତେଜି ବାଳା ବଳାଇଲ ପରି ମତିକି । ୨ ।
 ତୋ ଲୁଗି ମୁରଲୀଧର । ହେଲ ଏଥର ଅଥୀର ।
 ଭୁଲ ଭୁଲି କରିବାର ହୋଉ ବୋଲି ଏତିକି । ୩ ।
 ଦିନ ରଘୁନାଥ ଶୁଷି । ଦୁଷ୍ଟା କଣୋରକୁ ତୋଷି ଗଜଗତି
 ନିକଟକୁ କଲେ ବେଗେ ଗତିକି । ୪ । ୭୭ ।

ମାଳିନୀ ।

କହିଲି କହିବି ବୋଲି କାତରାତ୍ୟନ୍ତ ଜାଣି ।
 କହିବି ମୁଁ କେଉଁ ଲୁଚେ କାମିନୀ କୋପ ଚାହିଁ ।
 ରହିବି ତ ଅତିଦୁଃଖେ ରାତି ହେବା ନିରାଶେ ।
 ସହ କରିବି କି ଯେହୁ ଜାଣିବି ଚୈର୍ଯ୍ୟ-ସ୍ଵାଦେ । ୭୭ ।

ରାଗ ଧନାଶ୍ରୀ । ଏକତାଳ ।

ଜଟି କହିବାକୁ ସତେ କି ଅଛି ହେ ।
 ସାଷତେ ଯେ ଶ୍ଵେତ ପଣ ଦେଖିବି ହେ । ପଦ ।
 ହଟ କରି ଅଛି ସେହି । ଅଳକ ଅନାଭ ନାହିଁ ।
 ଅଟକି କଳା ସଖୀଙ୍କି ହୋଇବି ହେ । ୧ ।
 ପିକକୁ ମୁଁ ନ ଦେଖିବି । ବୋଲି ମନେ ମନେ ଭାବି ।
 ନିକଟ ରସାଳ ରସେ ଗୁଡ଼ିଛି ହେ । ୨ ।
 କହିବି ବୋଇଲେ ତାକୁ । ମୁହଁ ଅଛିକି ଆମୁକୁ ।
 ଯହିଁ ତହିଁ ସାଖୀ ସେ ରହିବି ହେ । ୩ ।
 କହେ ରସେ ରଘୁନାଥ । କବି କୁମୁଦିନୀ ନାଥ ।
 ମୋହନ ବୋଇଲେ ଦୋଷ କରିବି ଗୋ । ୪ । ୭୮ ।

ପୁଣି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ମାଳିନୀ ।

ସହ ନ କହିବୁ ଯେବେ ଯାଇ ମୋ ଦୁଃଖ ଏବେ ।
 ରହିବି କିପରି ରମାରହ ହସ୍ତେ ନ ପାଇ ।
 ରହିବି ଯେବେ ନିରାଶେ ରାଶି ହେଲେ ପକାଇ ।
 କହିବୁ ପ୍ରଣୟ ଭାବେ କାମିନୀ ଚିତ୍ତ ଜାଣି । ୭୯ ।

ରାଗ ଆଶାବନ୍ଧ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ନ କହିଲେ ପଦେ ନିପଟ ଉପଦେ ।

ନିକର ବୁଢ଼ାଇ ଦେବୁ ସିନା ଗୋ । ପଦ ।

ନ ଜାଣି ଜାଣିବା ଦୋଷ ହେଲେ ସେବା ନ କରିବ ସମା
ଯଦି ନବନାରେ । ବୁଝାମଣା ହେଲେ ଉଣା ବୋଲିବେ ଲେକେ
କେତେ ଭାବନା ରେ । ୧ ।

ତୁ ତାର ସଜନୀ ମୁଁ ତୋର ଭଜନୀ ।

ତୋ ଚିତ୍ତେ କରୁଣା କରୁ କି ନା ଗୋ ।

ସେ ତ ଦୟାବଞ୍ଚକ ଦେଖି ବିନତି

ବୋଲୁ ଗତି ନାହିଁ ତୋ ବିନା ରେ । ୨ ।

କୁଞ୍ଜରେ ବସିଛି ତୋ ବାଟ ଚାହୁଁଛି । ନ କହିଲେ କି ମୋ
ନିବେଦନା ରେ । କୁଞ୍ଜର ଗତି ହେଉ ମିଥ୍ୟା ମନୁ ହେ ଆଜ ।
ଯମୁନା ରେ ଝାସ ଦେବି ତୋ ନା,ରେ । ୩ ।

କହେ ରଘୁନାଥ କରି ନିଶାନାଥ ମୋହନ ନିଷ୍ଠୁର ଜଳ-
ପନାରେ । କହିଲେ ସଜନୀ ଆଣିବି ରଜନୀ । କହି ବିନୟନଧୁ
କଳପନାରେ । ୪୭ ।

ଦୂତୀ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

କୁଞ୍ଜରେ ବସି ସୁକୁଞ୍ଜି ହାସ ହେ ।

ଶଞ୍ଜନାଶ୍ରୀକ ମନାଇ ଆଣିବି ।

ଗୁଞ୍ଜମାଳୀକ ତୋଷି ପୁରସରେ ।

ରଞ୍ଜନେ କହି କିଶୋର ପାଶରେ ।

ମହାହାନ୍ତା

ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟଜ୍ୟା କରି ତଳତଳପେ ଲେଟୁଛନ୍ତି ନିରାଶେ ।
 ରାଧା ବାଧା ହର ବନ୍ଧୁ ବଦନେ ନାହିଁ ତା ଭିନ୍ନ ବାଣୀ ।
 ଶ୍ୟାମ ଖୋମାଙ୍ଗ ଝଳି ନ ଦିଶେ ଧୂସରେ ଧୂଳି ଲାଗି ।
 ରାମା କାମାଦିଶୟ ନ ରଖେ ବାଣ ମାରି ପ୍ରତାପେ । ୮୦ ।

ରାଗ ଆଶାବନ୍ଧ । ଆଡ଼ିତାଳ ।

ନ କଲେ ତୁ ମୋର । ସେ ହେବେ କାହାର, ମା
 ନ ବୋଲାଇବ କି ସେ ଯାହାର ସେ ତାହାର ମା । ପଦ ।
 ଫୁଲ ତୋଳି ଯାଇଥିଲି ଦେଖି ତା ଆତୁର ଆକୁଳରେ,
 ଉଡ଼ି ଗଲି ସାହାସ ମୋହର ମା । ୧ ।
 ତଳ ତଳପରେ ଗଡ଼ି ହେବାର ଅଥିର ।
 ଦେଖି ଦେଖି କାହା ଚିତ୍ତ ନୋହିବ କାତର ମା । ୨ ।
 ତୋ ଦୁଃଖ ଦେଖି ସେ ଗୁଡ଼ି ନେଲାନି ଆହାର,
 ବଳ ଥିଲେ ବଳେ ଆସି ଧରନ୍ତେ ପସୁର ମା । ୩ ।
 ଶର ମାରି ମାରି ସୁର କଲାନି ଅଥିର ।
 କହେ ଉଦୁନାଥ କୋପ ଏଥର ସୁହର ମା । ୪ । ୭୦ ।

ମାଳିନୀ

ରମଣି ମୁରଲୀପାଣି ଦୁଃଖ ତୁ ଜାଣି ଜାଣି ।
 ନ କହୁ ସରସ ବାଣୀ କାହିଁ ପାଇଁ ସୁବାଣି ।
 କି କହିବି କହ ଏଣି-ଲେବନା ତାପ ଶ୍ରେଣୀ ।
 ଶୁଣି ତୁ ବରଜୁ ପାଣି ଲେବନୁ ରୁରୁଶ୍ରେଣୀ । ୮୧ ।

ରାଗ ଆଶାବଣୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

କି କହିବି ଯେ ଶ୍ୟାମକୁ । ପ୍ରାଣ ସଜନି ଯାଉଛି ଗୋ । ପଦ ।
ଦେଇ ଆସିବି ଅବଧୁ । ଦଡ଼କି ଲବଣ୍ୟନିଧୁ ଗୋ । ବଳିତ ଗଲୁନି
ଯାମକୁ । ୧ ।

ତା ଦୁଃଖ ଜାଣି ଯା ଶୁଣି । ଭୁଲି ହେଲୁ ଗୁଣମଣି ଗୋ
ଆସିବି ସିନା କରମକୁ । ୨ ।

କରି କେତେ ପ୍ରତି ଆଶା । ତୋତେ ଯୋଷା ଶିରଭୂଷା ଗୋ ।
ପିଆଇ ଥିଲେ ଗୁମୁକୁ । ଏନା ସେ କେଶର କୁଞ୍ଜେ । ବସି କଣ-
ଲପ୍ତ ଶେଷେ । ଧ୍ୟାନ କରେ ତୋ ଆଗମକୁ । ଆଳି ତେଲାଞ୍ଜଳ
ଧରି । ବୋଇଲେ ନବ କଣୋଗି ଲଳିତ ହୋଇଛି ବାମକୁ । ୪ ।

ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ ବାସିତ । ନ ଗୁଡ଼ି ଆଳି ପଶନ୍ତି ।

ବୋଇଲେ ହେଲୁ ବିଷମକୁ । ୫ । ୭୧ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କୁ ଦୂତୀ ।

ମନ୍ଦାହାନ୍ତା ।

ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ ପବନ ବହୁଛି କୁନ୍ଦମାଳାର ଗନ୍ଧେ ।
ଦୃନ୍ଦେ ଦୃନ୍ଦେ ସଜନି ଶୁଣି ମାଳୟ ବୃକ୍ଷେ ମିଳନ୍ଦେ ।
ଦ୍ରନ୍ଦେ ଦ୍ରନ୍ଦେ ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ବସେ ତୋଷି ହୋଇ ମରନ୍ଦେ ।
ସନ୍ଦେହେ ତୁ ନ ରସି ରସନର ବନ୍ଧ କେଳି ପ୍ରବନ୍ଦେ । ୮୨ ।

ରାଗ ରାମକେଶୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଆଉ ଟିକାକୁ ଯେ । କାହିଁକି ଦୁଃଖ ରୁଷଣା ।

ଶ୍ୟାମ ମୋର ଜୀବବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଯିବ ଏହି ଶ୍ରୀ ମୁଖରୁ ଶୁଣା । ପଦ ।

ସରଦାର ମଧୁ ପରମସିଲିନି ନିକୁଞ୍ଜମନ୍ଦିର ମଣ୍ଡା ।

ଅନଙ୍ଗରଣ ରଙ୍ଗ ସ୍ଥଳ ବଡ଼ିବ ଶୃଙ୍ଗାରମଙ୍ଗଳ ହେଣ୍ଡା । ୧ ।

ସମରସମୟ ସଭର ସମୟ ସବୁରୁପ ହୋଇବାକୁ ।
 ନିଜ ଜୟ ହେତୁ କେତୁ କରିବୁ ତୁ କୋମଳ ରୋମଲତାକୁ । ୨ ।
 ମଳିବା ଶଶି ତୋ ପୀୟୂଷ ଅଧର ମୁଖ ସୁବାସ-ରାଜିବ ।
 ମୂରଲୀ ମୋହନ ଖୁରଲି ରୁମ୍ଭେ ମନରୁ ପାସୋର ଯିବ । ୩ ।
 ତବନ୍ତରେ ତୁ ମୋଠାରେ କରୁଣା-ରସ ସିଞ୍ଚ ବା ନ ସିଞ୍ଚ ।
 ମିଳିବ ତୋ ପଦ ତଳକୁ ଶିଖଣ୍ଡମୟ ଚୁଳାଞ୍ଚଳ ଲୁଞ୍ଚ । ୪ ।
 ଗଞ୍ଜରବରନା ଗଞ୍ଜରବମନା ହୋଇ ମନ କଲେ ତାରେ ।
 ହରୀ ବଣିକ ମିସାଇବ ହରିମଣି କନକଲତାରେ । ୫ ।
 ମଞ୍ଜ ସଖୀଗିରେ କିଶୋରୀ ସଧୀରେ ବୋଇଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଯା ମଞ୍ଜା ।
 ଭଣିଲେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ରାୟଣ ଗଜପତିମହାରାଜା । ୬ । ୭୨ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ଉକ୍ତି ।

ଦୃଢ଼ ବିଲମ୍ବିତ ବୃତ୍ତ ।

ମଦନ ମୋହନ ଗୋ କୁଳଚନ୍ଦ୍ରମା ।
 ବଦନ ପଙ୍କଜ ରୁମ୍ଭେ ସରଗରେ ।
 ମଦନ ଭାବ ବସେ ନତ ଥୋଇଲି ।
 କଦନ ପାଉଛି ଜାଣ ବଶାଣିକେ । ୮୩ ।

ରାଗ ଯଦୁକୁଳ କାମୋଜ । ତାଳ ଆଦି ।

ଚନ୍ଦ୍ରଲେ ଆଉ କେ ଦେବ ନନ୍ଦସୁତଙ୍କୁ ସଖି ଗୋ । କାନ୍ତରେ
 ମୁଁ ଦୋଷୀ ହେଲି ସଜିନି ଏବେ କି ବୁଧ୍ । ୧ ।

ପ୍ରାତେ ମୋ ପାଶେ ତାଙ୍କୁ ରୁହିଁ । ଭାବିଲି ନିରାଶ ହୋଇ ।
 ହେଲେ ଗୋ କେଡ଼େ କାତର । ନ ରୁହିଁ ଯେ ମଉନେ ରହିଲି । ୨ ।

ଭାବିଲେ ଯେତେ ଯେତେ । ଦାଣି ଯେବିଲି ତାହା ନ ଶୁଣି ।
 ମନ୍ତ୍ର ରୁହିଁ ବସିଲି ମୁଁ । ଜାଣି ଜାଣି ତେଜିଲି ତେଡ଼େ ପ୍ରୀତି । ୩ ।

ଜାଣିଲେ ଯହୁଁ ମୋର ବେଷ । ହେଲେ ସେ କେଡ଼େ ନିରାଶ ।
 ଗଲେ ଗୋ ଶ୍ଵାସ ପକାଇ । ତେବେ ହେଲେ ରଖିଲି ନାହିଁ ଆଶି । ୪ ।
 କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଏ ଭାଷ । ଶୁଣି ଦୁଃଖ ହୋଇ ତୋଷ ।
 ଭେଟାଇଲୁ ବଂଶୀପାଣି । ରଘୁନାଥ କହିଲୁ ତାହା ଗୁଣି । ୫ । ୭୩

ମାଳିନୀ ।

ବିନୟକୁ ଯେଉଁବାଗେ ଶୁଣିଲେ ସେ ସରଗେ ।
 ନ ଶୁଣି ଶ୍ରବଣମାର୍ଗେ ପାଣି ଦେଲି ମୁଁ ବେଗେ ।
 ପରସବଚନ ବାଗେ ଶୁଣିଲି କିଞ୍ଚିତାଗେ ।
 ହରି ହରି ମୁଁ କି ଯୋଗେ ବଞ୍ଚିବି ରାସରାଗେ ।

ରାଗ ଆଶାବରା । ଆଡ଼ତାଳ ।

କି ଅଭିମାନ, କଲି ପ୍ରାଣଧନ ଗୋ ।
 କର ଧରି କହୁ କହୁ ନ କହି ବଚନ ଗୋ । ପଦ ।
 ଯେ ପରଶରୁ ଅଧିକ ତାହାକୁ ଅଧୀରେ ।
 ପର ପରି କରି ଦେଲି ଦାରୁଣ ବୁଦ୍ଧିରେ ଗୋ । ୧
 ମୟୁଗ ପଟଳୀ ସେବା ନିତି ଯାହାଲଗି ।
 ତାକୁ ରୁଟିବା କଥାକୁ ନ ପାରିଲି ଜଗି ସେ । ୨ ।
 ଯେ ଜଗତ ମୋହିପାରେ ମୁଲେ ବଜାଇ ।
 ତାହାକୁ ଦେଲି ମଦନେ ବିବେକ ହଜାଇ ଗୋ । ୩ ।
 ମୁଖା ଝୋଧାବେଶେ ମୋର ମାନସ ମଜାଇ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରାହଜା ଚନ୍ଦ୍ରାଂଶୁ କରୁଛୁ ହଜାଇ ଗୋ । ୪ ।
 ଦିନ ରଘୁନାଥ ବୋଲେ ରାଧା ଗିରେ ତୋଷେ ।
 ସଖୀ ଆଣି ଭେଟାଇଲେ ଦନଶ୍ୟାମ ରସେ ସେ । ୫ । ୭୪ ।

ରାଗ ପୁଲ୍ଲାଗ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସଖିରେ ମୁଁ କି ହୁଡ଼ିଲି । ଦାରୁଣ ମାନକୁ ଭଜି ଶାମ ବନ୍ଧୁକୁ
ଛାଡ଼ିଲି । ପଦ ।

ବସନ ପ୍ରସାରି ମୋତେ, ବିନୟ ଶୁଣିଲେ ଯେତେ, ଚରଣ
ତଳେ ପଡ଼ନ୍ତେ, ନ ଚାହିଁ ମୁଖ ମୋଡ଼ିଲି । ୧ ।

ଅନାଦର ଦେଖି ମୋର, ନୟନୁ ବୁଡ଼ାଇ ମାର, ବିଚଳେ
ନାଗରବର, ଯାଉଁ ପଥ ନ ଆଡ଼ିଲି । ୨ ।

ସଜମାଙ୍କ ହୃଦବାଣୀ ଅହତ ପରାଏ ମଣି, ପରିହର ବେନୁ-
ପାଣି, ଶୋକସଲିଳେ, ବୁଡ଼ିଲି । ୩ ।

ଗାୟକ ରତନ ମତେ, ପ୍ରବୋଧ କହିଲୁ ଯେତେ, ବିଷପରା
ମଣି ଚିତ୍ତେ, କରୁ ସୁଧାକୁ ଏଡ଼ିଲି । ୪ । ୭୫ ।

ଦୁଇ ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କୁ ପ୍ରତି

ମାଳିନୀ ।

ବିରସ ପରୁଷ ବାଣୀ ଶୁଣିଲୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ।
ବିନୟ ଶୁଣିଲୁ ନାହିଁ ପାଣି କର୍ଣ୍ଣେ ନିବେଶି ।
ପୁଣି କହୁ ତୁ ସରାଗେ ତାଙ୍କୁ ଯା ଆଶ ବେଗେ ।
ମଣ୍ଡିତ ତନୁ ନ ଥାଇ ଧନ୍ୟ କରଣ ଧନ୍ୟ ॥

ରାଗ ହ୍ରସେନ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ପରପରି କରି ଏବେ ପ୍ରାଣସଙ୍ଗିନି ।
ପରିହର ହରି କି ତୁ ଲେଉଟୁ କି ଦେନି । ୧ ।
ଆସି ସେ ଯେତେ ଯେତେ ଶୁଣିଲେ ବାଣୀ
ଠେପିଲୁ ଅପରାଧ ଦୋଷି ନ ଶୁଣି । ୨ ।

ଶ୍ରୀମଦ୍ ନ କହି ପହି ତୋଷକୁ ତେଜ ।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବହିଲୁ ଏକା ଦୋଷ ନ ବୁଝି । ୩ ।
 କହି ଏପରି ମୋହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚରଣ ।
 ନେଇ ଭେଟାଇଲେ ଦୁଃଖ ବଂଶୀଧାରକ । ୪ ।
 ହରଷେ ରାଧାମାଧବ ରୂପ ଧାଇଁ ।
 ଏ ରସରେ ଦିନ ରାତ୍ନାଥ କହଇ । ୫ ।

ପୁଣି ସଖୀ ।

ମଦାନ୍ତାନ୍ତା ।

ରାମା କାନ୍ତା ବଶରୁ ରସରେ ସାମିନୀ ଆସବେ ସେ ।
 ଯୋଷା ବେଶାଦି ସାଜକୁ କୁସୁମଗନ୍ଧର ସାଦର ମୋଦରେ ଥା ।
 ବାଳା ଲାଳା ପ୍ରକଟି ରସରେ ଚିତ୍ତରେ ହେବୁ ଥାପି ।
 କାନ୍ତା ଚନ୍ଦ୍ରା ଉର ପରିହରେ ସ୍ବାନ୍ତରେ ଦୁଃଖୀ ହୋ ନା । ୮ ।

ରାଗ ରାମକେର । ଆଡ଼ିଚାଳ ।

ସଜ ହୋଇଥାରେ ଗଜରାଜଗତି ଆଜ ।

ରଜନୀ ଆସିବେ ସଜ ମାଲୋପୁଲକ୍ୟାମ ବ୍ରଜଯୁବରାଜ । ପଦ ।
 ସୁନା ପ୍ରତିମାରେ ମିନାପରି କଳାଝୁନା ଶାଢ଼ୀ ଯେହୁ ପିନ୍ଧି ।
 ବଳାପତ୍ରମଣି ମାଳକୁନ୍ତଳାରେ କଳାପ କମର ବାନ୍ଧି । ୧ ।
 ପୁଣ୍ୟରାଜବରପୁରୀ ଇନ୍ଦ୍ରାବରପୁରୀ ଚଳାଇବାକୁ ।
 ମୁଦିମଲ୍ଲୀନ ବାପିଞ୍ଚେ କନକମଞ୍ଜୁଷା ମଳାଇବାକୁ । ୨ ।
 କୁଞ୍ଜଳତ୍ପଦ ଝୁପୁନକେଳିରସ ଭୁଞ୍ଜାଇ ଭୁଞ୍ଜିବୁ ପର ।
 କଞ୍ଜାପୁରୀରେ ଖଞ୍ଜାଇ ଲଲମ ଉପରେ ପୁନାଗ ଝର । ୩ ।
 ମସାରମଣି ହେମସାରସମୁଦ୍ର ମିଶ୍ରିବାର ବୁଝିବାକୁ ।
 ବରତୁଳ ପଦୋଧର ଧରେ ରତି ବରତୁଲେ ଯୁଝିବାକୁ । ୪ । ୭୭ ।

ଗଦ୍ୟ—ଯୋଶି ଯୋଶି ଲେଖି ଲେଖି ମାଟିବାରେ ବସିଣ
 ବସିଣ ମଦନ ଶିଖି ଶିଖଣ୍ଡମଣ୍ଡନ ଲଭି କଦନ ସଖୀବଚନେ ରଖି
 ମନ ବଲ୍ଲଭ ବଦନ ଦେଖିବାରେ । ଧୁଖୀ ହୋଇବାରେ ଅଖିଲରକ୍ଷ
 ଯାମଲାର୍ଜୁନ ସାଖୀ ବିପକ୍ଷ । କୌସୁଭମଣିବନ୍ଧା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷଣା-
 ବନ୍ଧା ମନ୍ଦାକ୍ଷଲକ୍ଷ ଅସଂଖ୍ୟ ସୌଖ୍ୟପ୍ରଦ ମୋକ୍ଷପ୍ରଦକୁ ମଞ୍ଜୁଳ ବଞ୍ଚୁ
 କୁଞ୍ଜପାଖରେ । ଦେଖି ଟରେ କଞ୍ଜକଞ୍ଜନଗଞ୍ଜନରଞ୍ଜନେଷଣୀକ ।
 କହି ଦୁଃଖ ଏହି ବାଣୀକ । ୧୩ ।

ମାଳିନୀ ।

ମଦନଶର ପରସେ ଘାରି ହୋଇ ନିରସେ ।
 ସୁସମ କୁସୁମବାସେ ହୋଇଲେ ଆଶେ ପାଶେ ।
 ବୁଝିଅଛି ଯଦି ଦୋଷେ ବାନ୍ଧ ତୋ ବାହୁପାଶେ ।
 ଚରକରଜପରସେ ଚନ୍ଦ୍ରଦାସପ୍ରକାଶେ ।

ରାଗ ଲଳିତ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଉଠ ନ କରମଠ ତୋ ଦରଶନକୁ ।
 ମୋହନ ଆସିଛନ୍ତି ପରରେ । ପଦ ।
 ପଲଙ୍କ ତଳରେ । ପ୍ରପଦ ପାଶରେ ।
 ଉଭା ହୋଇଛନ୍ତି ଧାର ଧରରେ । ୧ ।
 ହେବୁ ବୋଲି ବେଶ । କର କେତେ ଆଶ ।
 ଆସିଛନ୍ତି ସୁମନସ ଝରରେ । ୨ ।
 ହୁଅ ଅପହୃତ୍ । ତଳପ ସଜାଡ଼ ।
 ପ୍ରାଣନାଥ ମନୋରଥ ପୁରରେ । ୩ ।
 ସଖୀ କରଧର । ଶ୍ରୀନବକଶୋର ।
 ଚେତ ଉଭାହେଲେ ବସୁନ୍ଧରରେ । ୪ ।

ସଖୀ ଗଲେ କହ । ସମୟକୁ ଚାହିଁ ।

ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ କହଇ ଭାବରେ । ୫ । ୭୮ ।

ଅର୍ଥ୍ୟା ।

ବଧୂ ଭଦ୍ରସେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦ୍ରବିଲ ବଡ଼ ବଧୂ ବରସନେ ସୁରମଣି ।

ରୁହିଁ ପୁଣିତ ନ ରୁହିଁ । କହିଲେ ତହୁଁ ମଧୁହାର ବନତ । ୮୮ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ।

ମନ୍ଦାହାରୀ ।

ଅଙ୍କେ ପଙ୍କେରୁହଦୁଣି ନ ବସୁ କାହିଁପାଇଁ ନିଶଙ୍କେ ।

ସଙ୍କେତେ ଯା ନରହିଲି ମୁହିଁ କାଲି କଂକେଳ କୁଞ୍ଜେ ।

ରଙ୍ଗେ ପ୍ରାର୍ଥୀଜନକୁ ବିମୁଖେ ରୁହୁଁ ରୁହୁଁ ନିରାଶେ ।

ଝିଙ୍କି ଭାବେ ମଦନ ଶରରେ ହୁଂକୃତେ ମାରବାରେ । ୮୭ ।

ଦ୍ରୁତବଳମୁକ୍ତ ବୃତ୍ତ ।

ନବରସା ବନିତା ବନ ନେହରୁ ।

ନବ ରସାଳ ବନେ ପିଙ୍କ ଭାବୁର ।

ନବରସାରଜନେ ତ ଶଶା ମତେ ।

ନବରସା ସୁରତେ ତୁ ଥରେ ମତେ ।

ରାଗ କଲ୍ୟାଣୀ । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।

ସଙ୍ଗିନି ରସରଙ୍ଗିନି ଭ୍ରୁରୁଭଙ୍ଗିନି ରୁଷ ନା ରେ । ହେମାଙ୍ଗିରେ
ବରଭଙ୍ଗରେ । ସୁଅପାଙ୍ଗିରେ ତୁ ଅନାରେ । ସଙ୍ଗେ ମୋହର
ରଙ୍ଗେ ବିହର । ସଙ୍ଗିଦିଅ ଅନଙ୍ଗର ଦର ରଙ୍ଗୀକ କରି ଅଙ୍ଗୀନାର ।
ଭୁଞ୍ଜସୁମା ସୁମଙ୍ଗଳ କର । ୧ ।

ପଙ୍କଜ ମୁହିଁ । କଙ୍କର ମୁହିଁ । ରଞ୍ଜୁ ନୟନ ଆରେ ।
 ନିଶଙ୍କରେ ମୋ ଅଙ୍କରେ ପଲଙ୍କରେ ବସ ଧୀରେ । ଶଙ୍କ ନା ମୋ
 ରଙ୍କର ଧନ । କୁଞ୍ଜମବରମାଙ୍କ ରତନ ହୁଁ କୃତ ହିଁ ମାରେ
 କଙ୍କପସ ଶଙ୍କରପର । ୭୯ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କୁ ପ୍ରତି ସଖୀ

ଶିଖରଣୀ କୃତ୍ ।

ବସାଇ ସଙ୍କେତେ ନିଶି ମୁଖରୁ ମୁଁ ଆଣିବି ତୋଳି ।
 ନିଶାନ୍ତେ ଆସେ ଯେ ସହ ଅପରାଧୀ ନୁହଇ କି ।
 ପ୍ରସାରିବା ଶାନ୍ତ ପ୍ରକଟି କହୁଛି ଘେନି ଦିନତି ।
 ରସନୀଡ଼ା ଭାବେ ରମଣି ମଣିରେ ଦୋଷ ଧର ନା । ୯୦ ।

ରାଗ ପୁରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଏଥର ଶ୍ୟାମ ଦୋଷ କର କ୍ଷମାରେ । ପଦ । କହି କର
 ଯୋଡ଼ି । ଯାଉଛନ୍ତି ସତି । ତୋଳ ହେଲେ ଶ୍ରୀମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ରମା ରେ । ୧ ।

ନ ଦୋଡ଼ା ଶ୍ରବଣ । କହୁଛନ୍ତି ଶୁଣ ।

କୃପାନିଧି ବୃଷଭାନୁଜନମା ରେ । ୨ ।

ପଶୁପ ନଗରୀ । ଶିଶୁ ଯିବ ସର ।

ନ ବୁଝିଲେ କେଶରମଧ୍ୟମା ରେ । ୩ ।

କେତେ ଥର ସହ ଯାଇ ନାହୁଁ ସହ ।

ଅପରାଧଯାକ ଘେନି ପ୍ରେମାରେ । ୪ ।

ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ ସେ । ସନ୍ନ୍ୟାସରେ ଭାଷ ।

ଅର୍ଦ୍ଧ ହୋଇ ଗଲୁନି ବିଦ୍ୟାମା ରେ । ୫ । । ୮୦ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ମାଳମା ।

ବିଚର ସରସ ବାଣୀ ଚିତ୍ତରେ ତୋଷ ଆଣି ।
ନତ ନ କର ତୁ ବନ୍ଧୁ କୋପରେ ଶ୍ରୀମୁଖେନ୍ଦୁ ।
କୃତ ସୁକୃତ ବିଭୀନେ ତୋ ତନୁ ପ୍ରଣ ବେଗେ ।
ଅତନୁ ଶର ନ ମାରି କାତରେ ଯାତ ଫେରି । ୯୧ ।

ରାଗ ଦଣ୍ଡାରବା । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସଙ୍ଗୀନ ରେ ସେରେଙ୍ଗୀନ ରେ । ଦୋଷ ଷମାକର ଜବବନ୍ଧୁ
ରୁଷନା ରେ । ପଦ ।

ଯା କର ତା କର । ତୋ ପଦ କଙ୍କର । କେରତନ
ମୃଗାକଲପନା ରେ । ଶଙ୍କରଶୟନ ନିଶେକରେ ମାରୁତି । ଅଙ୍କ
ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମୋ ମଣ୍ଡୁକନା ରେ । ୧ ।

ଯୋଡ଼ି ପାଣି, ଜଣାଉଛି ରାମାମଣି । ଧରଣୀରେ ନଖ ଗାର
ଲେଖନା ରେ । କଣିଲ ଜନ ମୁଁ । ତୋର ଅଜନମୁଁ । ତୋଳ ତଳ
ରୁରୁବେଶୀ ଲେଟାନା ରେ । ୨ ।

ମାନସରୁ ମାନ ସରୁ ସୁରଶରୁ ରଖ ନୁଆ ସରୁ ମାଳବସନାରେ ।
ଜବନାପସରୁ ପୀୟୂଷହାସରୁ ଲବ ପ୍ରସରୁ ଖଞ୍ଜନନୟନାରେ । ୩ ।

ଗୋକୁଳ କୁଳଜା । ପରିଷଦ ରଜା । ନ କଲେ କରୁଣା
ଜାଣ ତୋ ନାରେ । ରାଧେ ରାଧେ ବୋଲି । ତୋ ସରସ ସଲିଳରେ
ଝାସିବାର ଶୁଣୁ ସିନାରେ । ୪ ।

ଅବନତ ହୋଇ । ଧରୁ ପଦ ଦୁଇ । ରାଧା ପ୍ରସନ୍ନତା କରି
କଳନାରେ । ଗଲେ ନିଜ ନିଜ ଶିକୁଳେ ଆଳବୁଜ । ଗୋପାଳ
କୃଷ୍ଣ କହେ ସେ ଭାବନାରେ । ୫ । ୧୧ ।

ବଂଶସ୍ତ ବୃତ୍ତ ।

ସ୍ଥିତାବଲେକେ ମନ ଜାଣି କାନ୍ତରେ ।

ମିତେ ସମସ୍ତେ ରହିଲେ ଲତାନ୍ତରେ ।

ରତେ ତ ଶ୍ୟା ବନମାଳି ସଙ୍ଗରେ ।

ହୃଦେ ସୁସ୍ତବ ରସି କେଳି ରଙ୍ଗରେ । ୯୨ ।

ରାଗ ଇମନ କଲ୍ୟାଣୀ । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।

ନବଦନବରନ ଶ୍ୟାମ । ବାମନପୁମା କୁଞ୍ଜେ ଯୁଗଳରୂପ
ଯୁର କେଳତି ଦୁଃଖିକ ଛବିରେ ଗଞ୍ଜେ । ପଦ ।

ବାମ କରି ନ ପାରି । ମଦନ ଯିବାରୁ ଫେରି । ଦେଖି
ଆତମ୍ବିତେ । ବିଜୁଳୀ ପୁକତେ । ରତେ କି ଜଳଦସୁଞ୍ଜେ । ୧ ।

ରୁମ୍ଭକୁ ପ୍ରତେମ୍ଭେ ସୁଝିବାରୁ ଅବଳମ୍ଭେ । ମାଳକମଳ
ଉଲଟେ ରହିଲୁ ବିମଳ ହେମ କଞ୍ଜେ । ୨ ।

କଶୋରୀ କି ଶରେ ଗୁରୁରି । ପୁଣି ଅତିଶୟ ମାଧୁରୀ ।
ପରସ୍ପରେ ଜାତ ହୋଇବା ଭାବ । ଉଭୟ ମନକୁ ରଞ୍ଜେ । ୩ ।

ଚନ୍ଦ୍ର ଏହି କେଳିକି । ହରିବାକୁ ଦିନ ରାତିକି । ଫଦୁନାଭ
ଚିତ୍ତ ନରତ ଯାମଳାକୁନିଭଞ୍ଜେ । ୪ । ୮୨ ।

ଶିଖରଣୀ ବୃତ୍ତ ।

କିବା ଶୁଭସ୍ବର୍ଣ୍ଣେ ମରକତ-ମଣି ଶୋଭନ କରେ ।

କିବା କାଳହରେ କନକଲତକା ମାଳୀ ରହିଲୁ ।

କିବା କ୍ଷୀଡ଼ାକୁଞ୍ଜେ ଶୁକ ପିକ ରଣେ କାମ କୁତୁବେ ।

କିବା ଶୋଭା ରଞ୍ଜେ ନବ ଜଳଧରେ ଧୀର ବିଜୁଳୀ ।

ମନ୍ଦାହାନ୍ତା ।

ରାଧା ସାଧାରଣବଚନରେ ସାଦରେ ପ୍ରେମପୂର୍ଣ୍ଣେ ।

କୁଞ୍ଜାଗାରେ ମଦନରସରେ ମାତଲେ କେଳିଭାବେ ।

ନାନା ଶୀତା ବିରତି ସୁମନେ ମୋଦୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀ
 ଶତପ୍ରାନ୍ତେ ଶୟନ ବିହୀନେ ଭୁଷ୍ମରେ ପୁଷ୍ପତଳେ । ୯୪ ।

ଗୁଣ କଳାଶୀ । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।

ଗୋପୀନାଥାୟ ମଙ୍ଗଳଂ ଗୋ ଗୋପବାଳ । ପାପ ମୋଚନାୟ
 ମଙ୍ଗଳଂ । ପାପନିକର ଶଶିନାୟ । ପାପ ସନ୍ତୁଳି ମଣ୍ଡନାୟ ।
 ଆପଦତୟ ମୋକ୍ଷଣାୟ । ଭୂପତି ରକ୍ଷଣାୟ ଗୋ । ୧ ।

ନନ୍ଦବାଳାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ଆନନ୍ଦକନ୍ଦମନ୍ଦହାସାୟ ମଙ୍ଗଳଂ ।
 ଚନ୍ଦନ-ବନ୍ଦୁ-ଭୂଷତାଙ୍ଗ । ଇନ୍ଦୁବଦନାବୃନ୍ଦସଙ୍ଗ । ମନ୍ଦରଧର
 ଲେକପାଳ । କୁନ୍ଦରଦନ କାନ୍ତଲେଳ ଗୋ । ୨ ।

କେଶିନାଥାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ସୁଭକ୍ତ-ବଂଶ । ପାଳ ଲେଳାୟ
 ମଙ୍ଗଳଂ । ବାସବାଦି ଶେଷ ବ୍ୟୋମ । କେଶଭଜିତ ଦିବ୍ୟନାମ ।
 ଦୋଷ ରହିତ ମୋକ୍ଷଧାମ । ଦାସ ନିକର ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ଗୋ । ୩ ।

କଂସନାଥାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ଅଦୋଷଦର୍ଶୀ । ବଂଶୀବାଦନାୟ
 ମଙ୍ଗଳଂ । ନାଶିତ ଭବବନ୍ଧ ମୋହ ପୋଷିତ ସୁରମୌନିବଦ୍ଧା
 ଭୂଷିତ ଶିଶିରନ୍ତ ନିତୟ । ତୋଷିତ କବିଚନ୍ଦ୍ର ହୃଦୟ ଗୋ । ୪ ।

ସମାପ୍ତ